

WYDZIAŁ
ARCHITEKTURY

Imię i nazwisko studenta: Katarzyna Wierzbicka

Nr albumu: 179812

Poziom kształcenia: studia drugiego stopnia

Forma studiów: stacjonarne

Kierunek studiów: Architektura

Specjalność/profil: -

PRACA DYPLOMOWA MAGISTERSKA

Tytuł pracy w języku polskim: Wpływ architektury na człowieka i jego relacje społeczne. "Między nami" - dom międzypokoleniowej aktywności lokalnej

Tytuł pracy w języku angielskim: The influence of architecture on man and his social relations. "Between Us" - A house of intergenerational local activity

Opiekun pracy: dr inż. arch. Elżbieta Marczak

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	4
ABSTRACT.....	5
I CZĘŚĆ BADAWCZA.....	6
1. WSTĘP I CEL OPRACOWANIA.....	6
2. WIĘŹ SPOŁECZNA.....	7
2.1. Definicja więzi społecznej.....	7
2.2. Uwarunkowania sprzyjające tworzeniu więzi społecznej.....	8
2.3. Relacje społeczne na przestrzeni lat.....	9
2.4. Wpływ lokalizacji na relacje.....	13
2.5. Różnice w podejściu do tworzenia relacji społecznych pomiędzy poszczególnymi pokoleniami.....	14
3. KRYZYSOWY STAN WIĘZI JAKO PROBLEM OBECNYCH CZASÓW.....	16
3.1. Zjawiska niszczące więzi społeczne.....	16
3.2. Zalety i wady postępu technologicznego w kontekście więzi społecznych.....	16
3.3. Kryzys więzi międzyludzkich jako wyzwanie popandemiczne.....	17
4. SAMOTNOŚĆ GŁÓWNYM PROBLEMEM WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA.....	20
4.2. Samotność- wpływ na stan psychiczny i fizyczny.....	22
4.2. Sytuacja na świecie.....	23
4.3. Sytuacja w Polsce.....	24
5. INTEGRACJA I AKTYWIZACJA SPOŁECZNA.....	26
5.1. Znaczenie integracji społecznej.....	26
5.2. Znaczenie integracji międzypokoleniowej.....	27
5.3. Aktywizacja społeczna- idea domu sąsiedzkiego.....	29
5.4. Ankieta przeprowadzona w domach sąsiedzkich Przysłań Gdynia.....	30
6. ROLA ARCHITEKTURY I URBANISTYKI W TWORZENIU RELACJI SPOŁECZNYCH.....	38
6.1. Otwarte przestrzenie wspólne- miejsce interakcji społecznych.....	38
6.2. Zieleń.....	39
6.3. Bryła i układ budynków.....	39
7. STUDIUM PRZYPADKU.....	41
7.1. Generationenhaus Heslach w Stuttgarcie.....	41
7.2. Centrum de Petrus w Vught.....	42
7.3 Kong Gauders Gård w Vejle.....	43
7.4. Centrum Aktywności Międzypokoleniowej w Warszawie.....	44
7.5. Przysłań Gdynia.....	45
II CZĘŚĆ ANALITYCZNA.....	51
1. METODY OPRACOWANIA ANALIZ.....	51
2. OPRACOWANIE POSZCZEGÓLNYCH ANALIZ.....	52
2.1. Analiza zabudowy.....	52
2.2. Analiza środowiskowa.....	53
2.3. Analiza infrastruktury drogowej.....	54

2.4. Analiza dostępności komunikacyjnej.....	55
3. WYTYCZNE PROJEKTOWE.....	56
III CZĘŚĆ PROJEKTOWA.....	58
1. PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU.....	58
1.1. Opis idei urbanistycznej.....	58
1.2. Opis projektu zagospodarowania terenu.....	58
1.3. Zgodność z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego.....	59
2. PROJEKT ARCHITEKTONICZNY.....	60
2.1. Idea projektowa.....	60
2.2. Rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne.....	61
2.3. Wykaz pomieszczeń.....	63
2.4. Schemat aksonometryczny.....	66
2.5. Rozwiązania konstrukcyjne i technologiczne.....	67
2.6. Rozwiązania proekologiczne.....	67
2.7. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami.....	68
2.8. Zagadnienia przeciwpożarowe w budynku.....	68
1. BIBLIOGRAFIA.....	70
2. ŹRÓDŁA INTERNETOWE.....	73
3. WYKAZ RYSUNKÓW.....	74
4. WYKAZ TABEL.....	76
5. WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW GRAFICZNYCH.....	77

STRESZCZENIE

Praca opisuje istotną rolę architektury i urbanistyki w procesach kształtowania relacji społecznych, a tym samym wpływ na zdrowie psychiczne oraz fizyczne człowieka. Postanowioną tezę udowodniono za pomocą przeprowadzonej ankiety na docelowej grupie użytkowników, rozbudowanym studium przypadku, analizie powiązanej literatury i raportów, a także opisanie spostrzeżeń wynikających z własnych obserwacji. Analiza łączy problematykę z dziedziny architektury, socjologii oraz psychologii, wskazując na złożoność problemu. Przedstawiono charakterystykę więzi społecznej, jej stan obecny (stan kryzysowy) oraz omówiono problematykę samotności we współczesnym świecie. Część pracy została poświęcona tematowi integracji społecznej- jej znaczeniu, skutkach oraz korzyściach z niej wynikających. Szczególnie uwzględniona została integracja międzypokoleniowa. Na podstawie opracowanej części teoretycznej zaprojektowano budynek użyteczności publicznej, zlokalizowany w Gdyni Orłowie, który pełni funkcje aktywizacyjne, integracyjne i oddziałujące na społeczeństwo w skali sąsiedztwa i dzielnicy miasta.

Słowa kluczowe:

integracja społeczna, więzi społeczne, relacje międzypokoleniowe, samotność, dom sąsiedzki

ABSTRACT

The work describes the important role of architecture and urban planning in the processes of shaping social relations, and the impact on human mental and physical health. The established thesis was proven by means of a survey conducted on a specific group of users, an extensive case study, an analysis of related literature and reports, as well as a description of observations resulting from own observations. The analysis combines issues from the fields of architecture, sociology and psychology, pointing to the complexity of the problem. The characteristics of social bonds, its current state (state of crisis) are presented, and the issue of loneliness in the modern world is discussed. Part of the work was devoted to the topic of social integration - its importance, effects and benefits resulting from it. Particular attention was paid to intergenerational integration. On the basis of the developed theoretical part, a public utility building, described later, was designed, located in Gdynia Orłowo, which has activation, integration and social impact functions in the neighborhood and city district.

Keywords:

social integration, social bonds, intergenerational relations, loneliness, neighborhood house

I CZĘŚĆ BADAWCZA

1. WSTĘP I CEL OPRACOWANIA

„Człowiek jest istotą społeczną”¹ - to słowa Arystotelesa, jednego z najsławniejszych filozofów starożytnej Grecji. Ludzie otaczają nas każdego dnia i towarzyszą nam w codziennych sytuacjach. Relacje międzyludzkie są jednym z najistotniejszych i nieodłącznych elementów funkcjonowania człowieka. Wpływają nie tylko na poznawanie nowych osób i doświadczeń, ale także w ogromnym stopniu kształtują osobowość, oddziałują na charakter, kreują zachowania i wpływają na zdrowie psychiczne i fizyczne. Jak zauważył Stanisław Sorys „prospołeczne towarzyskie skłonności człowieka są naturalne, uniwersalne, bo zauważalne „od zawsze”². W dzisiejszej rzeczywistości, pełnej stresu, pędu, kultu indywidualizmu oraz świata wirtualnego, stan więzi międzyludzkich coraz częściej opisywany jest jako kryzysowy, a relacje społeczne osłabiają się. Ludzie oddalają się od siebie, relacje międzypokoleniowe ulegają rozpadowi, a samotność staje się tak powszechna, że staje się określana mianem nowej choroby cywilizacyjnej, natomiast współczesna rzeczywistość - „epidemią samotności”. Jest to problem nie tylko bieżący, ale stale nasilający się i wymagający pilnej reakcji.

Według projektu MindGenic z 2023 roku, aż 65% osób wieku od 13 do 28 lat regularnie zmaga się z samotnością³. Co więcej, badanie Instytutu Pokolenia udowodniło, że dotyka ona ponad połowy wszystkich Polaków i problem jest obecny w każdej grupie wiekowej, w różnej skali⁴. Natomiast platforma infuture.institute, zajmująca się badaniem „Mega Trendów”, oznaczyła samotność jako jedną z największych społecznych tendencji⁵. Danych potwierdzających tę tezę jest dużo więcej, więc jest to temat bez wątpienia pilny i wymagający pochylenia się nad nim, szukając rozwiązań.

Architektura i urbanistyka mają ogromny potencjał do kształtowania relacji społecznych. Mogą przyczynić się do kreowania przestrzeni, które będą pozytywnie lub negatywnie wpływać na człowieka i dawać mu możliwości do poznawania siebie i innych lub ograniczać. Mają wpływ na tworzenie relacji społecznych, w tym międzypokoleniowych, tworząc ku temu sprzyjające warunki. Oddziałują na wielu poziomach- od kształtowania przestrzeni publicznych, stymulujących spotkania, nawet spontaniczne, do tworzenia przestrzeni wspólnych, budujących poczucie wspólnoty. Ogromne znaczenie ma przyświecana projektom dostępność, budowanie tożsamości miejsca oraz możliwości do interakcji.

Celem pracy jest zaprojektowanie budynku, który będzie miał znaczny wpływ na kształtowanie relacji międzyludzkich, aktywizację oraz integrację. Przyczyni się do szukania rozwiązań na problem samotności w obecnych czasach i zanikania więzi w dzisiejszym społeczeństwie, tym samym pokazanie, że architektura ma realny wpływ na możliwość kształtowania relacji społecznych. Narzędziami, którymi posłużyłam się w napisaniu pracy magisterskiej były studia faktów, raportów oraz powiązanej literatury. Nawiązałam również

1 *Arystoteles, Dzieła wszystkie, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996.*

2 *Sorys Stanisław, Ewolucja więzi społecznych, W: Teoretyczno-empiryczne interpretacje tożsamości społecznej z uwzględnieniem perspektywy familiologii, s.11-31, 2021*

3 *Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II*

4 *Instytut Pokolenia, Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOSC_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024*

5 *<https://infuture.institute/mapa-trendow/#null>*

do elementów kultury popularnej, a także odnosiłam się do moich własnych obserwacji. Istotnym wzorem były również dla mnie studia przypadków oraz przeprowadzona ankieta.

2. WIĘŹ SPOŁECZNA

2.1. Definicja więzi społecznej

Pojęcie więzi społecznej towarzyszy człowiekowi od zawsze, ale zmieniało się na przestrzeni wieków i stanowiło podmiot badań oraz rozważań wielu naukowców. W początkowych wiekach naszej ery, uczeni uważali, że mianem społeczności można określić jedynie dwa rodzaje organizacji: państwową i tworzoną przez kościół. Dopiero w okolicach XVIII wieku, w nauce wybrzmiało przekonanie, że ludzie mogą budować również mniejsze społeczności, a tym samym dbać o utrzymywanie wspólnych norm, zachowań i wzorców, niezależnie od ilości i specyfiki członków społeczności jako jednostek. Pojęcie więzi zostało rozpowszechnione w Polsce na przełomie XIX i XX wieku przez Ludwika Krzywickiego- jednego z twórców polskiej socjologii.

Na przestrzeni lat zaproponowano dużą ilość różnorodnych definicji i typologii. Jedną z popularniejszych definicji więzi społecznej stworzył socjolog Jan Szczepański. Opisał ją jako „zorganizowany system stosunków, instytucji, środków kontroli społecznej, skupiający jednostki, podgrupy i inne elementy składowe zbiorowości w całość zdolną do trwania i rozwoju”⁶. Twierdził, że więź jest pewnego rodzaju łącznikiem, która umożliwia stworzenie zbiorowości poprzez interakcje społeczne, a dodatkowo traktował jej tworzenie jak pewnego rodzaju mechanizm, na którego rozwój mają duży wpływ działania różnych stowarzyszeń. Mechanizm ten jest napędzany poprzez pobudzanie tychże interakcji, czyli aktywizację, umiejscowionych na poziomie jednostki i zbiorowości. Znaczenie ma nie tylko sama w sobie genetyka, ale często doświadczenia, zbierane dzięki znajdowaniu się w różnych sytuacjach, z różnymi ludźmi, w odmiennych okolicznościach, więc w sposób dynamiczny⁷. Co więcej, więź społeczna łączy się z poczuciem przynależności do jakiejś grupy i kształtowania w sobie poczucia pielęgnowania wspólnych wartości i interesów.

W encyklopedii Polskiego Wydawnictwa Naukowego możemy odnaleźć definicję więzi społecznej jako „całokształt stosunków, zależności i podobieństw między członkami zbiorowości, grupy społecznej lub społeczeństwa, decydujących o tym, że tworzą one względnie zwarte i wyodrębniające się spośród innych całości”⁸. Do tej definicji bardzo blisko Maksymilianowi Pacholskiemu - autorowi „słownika pojęć socjologicznych”. On również podkreślił, że na więź społeczną składa się ogół relacji międzyludzkich. Twierdził, że nieodpowiednie jest traktowanie każdego człowieka jako indywidualnej jednostki, ponieważ konieczne jest patrzenie na całokształt zbiorowości, do której przynależy⁹.

6 Szczepański Jan, *Elementarne pojęcia socjologii*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970.

7 Marody Mirosława, Giza Anna, *W uwięzi więzi (społecznych)*, W: *Societas Communitas : półrocznik Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego*, s. 21-48, 2006

8 *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/wi%C4%99%C5%BA%20spo%C5%82eczna.html>, dostęp: 03.04.2024.

9 Pacholski Maksymilian, *Słownik pojęć socjologicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, s.204, 1997.

Wielu socjologów wyznaczyło typologie więzi społecznych. Paweł Rybicki zwrócił uwagę na to, że może ona mieć charakter naturalny, czyli związany z więzami krwi, wspólnym pochodzeniem, językiem i terytorium, a także zrzeszeniowy, czyli związany z dobrowolnym zgromadzeniem osób, czujących między sobą szczególną więź. Natomiast Jan Turowski podzielił typologię na integracyjną (według struktury organizacyjnej grupy), psychospołeczną (poczucie szczególnej łączności między członkami grupy), strukturalną (opierającą się na podziale funkcji w zbiorowości) i socjologiczną (odnoszącą się do stosunków społecznych)¹⁰.

Podsumowując, definicja więzi społecznej jest przedstawiana na odmienne sposoby przez różnych z badaczy, ale każdy z opisanych wyżej socjologów zwracał uwagę, że odnosi się ona nie tylko do jednostki, ale do zbiorowości i powiązanych z tym interakcji. Możliwe jest, między innymi przez architekturę i urbanistykę, tworzenie specjalnych warunków, które tymże interakcjom będą sprzyjać.

2.2. Uwarunkowania sprzyjające tworzeniu więzi społecznej

Tworzenie i utrzymywanie relacji międzyludzkich jest kluczowe dla funkcjonowania człowieka i jednym z głównych istot zachowań społecznych. Jest to konieczne do prawidłowego rozwoju człowieka i potrzebne na każdym etapie życia. Istotne jest nieograniczanie się do własnej grupy wiekowej, a pozostawanie otwartym na ludzi w innym wieku, czyli rozwijanie relacji międzypokoleniowych. W 1978 roku, Margaret Mead - amerykańska antropolożka, wydała książkę, która rzuciła inny cień na kwestię budowania relacji, ze szczególnym uwzględnieniem relacji międzypokoleniowych. Według niej, kluczem do stworzenia prawidłowych relacji jest traktowanie siebie na równi, nie zaznaczając żadnej hierarchii- kto jest uczniem, a kto nauczycielem. Prawidłowym jest przyjęcie zasady, że zarówno osoba młodsza, jak i starsza, ma wiele do przekazania i podzielenia się. Ma to ogromne znaczenie w kształtowaniu relacji międzypokoleniowych.

W przeszłości często wymagano od dzieci posłuchu, nie dając im przestrzeni do podzielenia się własnymi obserwacjami i pomysłami. Obecnie, istotną kwestią jest dawanie możliwości młodszemu, nie tylko do uczenia się, ale również umiejętności uczenia innych. W procesie dorastania i kształtowania osobowości nieocenioną wartość ma otwartość na inne pokolenia i na innych ludzi¹¹. Kontakt z drugim człowiekiem może nie tylko opierać się na rozmowie, naśladowaniu czy obserwacji, ale często znaczenie ma nawet samo przebywanie z kimś. To wszystko rozwija człowieka. Co więcej, istotne jest nie tylko tworzenie relacji rodzinnych, ale kontakt z osobami dla nas obcymi, co znacznie wpływa na otwartość na drugiego człowieka i daje możliwość zdobywania nowych doświadczeń. Jak zauważył, wspomniany wcześniej, Stanisław Sorys, grupa ludzi zawsze stanowi pewnego rodzaju oparcie dla człowieka jako jednostki, a poczucie przynależności do jakiejś zbiorowości daje dobre warunki do rozwoju i zdobywania doświadczenia¹². Rozwiązaniem na odnowienie relacji międzypokoleniowych może być tworzenie międzypokoleniowych centrów integracji, stanowiących miejsce spotkań, aktywności, pomocy, rekreacji czy nauki. Tego typu

10 *Muskała Maciej, Więź osadzonych ze środowiskiem. Próba operacjonalizacja pojęcia, Przegląd więziennictwa Polskiego, nr 58, s. 61 – 87, 2008.*

11 *Mead Margaret, Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego, 1978.*

12 *Sorys Stanisław, Ewolucja więzi społecznych, W: Teoretyczno-empiryczne interpretacje tożsamości społecznej z uwzględnieniem perspektywy familiologii, s.11-31, 2021.*

placówki opierają się na wspólnym spędzaniu czasu, a przy tym niwelują bariery pomiędzy generacjami, są odpowiedzią na problem starzejącego się społeczeństwa i osamotnienia, a także placówkami, gdzie kształtującymi charakter. Często budują w człowieku poczucie przynależności, zaufania i bezpieczeństwa - wszystkie bardzo istotne pod kątem psychologicznym oraz socjologicznym.

Jak wspomniano wcześniej, ogromną rolę w tworzeniu więzi społecznych mają instytucje gospodarki społecznej, czyli miejsc, które swoją funkcją aranżują życie społeczne. Należą do nich na przykład, różnego rodzaju stowarzyszenia, centra integracji lub spółdzielnie. Zwykle są prowadzone przez jednostki rządowe/samorządowe lub non profit. Pełnią ważną rolę w walce z wykluczeniem społecznym oraz rozwojem procesów społecznych i socjalizacyjnych. Bardzo istotne jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji, ponieważ mogą mieć na człowieka wpływ destrukcyjny. Powyższe instytucje wpływają również na eliminowanie barier, co ma ogromne znaczenie w procesie tworzenia więzi społecznych. Należą do nich różnice ekonomiczne, edukacyjne, społeczne czy związane z niepełnosprawnością. Co więcej, dają możliwość dawania społeczności poczucia wspólnoty, solidarności, przynależności, lojalności i zaufania. Dodatkowo budują sieć powiązań, sprzyjają procesom integracji, dają mieszkańcom pole do dzielenia się swoimi doświadczeniami i umiejętnościami, a także rozwijają aktywność społeczną¹³. Szczególne znaczenie w aktywizacji społecznej ma partycypacja. Świadomość ludzi w temacie istoty gospodarki społecznej rośnie i powstają różnego rodzaju inicjatywy. Jedną z nich jest „Przystań Gdynia”, zainicjowana przez Laboratorium Innowacji Społecznych w Gdyni. Jej działanie zostało bliżej opisane w rozdziale „studium przypadku”.

2.3. Relacje społeczne na przestrzeni lat

Relacje społeczne na przestrzeni lat znacznie się zmieniały. Wpłynęły na to różne czynniki, często powiązane ze sobą lub wynikające z siebie nawzajem - od ekonomicznych, kulturowych i społecznych do postępu technologicznego czy nawet konfliktów zbrojnych lub pandemii. Na przestrzeni wieków możemy wyróżnić momenty większej lub mniejszej zamożności społeczeństwa, różnice w dynamice i elastyczności rynku pracy, zmianę tempa życia, globalizację, a także kryzysy związane z wojną czy globalną epidemią i izolacją. Znacznie zmieniały się wzorce kulturowe oraz dostępność do mediów i internetu. Zmianom uległy wartości moralne - z tradycyjnych, takich jak lojalność, szacunek do hierarchii i honor, na popularyzację kultury powierzchowności, indywidualizmu oraz samodoskonalenia, a więc widoczna jest ewolucja życiowych priorytetów. Co więcej, obecnie odmiennie wygląda łatwość dostępu do informacji, tym samym zmienił się sposób ich przekazywania. Wszystkie te czynniki, pod wpływem różnych wydarzeń i rozwoju, miały wpływ na człowieka- jego sposób myślenia, działania i wyznaczania potrzeb.

Jak podkreślił socjolog Tomasz Szendlak: "społeczeństwo składa się z rodzin, tak jak każde ciało składa się z komórek"¹⁴. Od zawsze rodzina odgrywała jedną z największych ról w życiu społecznym i jest fundamentem dla większości relacji. Amerykański socjolog Charles H. Cooley, przy opisanu grupy pierwotnej, czyli uniwersalnej i podstawowej grupy społecznej, umieścił ją obok kręgu sąsiedzkiego i grupy

13 Karwińska Anna, *Uwarunkowania dobrego funkcjonowania społeczeństwa. Znaczenie gospodarki społecznej, Ekonomia Społeczna*, numer 1, 2010.

14 Szendlak Tomasz, *Socjologia rodziny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 95., 2010.

rówieśniczej. Do cech charakterystycznych grupy pierwotnej wymienił: trwałość, małą liczebność i przebieg kontaktów „twarzą w twarz”¹⁵. Przynależność do takiej grupy zaspokaja część potrzeb emocjonalnych i psychicznych człowieka, a także daje poczucie bezpieczeństwa, bycia potrzebnym, lubianym i akceptowalnym, co bardzo istotne w całym procesie funkcjonowania w społeczeństwie¹⁶. To poprzez krąg rodzinny człowiek zaczyna uczyć się funkcjonowania w świecie, rozmowy z innym człowiekiem i kształtowania samego siebie. Na przestrzeni lat sposób funkcjonowania rodzin znacznie się zmienił. Kiedyś większą rolę odgrywała tradycja, a starsi członkowie rodziny stanowili „skarbnicę wiedzy” i okazywano im duży szacunek. Starsi ludzie, korzystając ze swojego doświadczenia życiowego i wiedzy, uczyli dzieci, a one były ich „uszami i oczami”. Dodatkowo, wiedza była przekazywana z pokolenia na pokolenie, ponieważ w świecie nierozwiniętych technologii większość informacji przekazywano ustnie. Z upływem lat i rozwojem technologicznym, autorytet osób starszych słabł, a przekazywane przez ich informacje zostały zastąpione internetem. Dodatkowo czasem osoby starsze nie są otwarte na nowe, a swoje prawdy traktują jako jedyne możliwe. Generacje oddaliły się od siebie, mijają się oczekiwaniami, a autorytetem nowego pokolenia zostały osoby młodsze, wyznaczające nowe trendy. Pojawił się również temat stereotypów (rozwydrzony nastolatek, uciążliwy starzec). Duży wpływ na kształtowanie relacji, szczególnie rodzic- dziecko, ma fakt, że czasem rodzice skupiają się nadmiernie na pracy, a często przekładają ją nawet ponad rodzinę, dzieci zostają pozostawione same sobie lub nie otrzymują wystarczająco dużo wsparcia i odpowiednich podstaw do kształtowania swojej tożsamości, co mocno odbija się na nich w już dorosłym życiu.

W kontekście zmian w relacjach rodzinnych istotne jest tło historyczne, które często ciągnęło za sobą skutki społeczne. W czasach przedindustrialnych najczęściej spotykanym modelem rodziny była rodzina wiejska, międzypokoleniowa. Głową rodziny był mężczyzna, a najstarsi członkowie rodziny stanowili autorytet. Pozycja kobiety była ograniczona do zajmowania się domem, a dzieci były wychowywane w hierarchizacji, religijności i konieczności posłuszeństwa, niekoniecznie zwracając uwagę na wsparcie emocjonalne. Po trzech rozbiorach, w XVIII wieku, Polska utraciła niepodległość. Po upadku państwa, rodzina stała się ważnym czynnikiem, starającym zachowywać polską tradycję-język, zwyczaje, religię czy historię. Ludzie czuli w sobie potrzebę integracji z rodakami, co pozwoliło przetrwać polskiej kulturze. Organizowali potajemne szkoły, w których uczyli języka polskiego i poufnie próbowali się jednoczyć. Wiek XIX jest czasem kapitalizmu, industrializacji i urbanizacji. Wpłynęło to na oddzielenie miejsca pracy od miejsca zamieszkania- od rodziny, ponieważ wcześniej najczęściej praca wiązała się z pracą całej rodziny na gospodarstwie, w tym rolniczym, lub w rodzinnym warsztacie, co wpływało na spędzaniu czasu przez członków rodziny praktycznie cały czas wspólnie i tworzeniu wspólnego majątku. Część funkcji rodzinnych zaczęły zastępować publiczne placówki, na przykład przedszkola. Co więcej, po I Wojnie Światowej w Polsce pojawiła się emancypacja kobiet, mająca duży wpływ na funkcjonowanie kobiet w życiu rodzinnym. Oprócz pełnienia roli matki i żony, zaczęły mieć możliwość nauki, pracy i udziału w życiu publicznym. Pierwsza oraz Druga Wojna Światowa, a później czasy komunizmu, przyniosły spustoszenie dla całego narodu- materialne, kulturowe oraz demograficzne. Zanikł ziemiańsko- chłopski model rodziny, a wiele rodzin zostało rozdzielonych poprzez repatriacje lub ich członkowie stracili życie. Jest to czas ograniczonego

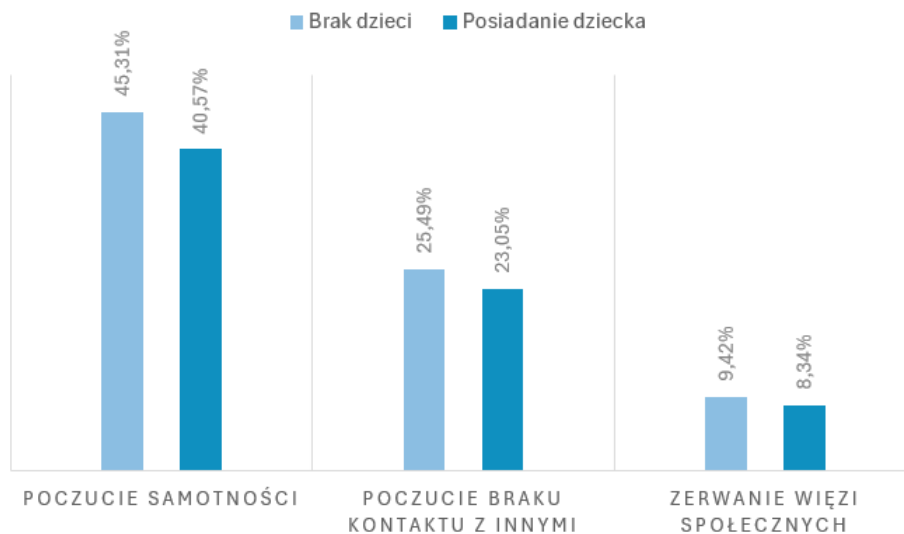
15 Cooley Charles Horton, *Introductory Sociology*, Charles Scribner's Sons, 1933

16 Sorys Stanisław, *Ewolucja więzi społecznych*, W: *Teoretyczno-empiryczne interpretacje tożsamości społecznej z uwzględnieniem perspektywy familiologii*, s.11-31, 2021.

wzrostu ekonomicznego i powolnego odbudowywania majątku oraz więzi. Współczesny model rodziny jest zupełnie odmienny. Często składa się z rodziny niewielodzietnej lub związków niesformalizowanych, w której dużą wagę przywiązuje się do autonomizacji i wymuszeniu samodzielności od jednostek. Funkcja opiekuńcza zostaje zastąpiona przez placówki publiczne (przedszkola, żłobki, domy seniora, szpitale). Zadania realizowane w rodzinie i pozycja w nich, nie są już uzależnione od płci. Członkowie rodziny stają się bardziej zamknięci i coraz rzadziej uczestniczą w życiu społeczności lokalnej. Zmianie uległy również metody wychowawcze, a dziecko może cieszyć się większą swobodą i niezależnością¹⁷. Obecnie relacje społeczne nie stanowią już tak trwałego fundamentu jak kiedyś. Relacje rodzinne ulegają osłabieniu, a wśród relacji partnerskich z roku na rok ma miejsce coraz więcej rozwodów. Kilkadziesiąt lat temu standardem była duża rodzina, która spotykała się nie tylko z okazji Świąt. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, z roku na rok rodzi się coraz mniej dzieci, a popularność zdobywa model rodziny „2+1”, małżeństw bezdzietnych, związków niesformalizowanych, samotnych matek z dziećmi i samotnych ojców z dziećmi. Z poniższego rysunku (Rys.1.) można wyczytać, że na przestrzeni dziesięciu lat ilość małżeństw z dziećmi zmniejszyła się o 5,8%. Ilość związków niesformalizowanych bez dzieci wzrosła niemal trzykrotnie. Co więcej, wzrosła również liczba osób samotnie wychowujących dzieci- zarówno matek jak i ojców. Według danych na rok 2021, niepełne rodziny stanowią aż jedną czwartą wszystkich rodzin. Znacznie zmniejszyła się również liczba rodzin wielodzietnych, czyli powyżej trójki dzieci¹⁸.

17 Regulska Agnieszka, *Przeobrażenia w modelu i funkcjach rodziny na przestrzeni XIX -XX wieku, Studia nad Rodziną 15/1-2 (28-29), s. 235-246, 2011.*

18 Główny Urząd Statystyczny, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Rodziny w Polsce w świetle wyników. NSP, s.46, 2021, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnie/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/rodziny-w-polsce-w-swietle-wynikow-nsp-2021,7,2.html>, dostęp: 23.04.2024 r.*

Rys. 2: Wiąż społeczna a posiadanie dzieci. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Instytut Pokolenia, Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOS_C_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024

Natomiast badanie Instytutu Pokolenia, przedstawione na Rys. 2. potwierdza fakt, że posiadanie dzieci zmniejsza poczucie samotności. Te wszystkie zmiany w modelu rodziny, znacznie odbijają się na sposobie kształtowania relacji społecznych. Mają one swoje późniejsze konsekwencje w poczuciu bezpieczeństwa, zaufania, potrzeby kontaktu z drugim człowiekiem i umiejętności tworzenia trwałych relacji, w tym związków. Ma to również znaczny wpływ na fakt, że polskie społeczeństwo starzeje się. Co więcej, kiedyś zdecydowanie częściej można byłoby spotkać się z domami wielopokoleniowymi, co obecnie jest coraz radsze.

Inna społecznością uniwersalną, obok rodziny, jest według Charlesa H. Cooleya grupa sąsiedzka¹⁹, związana ze wspólnotą lokalną, jaką tworzą ludzie w miejscu zamieszkania, więc w miejscu, gdzie spędzają najwięcej czasu. Obecnie, w wyniku wyżej wymienionych przyczyn, kontakty sąsiedzkie są luźniejsze niż w poprzednich dekadach. Ograniczają się głównie do interakcji grzecznościowych, mijania na klatce schodowej, maksymalnie powiedzenia sobie nawzajem „dzień dobry”. Sąsiedzi są zwykle dla siebie anonimowi i nie oczekuje się od nich pomocy, a częściej „świętego spokoju”. Według badania przeprowadzonego przez Centrum Badania Opinii Społecznej²⁰ w 2017 roku, Polacy nie unikają całkowicie relacji z sąsiadami, ale zachowują duży dystans. W większości relacje sąsiedzkie ograniczają do świadczenia sobie drobnych przysług i interakcji konwencjonalnych. W 2008 roku 22% Polaków nie utrzymywali żadnych kontaktów świadczeniowych ani towarzyskich z sąsiadami. W 2017 roku było to już 28%. Bliskie relacje utrzymują najczęściej osoby między 45 a 54 rokiem życia. Co więcej, wszelkie typy relacji sąsiedzkich są lepiej utrzymywane na wsi, a im bardziej zaludnione miasto, tym relacje sąsiedzkie są słabsze. Aż 40% ankietowanych, którzy nie utrzymują żadnych stosunków sąsiedzkich, są w wieku

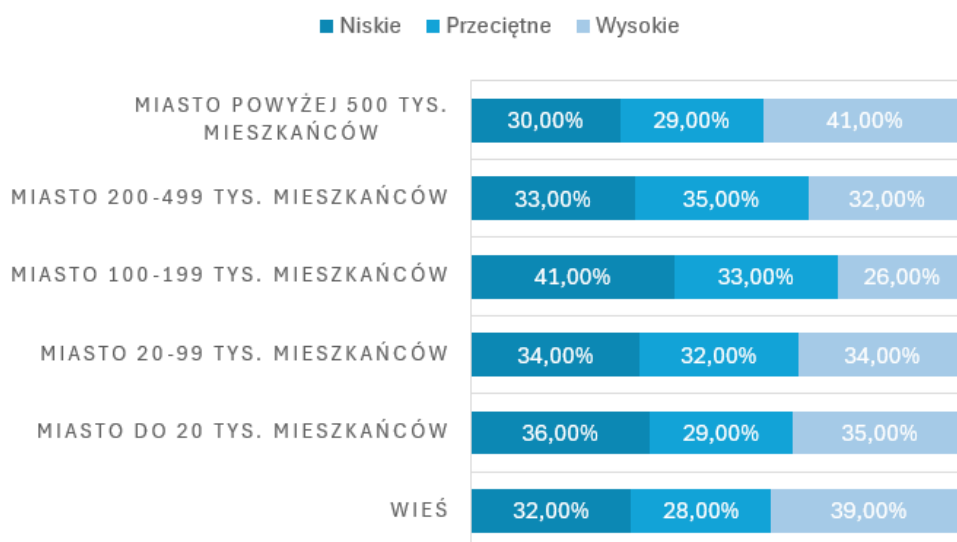
19 Cooley Charles Horton, *Introductory Sociology*, Charles Scribner's Sons, 1933.

20 Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badania relacji sąsiedzkich*, 2017, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_146_17.PDF, dostęp: 23.04.2024 r.

senioralnym. W dużych miastach coraz częściej pojawiają się oddolne inicjatywy, których celem jest integracja mieszkańców, podniesienie jakości ich życia i aktywizacja społeczna. Tego typu inicjatywy zostały opisane w rozdziale dotyczącym studium przypadku.

2.4. Wpływ lokalizacji na relacje

Między miastami o różnym zaludnieniu a wsią, relacje mogą kształtować się nieco odmiennie. Gęsto zaludnione miasta dają człowiekowi większą anonimowość, a budowane przez niego tam relacje mogą mieć charakter bardziej powierzchowny, chociaż dzięki większej różnorodności, tworzone relacje częściej mogą być bardziej złożone i dotyczyć ludzi z odmiennych środowisk. Na wsi, która jest bardziej jednorodna pod kątem społecznym i kulturowym, relacje są prostsze, ale nie oznacza to, że płytsze. Dodatkowo na wsi, ludzie bardziej znają siebie nawzajem, co skutkuje większym wzajemnym zaufaniem, które łatwiej buduje się w mniejszych grupach. Co więcej, inaczej wygląda wpływ lokalizacji na relacji, w zależności czy mówimy o dziecku czy osobie dorosłej. Na wsi często dziecko towarzyszyło rolnikom w pracy na polu i potrafiło spędzać z nimi całe dni na świeżym powietrzu. Z bliska przyglądały się wykonywanym pracom i uczyły się poprzez naśladowanie. Dodatkowo, często miały dobre relacje z dziećmi sąsiadów, z którymi integrowały się poprzez wspólne zabawy. W mieście sytuacja wygląda odmiennie. Pozwalanie tam dzieciom na samodzielną eksplorację świata jest zwykle po prostu niebezpieczne. Pędzące samochody, ryzyko napaści czy po prostu zgubienia się, wymaga stałego monitorowania sytuacji przez osobę dorosłą- świadomą ewentualnych zagrożeń. W związku z problemem starzejącego się społeczeństwa należy szczególnie uwzględnić sytuację osób w podeszłym wieku. Jak wynika z badania Instytutu Pokolenia, przeprowadzonego w 2022 roku, i poniższego wykresu, największy problem z poczuciem osamotnienia jest na wsi oraz w miastach powyżej 500 tysięcy osób. Najłagodniej sytuacja wygląda w miastach o zaludnieniu 100- 199 tysięcy mieszkańców (Rys.3).

Rys. 3: Zależność między miejscem zamieszkania a poczuciem osamotnienia. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Instytut Pokolenia, Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOSC_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024

Jednakże, niezależnie do lokalizacji, relacje społeczne ulegają obecnie osłabieniu, a ich stan jest coraz częściej określany jako ciężki i wymagający interwencji. Temat nasilającej się samotności wśród ludzi w Polsce oraz na świecie został opisany w rozdziale czwartym.

Opisane powyżej relacje dotyczą sytuacji w Polsce. Warta zauważenia jest tendencja kraju z Europy Północnej. Kolejny rok z rzędu Finlandia zajęła pierwsze miejsce w rankingu World Happiness Report na najszczęśliwszy kraj na świecie. Można dopatrywać się wielu płaszczyzn, na których Finowie są zadowoleni ze swojego życia-edukacja, opieka zdrowotna, transport, gospodarka, bliskość natury czy satysfakcja z działania organów publicznych, to tylko część, które można wymienić. Jednakże, na dużą uwagę powinno zasłużyć poczucie zaufania i bezpieczeństwa, a także fakt, że społeczeństwo potrafi ze sobą współpracować i dbać o siebie nawzajem. Finowie czują dużą przynależność do swojej grupy sąsiedzkiej i czują się za nią odpowiedzialni, więc chętnie angażują się w dbanie o nią. Zdecydowanie nie panuje tam powszechne powiedzenie, że „jak coś jest wspólne, to jest niczyje”. Każdy chce się tam czuć potrzebny i uczestniczyć w budowaniu zaufania społecznego. Duże znaczenie przywiązuje się tam do inicjatyw sąsiedzkich. Organizują różnego typu wydarzenia wspólne na przykład pikniki, szkolenia oraz festyny, co przyczynia się integracji społecznej i tworzeniu więzi. Co więcej, tworzą sąsiedzkie centra związane z dbaniem o środowisko, gdzie wspólnie podejmują działania na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi.

2.5. Różnice w podejściu do tworzenia relacji społecznych pomiędzy poszczególnymi pokoleniami

Podejście do budowania relacji społecznych wygląda nieco inaczej dla poszczególnych pokoleń. Dotyczy to ich nawiązywania i utrzymywania. Jest to podyktowane zmianami społeczno- gospodarczymi, ekonomicznymi i technologicznymi, a przede wszystkim tym, że świat, w którym żyjemy jest dynamiczny i ciągle ulega zmianom.

Pokolenie X to pokolenie osób urodzonych w latach 60. i 70. ubiegłego wieku. Pokolenie to z dystansem podchodzi do nowych technologii, tym bardziej do korzystania z mediów społecznościowych. Zdecydowanie preferują komunikację „twarzą w twarz” i rozmowy, a kontakty bezpośrednie nie wywołują u nich dyskomfortu. Przywiązują wagę do stabilnych, długoterminowych relacji z przyjaciółmi, rodziną i partnerami. Utrzymują silne więzi z małym kręgiem bliskich osób, a szczególnie istotne są dla nich więzi rodzinne.

Pokolenie Y jest reprezentowane przez osoby urodzone w latach 80. i 90. XX wieku. Jak twierdzi Sabina Zalewska, osoby należące do tego pokolenia miewają problemy z tworzeniem głębokich relacji, ponieważ ich stworzenie niekiedy wymaga większego zaangażowania czasowego, a nawet poświęcenia siebie²¹. To pokolenie w relacjach społecznych często kieruje się indywidualizacją i skupieniem się na karierze zawodowej, a także na samodoskonaleniu. Perspektywa sukcesu często może przyćmiewać marzenie o stabilnych i trwałych relacjach międzyludzkich. Jednakże ze względu na to, że ta grupa zaznała funkcjonowania bez łatwego dostępu bez internetu, zwykle budują relacje „twarzą w twarz”, a nie głównie wirtualnie.

21 Zalewska Sabina, *Symptoms of depression in children part of the “snowflake” generation and their input for the functioning of the whole family. Narrative research of modern families*, Forum Pedagogiczne 11(2), s.309-324, 2021.

Do pokolenia Z należą osoby urodzone po 1995 roku. Są oni określani mianem „pokolenia płatków śniegu”, ze względu na to, że cechami często pojawiającymi się wśród nich jest nieśmiałość, wrażliwość i delikatność. Co więcej, jest to pokolenie osób, które często mają trudności w kontaktach z drugim człowiekiem, a rozmowę wolą zamienić na wymianę wiadomości tekstowych, unikając tym samym bezpośrednich kontaktów. Często żyją w poczuciu niezrozumienia przez poprzednie pokolenia. Ich rozwój jest nieodłącznie związany z postępem technologicznym, ponieważ dorastali w dobie internetu i całkowitego dostępu do komunikatorów. Na sposób kształtowania relacji społecznych szczególne znaczenie ma dostępność do mediów społecznościowych. To właśnie dzięki nim, pokolenie Z buduje i utrzymuje znajomości. Relacje zawarte online mają zwykle tak samo duże znaczenie jak te zawarte offline. Ich życie w dużej mierze opiera się na świecie wirtualnym. Mimo osób w tak młodym obecnie wieku, niestety częste jest u nich poczucie samotności. Pokazuje to raport z badania Mindgenic AI- #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, opisany dokładniej w rozdziale „Samotność głównym problemem współczesnego świata”²².

22 *Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II*

3. KRYZYSOWY STAN WIĘZI JAKO PROBLEM OBECNYCH CZASÓW

3.1. Zjawiska niszczące więzi społeczne

We współczesnym świecie stan więzi społecznej jest coraz częściej opisywany jako kryzysowy, mimo że relacje międzyludzkie są fundamentem funkcjonowania człowieka w społeczeństwie. Wiąże się to ze zmianami społeczno- gospodarczymi, ekonomicznymi oraz globalizacyjnymi. Relacje stają się nietrwałe, epizodyczne i płytkie albo nie są w ogóle zawiązywane, a wręcz urywane. Zanika ciekawość drugim człowiekiem i chęć przynależności do jakiejś wspólnoty. Problem dotyczy więzi na poziomie rodzinnym, przyjacielskim, związkowym, sąsiedzkim czy międzypokoleniowym. Popularyzuje się kult jednostki, a nie zbiorowości. Jednym z najsilniej oddziałujących przyczyn rozpadu więzi społecznych jest nadmierny indywidualizm, polegający na skupieniu się samym sobie i dążeniu do realizacji własnych celów oraz potrzeb, kosztem więzi z innymi ludźmi, jakoby mieli oni stać na przeszkodzie w drodze do samorozwoju. Powoduje to przekładanie własnych potrzeb nad dobro wspólne, a tym samym zaniedbywanie tworzenia relacji społecznych.

Innym elementem, który sprawia, że relacje międzyludzkie są zaniedbywane jest nadmierny pęd życia i związana z tym presja czasu, która sprawia, że człowiek nie ma przestrzeni na oglądanie się dookoła, a idzie po swój cel jak najszybciej, co pobudza zachowania aspołeczne, a nawet agresywne²³. Napięty grafik, nadmiar obowiązków i jeszcze próba balansowania pomiędzy aktywnościami prywatnymi i zawodowymi powodują, że ludziom ciężko jest znaleźć wolną przestrzeń do pielęgnowania lub zawierania relacji społecznych. Dlatego istotne jest nauczenie się rozsądnego gospodarowania czasem, pamiętając, że człowiek, aby lepiej żyć i czuć się dobrze, potrzebuje kontaktu z drugą osobą, najlepiej nie na odległość, oraz że czasem warto trochę zwolnić w tym pędzącym świecie.

3.2. Zalety i wady postępu technologicznego w kontekście więzi społecznych

W roku 1992 Polacy zaczęli korzystać z telefonów komórkowych, a w 2004 roku po raz pierwszy uruchomiono Facebook'a - jeden z najpopularniejszych portali społecznościowych. Niezaprzeczalnie na ukształtowanie więzi społecznej na przestrzeni lat ogromną rolę odegrał postęp technologiczny. Świat wirtualny zaczyna zastępować młodym ludziom potrzebę kontaktu z ludźmi w świecie rzeczywistym. Postęp technologiczny sprawia, że ludzie zaczynają ograniczać bezpośrednie kontakty społeczne- „twarz w twarz”, czyli te najbardziej cenne i potrzebne. Ludzie uciekają ze swoimi problemami do świata internetowego, nie zmagając się z nimi. Doszliśmy do momentu, kiedy rozmowę z innym człowiekiem możemy zamienić na wymienianie wiadomości z ChatGPT- chatbotem, stworzonym przez OpenAI i opartym na działaniu sztucznej inteligencji. Obecnie nawet zakupy możemy zrobić poprzez kilka kliknięć w aplikacji. Może to prowadzić do nadmiernej izolacji. Ograniczenie komunikacji tylko do tej online może powodować zanik umiejętności interpersonalnych w świecie rzeczywistym i tworzenia relacji opartych na autentyczności. Profesor Elżbieta Mączyńska w pracy „Syndrom samotności jako groźne schorzenie społeczne” wyraźnie podkreśliła, że „Im

23 Kellerman Gabriella, Seligman Martin, *Umysł jutra. 5 psychologicznych supermocy kluczowych w pracy dziś i w niepewnej przyszłości*, 2023.

bardziej rozwija się online'owy styl życia, tym mniej zaradni stają się ludzie w kontaktach osobistych"²⁴. Social media, smartfony, gry komputerowe, telewizja- to wszystko staje się obecnie przyćmiewać inne formy spędzania czasu. Rozwój technologiczny sprawia, że życie częściowo przenosi się do świata wirtualnego, a przytulenie komputera nie wytworzy w organizmie takiej ilości oksytocyny, co dotyk drugiego człowieka.

Jednakże postęp technologiczny w kontekście relacji międzyludzkich nie wiąże się jedynie z negatywnymi aspektami. Wśród zalet można wymienić dodatkowe metody komunikowania się ze sobą, które sprawiają, że poprzez rozmowę telefoniczną lub wymianę wiadomości możemy być w kontakcie z najbliższymi praktycznie cały czas, nawet na odległość. Internet umożliwia również poznanie nowych osób, a nawet swoich drugich połówek. Różnego typu fora czy portale internetowe, gromadzące osoby o podobnych zainteresowaniach, dają szansę na zawiązanie nowych więzi społecznych. Co więcej, stały dostęp do internetu i telewizji daje codzienny wgląd do informacji i bieżących wydarzeń w kraju i na świecie, a także sprzyja pogłębianiu wiedzy, również na tematy społeczne.

3.3. Kryzys więzi międzyludzkich jako wyzwanie popandemiczne

Pandemia COVID-19 rozpoczęła się w marcu 2020 roku. Została wywołana przez koronawirusa SARS-CoV-2. Rozpoczęła się w Chinach, ale w szybkim tempie rozprzestrzeniła się na cały świat. Według raportu World Health Organization, potwierdzonych przypadków na całym świecie zanotowano 765 222 932²⁵. Pandemia, oprócz skutków zdrowotnych, niosła za sobą problemy gospodarcze, ekonomiczne oraz społeczne- w tym rozpoczęcie kwarantann, odwoływanie wielu wydarzeń, a także zamykanie różnych miejsc i usług. W celu ochrony zdrowia, codziennością stała się izolacja.

Mimo, że Światowa Organizacja Zdrowia ogłosiła jej koniec w maju 2023 roku, jej skutki odczuwamy do dziś - także w tematach relacji społecznych. Wymóg pozostawania w domach, zamknięte szkoły, uczelnie i wiele miejsc pracy oraz popularyzacja pracy zdalnej sprawiły, że więzi międzyludzkie zostały osłabione lub nawet zerwane, a tworzenie nowych zostało bardzo utrudnione. Doszliśmy do punktu, kiedy właściwie przez wiele tygodni można nie utrzymywać bezpośrednich kontaktów społecznych. Konsekwencją stała się rozpowszechniająca się samotność, załamanie poczucia przynależności i późniejsze problemy w kontaktach interpersonalnych. Szczególnie negatywne skutki dotyczą osób, które mieszkają samotnie i nie miały wsparcia najbliższych w sytuacji, w której znalazł się cały świat.

Po rozpoczęciu pandemii w marcu 2020 roku, dużą popularność zyskała praca zdalna, która została w na rynku pracy do dzisiaj. Wg badania wykonanego przez portal Pracuj.pl, tylko co dziesiąty ankietowany, pracujący podczas pandemii zdalnie, chciał po jej zakończeniu wrócić do pracy stacjonarnej²⁶. Jako zalety pracy z domu wymieniali głównie oszczędzanie czasu i pieniędzy na dojazdy i większość elastyczność, szczególnie istotną dla rodziców małych dzieci. Dodatkowo, umożliwiła pracę dla firm, które siedziby mają w innych miastach lub nawet krajach. Na pewno łatwość przystosowania się do pracy we własnych czterech ścianach była uzależniona od osobowości. Była szczególnie trudna dla osób ekstrawertycznych. Nie mniej

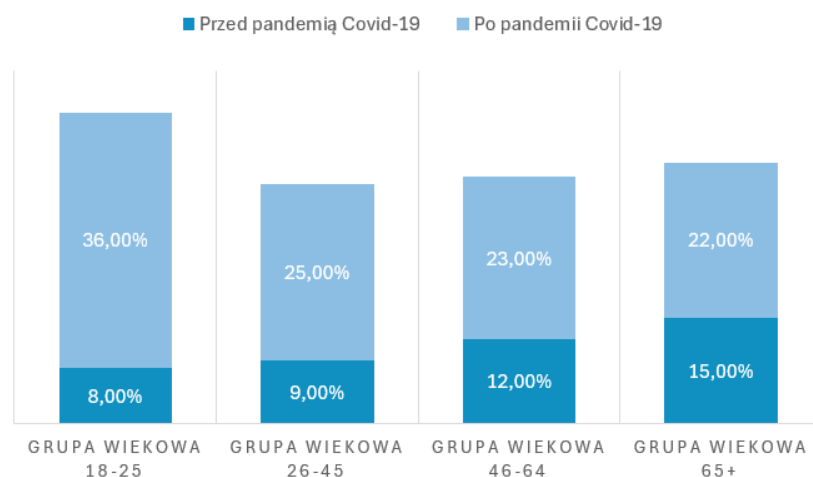
24 Instytut Pokolenia, *Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022*, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOSC_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024 r.

25 <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c>, data dostępu: 23.04.2024r.

26 <https://ccnews.pl/2022/02/04/wiecej-efektow-slabsze-relacje-blaski-i-cienie-pracy-zdalnej/>

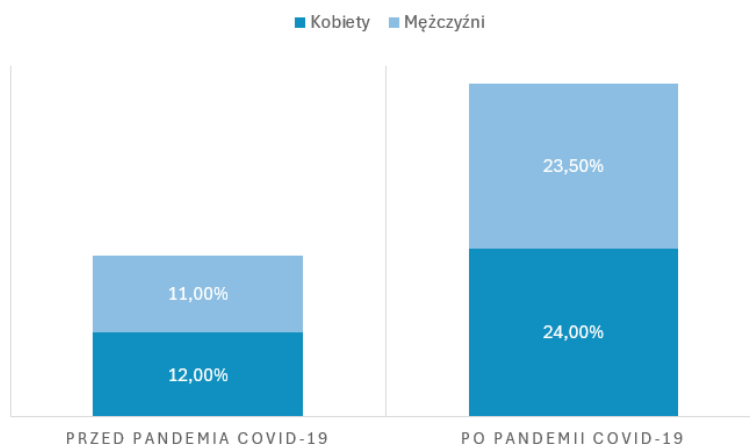
jednak, praca zdalna powodowała zatarcie się granicy między życiem zawodowym a prywatnym. Zmianie uległy również relacje międzyludzkie. Stały się rzadsze, krótsze i mniej otwarte. Brakowało spontanicznych rozmów na przerwie śniadaniowej, spotkań integracyjnych czy możliwości poproszenia o szybką pomoc kolegę z sąsiedniego biurka.

Rzeczywistość całego świata przez wiele miesięcy skupiła się na izolacji, która bardzo wpłynęła na relacje międzyludzkie. Jej działanie było tak intensywne, że do dziś stanowi istotny punkt zwrotny w wielu badaniach psychologicznych i socjologicznych. Rys. 4. przedstawia porównanie zmian w poczuciu osamotnienia przed i po pandemii, w zależności od przynależności do konkretnej grupy wiekowej.

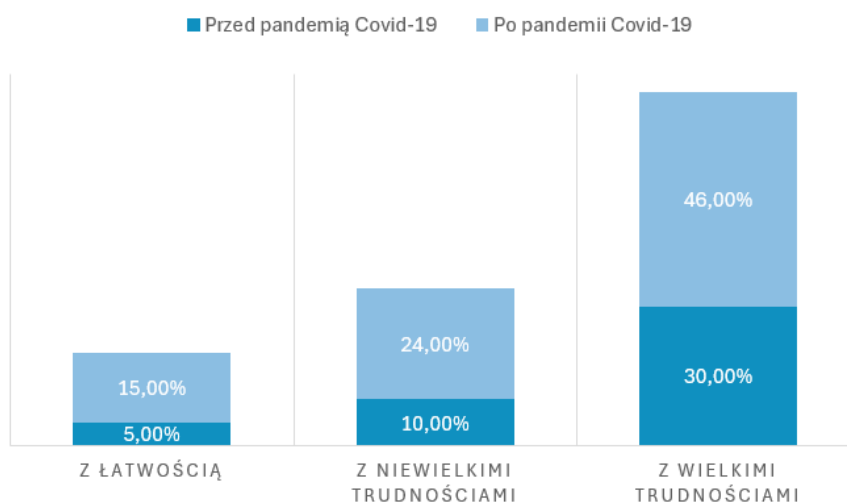
Rys. 4: Porównanie zmiany w poczuciu osamotnienia przed i po pandemii Covid-19, w zależności od grupy wiekowej. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Joint Research Centre, Loneliness in the EU Insights from surveys and online media data, 2021., <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125873>, dostęp: 10.05.2024r.

Zauważalne są bardzo duże różnice. W grupie wiekowej 18-25 lat, poczucie osamotnienia wzrosło najbardziej drastycznie, ponieważ o czterysta procent. Wśród osób w wieku 26-64 zanotowano wzrost niemal dwukrotny. Najmniejsza różnica została zbadana wśród osób najstarszych-o 147%. Należy również zauważyć-jak pokazuje Rys. 5., że popandemiczny wzrost osamotnienia nie jest uzależniony od płci, ponieważ zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn zanotowano wzrost na podobnym poziomie.

Rys. 5: Porównanie zmiany w poczuciu osamotnienia przed i po pandemii Covid-19, w zależności od płci. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Joint Research Centre, Loneliness in the EU Insights from surveys and online media data, 2021., <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125873>, dostęp: 10.05.2024r.

Oprócz poczucia osamotnienia zmiany nastąpiły w łatwości nawiązywania nowych znajomości. Wśród osób, u których poznawanie nowych osób przychodziło z łatwością, po pandemicznej izolacji stało się trzykrotnie trudniejsze. Dla ludzi, dla których tworzenie nowych kontaktów międzyludzkich wiązało się z trudnościami o różnej skali, zauważono wzrost na poziomie od 150 do 240%.

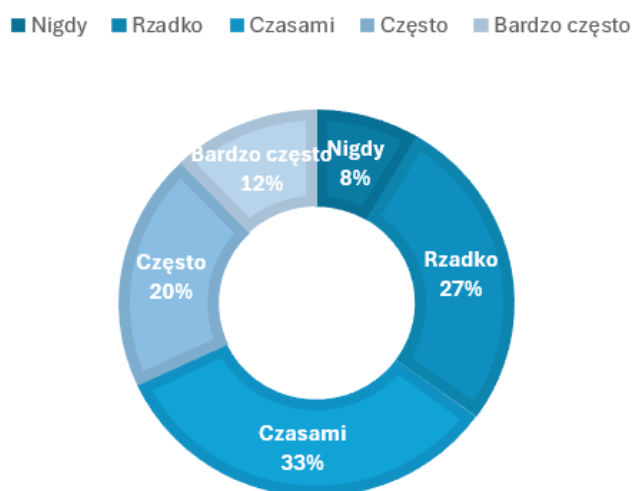
Rys. 6: Porównanie zmiany w łatwości nawiązywania kontaktów międzyludzkich przed i po pandemii Covid-19. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Joint Research Centre, Loneliness in the EU Insights from surveys and online media data, 2021., <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125873>, dostęp: 10.05.2024r.

Na podstawie powyższych porównań można wysnuć twierdzenie, że prawidłowym byłoby powtórzenie badań z zakresu tworzenia relacji, które powstały przed pandemią i porównaniu wyników z obecnymi. Ta zależność została porównana na wykresie powyżej (Rys. 6).

4. SAMOTNOŚĆ GŁÓWNYM PROBLEMEM WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

4.1. „Pandemia samotności”

„Samotność to psychiczny lub emocjonalny dyskomfort, którego możemy doświadczyć z powodu fizycznego braku ludzi wokół nas lub samego poczucia, że jesteśmy sami. To uczucie wynika z niezaspokojenia potrzeb społecznych i/lub niemożności uzyskania pożądanego połączenia społecznego” - tak została ona zdefiniowana w raporcie z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II²⁷. Stanowi ona przedmiot badań i rozważań w wielu artykułach naukowych, książkach i raportach. Na co należy zwrócić uwagę- samotność związana jest nie z brakiem ludzi wokół, a z brakiem więzi z nimi²⁸. Pandemia, wojna, rewolucja technologiczna ze sztuczną inteligencją, kult indywidualizmu, pośpiech, brak skupienia na dobru wspólnym, skupienie tylko na karierze, przelotność relacji, modernizacja modelu rodziny, przebudźcowanie i stres-nagromadzenie tych wszystkich czynników w ostatnich latach bardzo wpływa się na ludzką psychikę, a tym samym na sposób funkcjonowania człowieka w społeczeństwie. Najnowsze badanie pokazują, że samotność wraz z zaburzeniami psychicznymi i chorobami, na przykład depresją, są plagą dzisiejszego świata, a prognozy na najbliższe lata pokazują ryzyko nasilania się tych tendencji. Nie jest to już indywidualny problem każdej jednostki osobno, a problem ogólnospołeczny i ogólnoswiatowy. Rozłożenie procentowe poczucia samotności zostało przedstawione na Rys.7. Analizując go można zauważyć, że jedynie 8% osób ankietowych nigdy nie spotyka się z samotnością, a aż jedna trzecia społeczeństwa spotyka się z nią często lub bardzo często.

Rys. 7: Jak często Pani/Pan czuje się samotny? Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnoscii_edycja_121_123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.

27 Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnoscii_edycja_121_123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.

28 Infuture Institute, Raport trendowy: Osamotnienie. Od dystansu społecznego do więzi. 2023., <https://infuture.institute/raporty/osamotnienie/>, dostęp: 10.05.2024r.

Analizując pojęcie samotności należy zwrócić uwagę na fakt, że „Samotność, czyli brak kontaktów z innymi ludźmi, bądź niewystarczające nasilenie lub zażyłość tychże kontaktów, jest jedną z przyczyn osamotnienia. Jednak dzieje się tak tylko wówczas, gdy człowiek pragnie kontaktów z innymi osobami. Celowe ograniczanie kontaktów, gdy szuka się spokoju i ukojenia, nie wywołuje poczucia osamotnienia”²⁹. Nie zawsze chęć spędzenia czasu indywidualnie oznacza zjawisko negatywne i musi wiązać się z samotnością, która wymaga specjalistycznej reakcji ze strony psychologicznej. Jeśli potrzeba bycia samym wiąże się z potrzebą prywatności, wówczas może stanowić zjawisko pozytywne³⁰.

Według Mapy Trendów platformy infuture.institute, przedstawionej fragmentarycznie na Rys. 8., Osamotnienie jest wiodącym „mega trendem” współczesnego świata, co powinno być dla Nas niepokojące. Tym tematem bardzo zainteresowała się Światowa Organizacja Zdrowia, podkreślająca badania pokazujące, że samotność może mieć porównywalny wpływ na zdrowie jak palenie piętnastu papierosów dziennie, a także zwiększa zachorowalność na demencję i choroby wieńcowe. Dodatkowo, 15 listopada 2023 roku powyższa organizacja powołała specjalną komisję ds. więzi społecznych, która w latach 2024-2026 będzie odpowiedzialna za wszczynanie inicjatyw poprawiających kontakty społeczne. Podkreśla to fakt, że mamy do czynienia z prawdziwym zagrożeniem.

Rys. 8: Osamotnienie jednym z Mega Trendów. Źródło: <https://infuture.institute/mapa-trendow/#null>

Co więcej, należy zwrócić uwagę na spostrzeżenie, że nawet w tłumie ludzi, człowiek może czuć się samotny i niezrozumiały. Dlatego tak duże znaczenie ma kwestia aktywizacji i integracji. Psycholog Anna Di Giusto twierdzi, że można zwalczać poczucie samotności dzięki rozmowie i towarzystwie drugiego

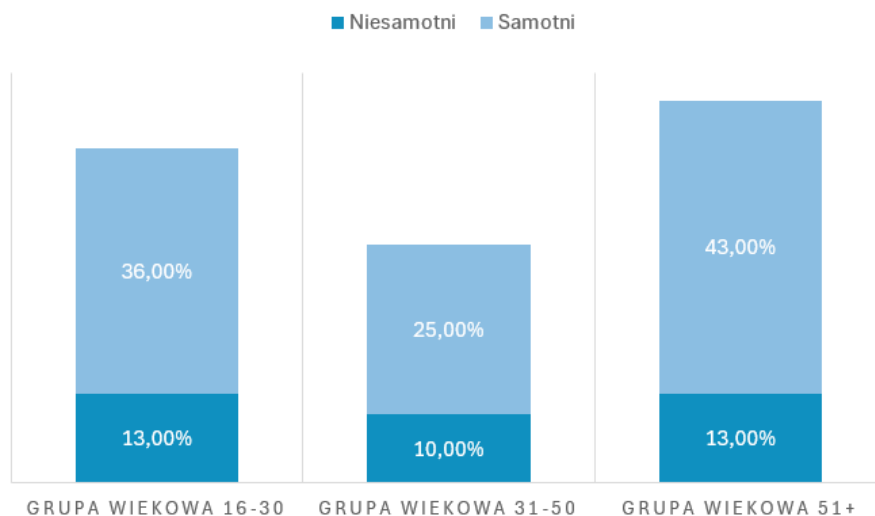
29 Szatur-Jaworska Barbara, *Psychospołeczny wymiar sytuacji ludzi starych — wyniki badania „PolSenior, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski*

30 Żurek Aldona, *Więzi społeczne a zjawisko samotności i osamotnienia, Instytut Socjologii Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014, https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/34820/23-36_Zurek.pdf?sequence=1&isAllowed=y, dostęp: 10.05.2024r.*

człowieka, co jest podstawą dla prawidłowego funkcjonowania na wielu płaszczyznach³¹. Podkreśla, że bardzo istotne jest tworzenie przestrzeni do wzajemnego spotkania, gdzie każdy będzie mógł czuć się bezpiecznie i swobodnie w wyrażaniu swoich uczuć i potrzeb. Bardzo ważne jest wyjście jakąś inicjatywą do ludzi, aby zachęcić ich do spotkania i zaktywizować, a zaangażowanie społeczne jest elementem poprawiającym samopoczucie ludzi wokół. Jednak podstawowym warunkiem jest to, aby rozmowa i wspólne spędzanie czasu było regularne i jakościowe, oraz aby informować drugiego człowieka o swoich potrzebach³². Z tej tezy wynika, że architektura i urbanistyka mogą takie przestrzenie tworzyć i tym samym przyczyniać się do poprawy relacji społecznych i stanu psychicznego społeczeństwa. Tutaj dużą rolę mogą odegrać wspomniane wcześniej instytucje publiczne, przeznaczając odpowiednie środki na cele publiczne-wspólne oraz planowanie miasta w oparciu o humanistyczne wartości, a nie jedynie technologiczne i ekonomiczne. Takie podejście wiąże się z traktowaniem społeczności lokalnej jako centralnej części w temacie rozwoju dzielnic w mieście.

4.2. Samotność- wpływ na stan psychiczny i fizyczny

Samotność wywiera na człowieka ogromny wpływ. Osoby, które są w naszym otoczeniu lub ich brak mają znaczny wpływ na człowieka jako jednostkę. Odczuwanie samotności może być ściśle powiązane z zapadaniem na depresję czy stany lękowe. Wpływa na wyalienowanie i izolację społeczną. Dodatkowo wiąże się z budowaniem niskiej samooceny i idącym za tym brakiem poczucia własnej wartości.

Rys. 9: Stan zdrowia a poziom osamotnienia w zależności od wieku. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Instytut Pokolenia, Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOSC_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024 r

31 Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnoscii_edycja_121123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.

32 Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnoscii_edycja_121123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.

Samotność nie dotyczy jedynie sfery psychicznej, ale ma bardzo duże znaczenie dla zdrowia fizycznego. Raport „poczucia samotności wśród Polaków” z 2022 roku jasno przedstawia konkretne liczby. Według analizowanych danych, samotność zwiększa ryzyko chorób serca o 29%, udaru o 32%, demencji o 64% i o 30% prawdopodobieństwo przedwczesnej śmierci. Ma również związek z postępującą otyłością. Ciekawe jest również porównanie, że samotność jest pod kątem zdrowotnym tak samo wyniszczająca dla organizmu jak palenie piętnastu papierosów dziennie. Osłabia ona układ odpornościowy i pobudza występowanie reakcji stresowych, w tym nerwicy. Naukowcy odkryli również, że pod kątem ścieżek neuronowych, poczucie samotności jest tożsame z poczuciem głodu. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, potrzeba relacji społecznej jest tak potrzebna do życia, jak jedzenie³³. Powyższe powiązanie stanu zdrowia ze stanem osamotnienia przedstawia Rys. 9. Różnice są czasem nawet ponad dwukrotne. Na przykład w grupie wiekowej powyżej pięćdziesiątego roku życia, różnica w ocenie złego stanu zdrowia pomiędzy osobami niesamotnymi a samotnymi wyniosła 330%. Niezależnie od grupy wiekowej, długotrwałe problemy zdrowotne są zdecydowanie częstsze wśród osób samotnych, ponieważ dobrostan psychiczny ma ogromne znaczenie dla stanu zdrowotnego.

4.2. Sytuacja na świecie

Obecne czasy są określane mianem „pandemii samotności”, ponieważ nie dotyczy ona osób jedynie w Polsce czy w Europie. Jest problemem ogólnoświatowym, choć kształtuje się odmiennie w porównaniu do położenia geograficznego krajów. Na zróżnicowanie mają wpływ demografia, ekonomia, kultura czy zróżnicowanie terytorialne³⁴. Wśród mieszkańców Unii Europejskiej, samotność dotyka od 36% do 40% osób, więc są to liczby alarmujące³⁵.

W 2017 roku przeprowadzono badanie w Wielkiej Brytanii, które pokazało, że aż dziewięć milionów obywateli odczuwa samotność na co dzień, co stanowi prawie czternaście procent społeczeństwa, a wśród osób z niepełnosprawnością, ta liczba wzrasta do osiemdziesięciu pięciu procent. Problem dotyczy osób w każdym wieku, ponieważ samotność nie ma wieku. Wynik badania wydały się dla byłej już Premier Theresy May tak alarmujący, że zdecydowała się na powołanie pełnomocnika rządu do spraw walki z samotnością, tworząc tym samym „Ministerstwo Samotności”. Jego zadaniem jest opracowanie strategii do walki z samotnością. Zadaniem Ministra do spraw samotności jest walka z samotnością poprzez tworzenie instytucji pomagających ludziom w każdym w wieku w integracji społecznej, konsultacjach z psychologami i tworzeniu możliwości do spędzania wspólnie czasu. Podobne rozwiązanie wprowadził rząd Japonii, a także o zaczął o nim mówić rząd Niemiecki. W Polsce tego typu ministerstwo nie zostało utworzone przez rząd, ale powstała inicjatywa oddolna- Społeczne Ministerstwo ds. Samotności w Katowicach. Zostało ono otwarte w październiku 2023 roku i tworzy kompleksowe centrum dla wszystkich osób, którzy potrzebują pomocy lub po prostu towarzystwa drugiego człowieka. Jest to pierwsza tego typu instytucja w Polsce. Projekt zawiera

33 *Instytut Pokolenia, Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOS_C_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024 r.*

34 *Joint Research Centre, Loneliness in the EU Insights from surveys and online media data, 2021., <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125873>, dostęp: 10.05.2024r.*

35 *Infuture Institute, Raport trendowy: Osamotnienie. Od dystansu społecznego do więzi. 2023., <https://infuture.institute/raporty/osamotnienie/>, dostęp: 10.05.2024r.*

dzienny ośrodek dla seniora, sale sportowe, bistro, sprzyjające długim rozmowom przy kawie, a także sale przeznaczone na warsztaty i psychoterapie. Bez wątpienia jest to bardzo ważne miejsce na mapie Katowic.

Japonia, mimo że należy do krajów wysoko rozwiniętych, stale ma problem ze stanem psychicznym i społecznym obywateli. Nadmierna izolacja stała się tam tak ważną kwestią, że otrzymała nazwę- Hikikomori. Wiąże się to z unikaniem kontaktów społecznych w skrajnym stopniu, wycofywaniu się z życia społecznego, a nawet niewychodzeniu z domu do pracy/ szkoły. Stanowi to prostą drogę do zapadania na różnego rodzaju choroby psychiczne, w tym depresję. Na to zjawisko duży wpływ miała presja na sukces u ludzi już najmłodszych lat, a hikikomori jest dla młodych ludzi pewnego rodzaju buntem. Alarmujący powinien być również fakt, że w Japonii seniorzy często decydują się na popełnianie przestępstw, ponieważ wolą towarzystwo współwziewniów niż bycie samotnym w domu. To wiele mówi o stanie psychicznym japońskiego społeczeństwa. Co więcej, w krajach azjatyckich popularność zdobywają serwisy internetowe, na których można wynająć sobie przyjaciela. Firma Family Romance, która działa na zasadzie wynajmu człowieka (przyjaciela) na określoną ilość czasu za daną sumę. Co niepokojące, z serwisów korzysta codziennie wiele osób.

Istotne w kontekście porównania jakości relacji społecznych a kultury narodowej, jest spostrzeżenie Aldony Żurek- polskiej socjolożki, że ryzyko poczucia samotności jest większe w krajach o kulturze indywidualistycznej niż o kulturze kolektywistycznej³⁶. Stany Zjednoczone, Kanada i kraje Europy Zachodniej, kładą większy nacisk na samorealizację jednostki i niezależność od grupy społecznej, do której się należy.

4.3. Sytuacja w Polsce

Sytuacja w Polsce pokrywa się ze problematyką w innych krajach. Według raportu z badań wykonanych przez Infuture Institute, aż 53% mieszkańców Polski doświadcza na co dzień poczucia samotności, a 39% Polaków zgłosiło, że doświadcza na co dzień poczucia opuszczenia. Co więcej, statystyka wygląda najgorzej wśród osób poniżej 24. roku życia. W tej grupie wiekowej aż co trzecia osoba jest samotna, co stanowi większy procent niż wśród seniorów- jakby mogło się mylnie wydawać³⁷.

Jak pokazują najnowsze badania, problem samotności nie dotyczy jedynie samotnie mieszkających seniorów, ale przerażające są również wyniki badań przeprowadzonych w pokoleniu Z, czyli osobach urodzonych w latach 1995-2012, a więc obecnych nastolatkach i młodych dorosłych. Jest to grupa osób na co dzień uczęszczająca do szkoły, na studia lub rozpoczynająca pracę. Oznacza to, że ich każdy dzień zwykle związany jest z obcowaniem z innymi ludźmi lub koniecznością wychodzenia z domu, a mimo to problem samotności jest tak ogromny. Dodatkowo nie jest to grupa ludzi, która nie nadąża za postępem technologicznym- możliwość komunikowania się za pomocą internetu i telefonu jest u nich na porządku dziennym. Badanie zostało przeprowadzone w drugiej połowie 2023 roku i miało formę ankiety przeprowadzonej wśród 3 700 osobach w pokoleniu Z. Wyniki powinny być dla nas bardzo niepokojące,

36 Żurek Aldona, *Więzi społeczne a zjawisko samotności i osamotnienia*, Instytut Socjologii Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014, https://dSPACE.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/34820/23-36_Zurek.pdf?sequence=1&isAllowed=y, dostęp: 10.05.2024r.

37 *Infuture Institute, Raport trendowy: Osamotnienie. Od dystansu społecznego do więzi. 2023.*, <https://infuture.institute/raporty/osamotnienie/>, dostęp: 10.05.2024r.

ponieważ aż 65% badanych doświadcza samotności, a uczucie to wzrasta wraz z wiekiem. Co więcej, okazało się, że najbardziej alarmująca sytuacja jest w miastach od 200 do 500 tysięcy mieszkańców. Wpływ samotności przekłada się negatywnie na samopoczucie u 85,5 % badanych, choć częstsze jest to wśród kobiet. Samotności zwykle towarzyszy smutek, zgłaszany przez aż 53% ankietowanych w wieku 20-21 lat. Badane pokolenie w znacznej mierze przyznaje, że w celu poprawy samopoczucia używa świata wirtualnego- streamów, mediów społecznościowych, gier komputerowych. Wpływa to krótkotrwale na poprawę samopoczucia, jest pewnego rodzaju ucieczką od świata rzeczywistego, do którego powrót jest ciężki i wiąże się z powrotem negatywnych emocji, a nie ich eliminacją. Co więcej, wiele osób czuje się niezrozumiałym przez najbliższych i ponad 80% doświadcza trudności w nawiązywaniu relacji społecznych. Niestety częstym zjawiskiem jest bierność wobec samotności rówieśników. Jak pokazuje wykres, sporządzony w oparciu o badania „#NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II”, jedynie 8,5% ankietowanych nigdy nie odczuwa samotności, a aż co trzecia osoba spotyka się z nią często lub bardzo często³⁸.

38 Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnosci_II_edycja_121_123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.

5. INTEGRACJA I AKTYWIZACJA SPOŁECZNA

5.1. Znaczenie integracji społecznej

Integracja społeczna odgrywa szczególne znaczenie w funkcjonowaniu społeczeństwa i ma duży wpływ zarówno na zbiorowość jak i na pojedyncze jednostki. Podkreślanie jej znaczenia jest szczególnie istotne w czasach, gdy kontakty międzyludzkie stają się coraz bardziej ulotne. W encyklopedii Polskiego Wydawnictwa Naukowego, integracja społeczna jest definiowana jako „stan zorganizowania, zespolenia i zharmonizowania różnorodnych elementów tworzących zbiorowość społeczną, odnoszący się do sfery norm i wartości, działań oraz łączności pomiędzy jednostkami i grupami społecznymi”³⁹. Na szczególną uwagę zasługuje słowo „różnorodnych”, ponieważ nie powinno doprowadzać do uzyskania całkowitej jednolitości danej grupy. Różnice mogą dotyczyć bardzo szerokiego obszaru między innymi: wieku, płci, wiary, zawodu czy zwyczajów⁴⁰.

Na jakość, trwałość oraz sposób przebiegania integracji społecznej wpływają różne czynniki. Podstawą do tego, aby integracja społeczna zakończyła się sukcesem jest chęć uczestników do nawiązywania relacji międzyludzkich. Istotne jest również uniemożliwianie pojawiania się barier, które oddziałują na odbiór drugiego człowieka - różnego rodzaju stereotypów i uprzedzeń. Sprawiają one, że traci się chęć poznania drugiej osoby i stworzenia więzi społecznej, szukając wymówek. Co więcej, istotna jest kwestia podtrzymywania solidarności i spójności w grupie, tym samym dając poczucie każdej jednostce, że wnoszą ważny dla całej zbiorowości wkład. Wpływa to znacząco na samoocenę, pobudza chęć aktywnego udziału w społeczeństwie i uaktywnia tzw. grupowe myślenie⁴¹. Istotne jest również stworzenie przestrzeni, która będzie umożliwiała jednoczenie się-będzie dawała miejsce odpowiednie do spotkań, rozmów i budowania społeczności. W tym temacie bardzo duże znaczenie ma wspomniana wcześniej inicjatywa społeczna i dbanie o podtrzymywanie jej, wynikające również z angażowania się samorządów miejskich, jak jest to w przypadku opisanej w rozdziale „studium przypadku” Przystani w Gdyni.

Ogromny wpływ dla znaczenia integracji oraz aktywizacji społecznej miało przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Dotyczyło to zarówno rozpoczęcia działań teoretycznych, jak i praktycznych, ze względu na fakt, że integracja społeczna jest jednym z priorytetowych kierunków rozwoju krajów do niej należących. Zapoczątkowało to znaczny rozwój polityki społecznej. Działania obejmowały tworzenie odpowiednich warunków do członkostwa w życiu społecznym, przeciwdziałaniu wykluczeniu, budowaniu poczucia solidarności i promowaniu usamodzielniania. Zwrócono również uwagę na kwestię zatrudnienia dla seniorów, szukających pracy⁴². Co więcej, rozpoczęto przeprowadzanie różnego typu badań, z których wydano raporty, umożliwiające analizę i ocenę sytuacji społecznej w mniejszej i większej skali. 29 kwietnia został ogłoszony Europejskim Dniem Solidarności Międzypokoleniowej, przez Komisję Europejską w 2011 roku, w ramach którego w wielu miastach organizowane są różnego typu międzypokoleniowe warsztaty.

39 *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/integracja-spooleczna;3915018.html>, dostęp: 14.05.2024r.

40 *Domachowski Waldemar, Czynniki ułatwiające a utrudniające proces integracji społecznej, W: Wyzwania integracji społecznej w Polsce, Wydawnictwo Naukowe Akademii i Ignatianum w Krakowie, 2018.*

41 *Ibidem*

42 *Leszczyńska-Rejchert Anna, Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii, Gerontologia Polska s. 76-83, 2014.*

Przykładem może być Wiosna Pokoleń- wydarzenie organizowane w wielu miastach w Polsce, na znak promowania aktywności międzypokoleniowej, opisanej w poniższym podrozdziale. Polega na organizowaniu warsztatów, wykładów czy wystaw, których celem jest wymiana doświadczeń, łączących pokolenia i promujących wspólne działanie.

5.2. Znaczenie integracji międzypokoleniowej

Szczególnym odłamem integracji społecznej jest integracja międzypokoleniowa, opisywana przez Annę Podemską-Kałużę jako „dążenie do ograniczania i znoszenia barier między przedstawicielami różnych generacji oraz poszukiwanie założeń dla całościowego modelu kształtowania zasad współistnienia oraz współpracy osób należących do różnych pokoleń”⁴³. We wcześniejszych stuleciach skupiano się zwykle na pojedynczych grupach wiekowych i ich potrzebach. Stawiano jasną granicę pomiędzy dziećmi a osobami w różnych fazach dorosłości⁴⁴. Kierowano się hierarchizacją- wspomnianą w rozdziale opisującym relacje społeczne na przestrzeni lat. W tamtych czasach zaczęły dopiero pojawiać się pierwsze idee socjologów lub architektów odnośnie korzyści placówek łączących pokolenia. Christopher Alexander, pisząc swoją książkę w 1977 roku, zwrócił uwagę, że „starzy ludzie potrzebują starych ludzi, ale również młodych. Młodzi zaś potrzebują kontaktu ze starszymi”⁴⁵. Dopiero od XIX wieku zainteresowanie integracją międzypokoleniową znacznie rozwinęło się i narodził się realny pomysł, aby wymiana doświadczenia, emocji, wiedzy, norm, wartości czy usług, odbywała się poprzez łączenie osób w różnym wieku w konkretnych placówkach. Ma to duże korzyści o charakterze wielowymiarowym, w odniesieniu indywidualnym i społecznym⁴⁶. Drogą do integracji międzypokoleniowej jest edukacja międzypokoleniowa, polegająca na wspólnych przedsięwzięciach, tworząc dialog, wspólnotę, zmniejszając dystans i ucząc się od siebie wzajemnie. Może ona przyjmować formy wspólnych spotkań lub zajęć np. kulinarnych, plastycznych, sportowych, czytelniczych czy artystycznych. Architektura może wpłynąć na tworzenie więzi społecznych pomiędzy różnymi pokoleniami, poprzez tworzenie Domów Międzypokoleniowych. Pierwszy z nich powstał w 1976 roku w Japonii.

Przykładem aktywizacji osób starszych i młodszych jest wydarzenie zorganizowane w Olsztynie o nazwie „Międzypokoleniowa Akademia Aktywności - Doświadczenia łączą pokolenia”. W programie wzięły udział uczniowie szkoły podstawowej oraz osoby powyżej 60. roku życia. W projekt zaangażowani byli studenci Uniwersytetu Warmińsko- Mazurskiego w Olsztynie, a także rodzice uczniów - te grupy społeczne działały w ramach wolontariatu. Całość trwała pięć miesięcy i odbywała się w weekendy. Akademia obejmowała ciąg regularnych spotkań o charakterze integracyjno-edukacyjnym. Zajęcia były bardzo różnorodne i obejmowały tematykę kulinarną, muzyczną, literacką, plastyczną oraz ruchową. Oprócz części wspólnych zawierały zajęcia skierowane indywidualnie do poszczególnych grup wiekowych. Całość opierała

43 Podemska-Kałuża Anna, *Integracja międzypokoleniowa w nowoczesnych podręcznikach do nauczania języka polskiego*, W: *Młodość i starość. Integracja pokoleń*. Wydawnictwo ZAPOL, 2010.

44 Leszczyńska- Rejchert Anna, *Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii*, *Gerontologia Polska* s. 76-83, 2014.

45 Alexander Christopher., *Język wzorców. Miasta, budynki, konstrukcja*, 2008.

46 Leszczyńska- Rejchert Anna, *Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii*, *Gerontologia Polska* s. 76-83, 2014.

się na dobrej zabawie, poznawaniu siebie nawzajem, dzieleniu doświadczeń i spędzaniu wspólnie czasu. Po zakończeniu projektu zostały zebrane analizy specjalistów oraz opinie uczestników i osób przyglądających się postępom zaangażowanych oraz wysnuto wnioski. Jednogłośnie stwierdzono, że udział przyniósł ogromną ilość korzyści o wymiarze społecznym i indywidualnym. Współpraca międzypokoleniowa dała obu stronom możliwość poznania nowych osób, uśmiech, wsparcie, nowe umiejętności, zabawę i ciepło. Osoby starsze poznały nowe możliwości spędzania aktywnie czasu, poszerzyli grono znajomych i obudzili w sobie potrzebę przynależności oraz przypomnieli sobie dzieciństwo. Wykazali podniesienie poziomu energii życiowej, jakże ważnej dla zdrowia fizycznego i psychicznego. Dzieci natomiast miały możliwość skorzystania z bogatego doświadczenia seniorów, nauczania się działania w grupie, nabycia wiedzy i umiejętności, szczególnie społecznych, co bardzo kształtuje osobowość. Uczestnicy stworzyli zgraną grupę, która wspiera się nawzajem, dzieli pomysłami i uśmiechem. Na każdych zajęciach królowała życzliwość i optymizm. Bez wątpienia taki projekt przyczynił się do bardzo dużego wpływu na uczestników w każdym wieku, wzrostu integracji społecznej, kształtowaniu pozytywnych postaw, promowania aktywności i odpowiedzialności, a także walki z problemem samotności⁴⁷.

Jak wspominałam wyżej, integracja międzypokoleniowa nie wpływa jedynie na grupę, ale ma duże znaczenie dla rozwoju i samopoczucia indywidualnej jednostki. Dla osoby starszej udział w inicjatywach, promujących integrację, w tym międzypokoleniową, jest często powodem, aby wyjść z domu i stać się formą spędzania czasu oraz walki z samotnością. Co więcej, umożliwia poszerzenie grona znajomych, daje poczucie bycia potrzebnym i stwarza warunki do dzielenia się swoim życiowym doświadczeniem. Pracując z dziećmi, uczą się cierpliwości oraz budzą w sobie na nowo chęć do życia. Wszystko to pośrednio wpływa również na zdrowie fizyczne. W 2023 roku na platformie Netflix swoją premierę miał serial dokumentalny „Życie 100 lat: tajemnice niebieskich stref”. Dziennikarz Dan Buettner podróżował po świecie, badając „niebieskie strefy”- miejsca na świecie, gdzie najwięcej osób dożywa stu lat. Wśród niebieskich stref wyróżnił: wyspę Okinawa w Japonii, wyspę Sardinia we Włoszech, wyspę Ikaria w Grecji, półwysep Nicoya w Kostaryce oraz miasto Loma Linda w Kalifornii. Wnioski są bardzo ciekawe. Ważnym elementem długowieczności jest oczywiście zdrowy tryb życia, aktywność fizyczna i dieta. Jednakże dodatkowo serial pokazuje, że dla mieszkańców każdej „niebieskiej strefy”, ogromne znaczenie ma poczucie przynależności, celu i bycia istotną częścią społeczeństwa. Mieszkańcy spędzają wspólnie czas, pielęgnują więzi rodzinne, kultywują tradycję i dużo rozmawiają, a to wszystko przekłada się na dobry stan zdrowia, zarówno fizyczny jak i psychiczny. Według Moniki Muchy w artykule „Instytucjonalizacja relacji międzypokoleniowych” kluczową rolę dla poczucia bycia potrzebnym jest dialog⁴⁸.

Kontakty międzyludzkie uczą dzieci zdolności poznawczych np. koncentracji, rozpoznawania, planowania percepcji czy poprawy pamięci. Ma to również duży wpływ na rozwój emocjonalny. Młody człowiek poprzez opiekę, uczy się czym jest troska, szacunek, życzliwość i miłość, a także kształtują się w nim postawy pro-społeczne⁴⁹. Dodatkowo, odwołując się do twierdzeń psychoanalityczki Anny Freud,

47 Leszczyńska- Rejchert Anna, *Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii*, *Gerontologia Polska* s. 76-83, 2014.

48 Mucha Monika, *Instytucjonalizacja relacji międzypokoleniowych- korzyści łączenia placówek opiekuńczych dla seniorów i dzieci*, *Zeszyty pracy socjalnej* 3, s.169-183, 2019.

49 Leszczyńska- Rejchert Anna, *Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii*, *Gerontologia Polska* s. 76-83, 2014.

dzieci mające swój duży udział w społeczeństwie i spędzające dużo czasu z innymi osobami spoza najbliższej rodziny, rozbudzają w sobie poczucie odpowiedzialności za drugiego człowieka i intensywnie rozwijają się emocjonalnie⁵⁰. Bardzo korzystne jest rozbudzanie w człowieku poczucia przynależności do jakiejś społeczności od najmłodszych lat, tym bardziej, że najefektywniej dzieci uczą się poprzez naśladowanie zachowań rówieśników lub dorosłych i poprzez działania (zabawę). Istotne jest zwrócenie uwagi, że to najlepszy wpływ na dziecko będzie miało nieograniczanie jego kontaktu jedynie do jego grupy wiekowej, a utrzymywanie stałych relacji ze światem dorosłych⁵¹.

Powyższe korzyści można potwierdzić licznymi raportami z przeprowadzonych badań. Jednym z nich jest raport przeprowadzony przez Intergenerational Care Project w Wielkiej Brytanii. W projekcie wzięło udział około sześciu tysięcy osób. Polegał on na połączeniu mieszkańców domu opieki seniora z dziećmi w wieku 5-14 lat, za pomocą wspólnych zajęć w ciągu dnia. Wyniki jasno pokazały, że integracja międzypokoleniowa przynosi wiele korzyści-od emocjonalnych, psychologicznych, aż do rozwojowych i poznawczych, zarówno dla dzieci jak i osób starszych. Według raportu, 79% dzieci nawiązało nowe relacje, 76,5% z niecierpliwością czekało na kolejne spotkania, a 73,5% relacji było kontynuowanych poza zajęciami w ośrodku. Dodatkowo, zaobserwowano u dzieci między innymi: rosnący entuzjazm i pewność siebie, większą otwartość na drugiego człowieka, zaangażowanie społeczne oraz chęć niesienia pomocy. Jak wspomniano we wcześniejszej części pracy, charakter i świadomość dziecka bardzo kształtują się poprzez pełnienie nie tylko funkcji ucznia, ale również w niektórych czynnościach-nauczyciela. Jeśli chodzi o seniorów, prawie 70% określiło siebie po eksperymencie jako szczęśliwszych, a ponad połowa stała się bardziej rozmowna. Dzięki przeprowadzonej analizie można wysnuć wniosek, że wskazane jest tworzenie placówek, których celem jest tworzenie więzi pomiędzy przedstawicielami poszczególnych pokoleń, a także funkcjonowanie polityki międzypokoleniowej w skali infrastruktury krajowej⁵².

Można więc podsumować, że relacje międzypokoleniowe są pewnego rodzaju wymianą dóbr-czasu, doświadczenia, uwagi, emocji czy po prostu pomocą w nauce lub codziennych czynnościach, i w znacznym stopniu wpływają na samopoczucie człowieka.

5.3. Aktywizacja społeczna- idea domu sąsiedzkiego

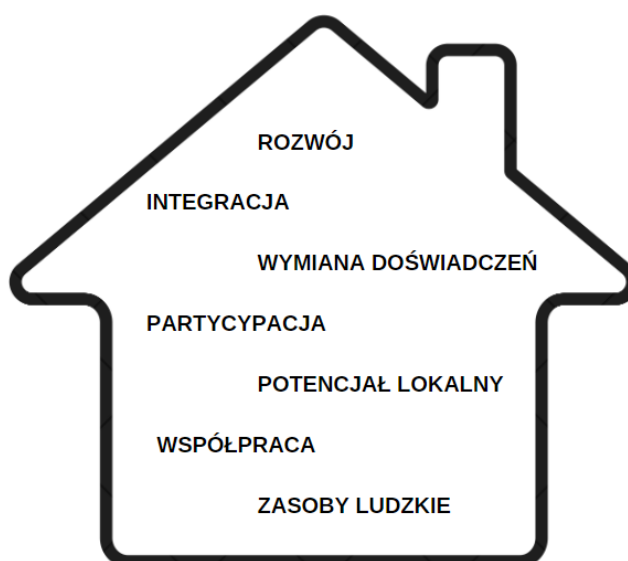
W związku z faktem, że zmiany społeczne najłatwiej jest rozpoczynać od inicjatywy skierowanej do konkretnej grupy społecznej, powstał pomysł na tworzenie domów sąsiedzkich, w celu tworzenia relacji sąsiedzkich i rozwoju integracji lokalnej. Idea narodziła się w Anglii, gdzie w celu poprawy sytuacji społecznej po masowej migracji do miast w czasie rewolucji przemysłowej, powstawały community houses. Ich zadaniem było głównie zmniejszanie różnic pomiędzy poszczególnymi klasami społecznymi i poprawa ich sytuacji. Współcześnie domy sąsiedzkie nie pełnią funkcji mieszkalnej, ale zajmują się budowaniem wspólnoty wśród sąsiadów, w oparciu o dbanie o wspólne dobro, aktywizację, wzajemne wsparcie,

50 *Freud Anna, Normality and Pathology in Childhood: Assessments of Development, International Universities Press, 1974*

51 *Alexander Christopher., Język wzorców. Miasta, budynki, konstrukcja, 2008.*

52 *My Home Life England, The Linking Network, International linking project final report. Care home friends and neighbours, 2023, https://thelinkingnetwork.org.uk/wp-content/uploads/2023/04/FinalReport_InterG enLinki ng-1.pdf, dostęp: 15.05.2024 r.*

zaangażowanie i rozwijanie inicjatyw lokalnych. Są miejscem otwartym na kreatywność i różnorodność oraz dostępnym dla wszystkich. Co więcej, kreują tożsamość miejsca oraz popularyzują solidarność społeczną. Istotne jest w tym przypadku odpowiedzenie na potrzeby danej społeczności i zaangażowanie jej w proces powstawania domu sąsiedzkiego. Powinno się lokalizować go z miejsca dostępnym dla wszystkich i stanowiącym „serce” jakiejś społeczności. Co więcej, powinien on składać się z części administracyjnej, sanitarnej, kuchennej i kilku sal do aktywności lokalnej. Dużą zaletą jest utworzenie go w miejscu umożliwiającym wykreowanie zielonej przestrzeni rekreacyjnej. W związku z tym, że dom sąsiedzki opiera się na ludziach i ich relacjach, bardzo ważne jest wykorzystanie zasobów ludzkich-zachęcenie do tworzenia instytucji poprzez wolontariuszy, animatorów, liderów lokalnych oraz mieszkańców⁵³. W ofercie działania domów sąsiedzkich można wyróżnić różnego typu zajęcia indywidualne, na przykład dotyczące konsultacji psychologicznych, prawnych czy zawodowych, lub grupowe, takich jak warsztaty, wykłady oraz zajęcia o szerokim wyborze- od sportowych po plastyczne, komputerowe, kulinarne czy edukacyjne. Spotkania mogą mieć charakter cykliczny lub jednorazowy. Często towarzyszy im comiesięczny harmonogram spotkań. Oprócz zajęć, jest w nim miejsce na przykład wspólne świętowanie lub po prostu wspólne spędzanie czasu w ramach spotkań towarzyskich. Zwykle jest w nich również przestrzeń na organizację różnych niewielkich wydarzeń kulturalnych takich jak wieczory filmowe, wystawy czy przedstawienia. Dla idei domów sąsiedzkich duże znaczenie ma architektura, tworząc po prostu przestrzeń do powyższych spotkań i interakcji, umożliwiającą zbudowanie więzi społecznej. Kwintesencję domu sąsiedzkiego, w sposób schematyczny, przedstawia Rys. 10.

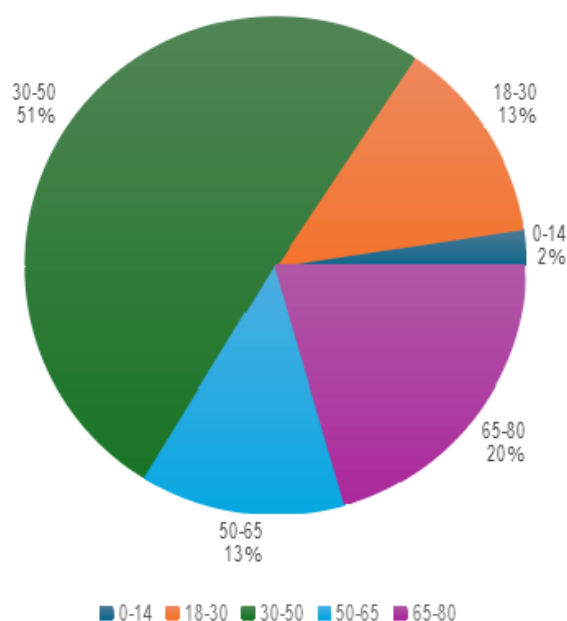
Rys. 10: Schematyczne przedstawienie znaczenia domu sąsiedzkiego. Źródło: Opracowanie własne.

53 Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, *Model domu sąsiedzkiego*, Gdańsk, 2011, https://gfis.pl/wp-content/uploads/2013/07/gfis_model-ostateczny-14.11.2011.pdf, dostęp: 17.05.2024 r.

5.4. Ankieta przeprowadzona w domach sąsiedzkich Przystaiń Gdynia

Na przełomie maja i czerwca 2024 roku, przeprowadzono ankietę, w celu zbadania efektów związanych z uczestnictwem na zajęcia w domach sąsiedzkich i ich wpływie na dobrostan mieszkańców. Została ona przeprowadzona w Przystaniach w Gdyni, na ulicach Opatach Hackiego 33 (Gdynia Chylonia), Śmidowicza 49 (Gdynia Oksywie), Widnej 2A (Gdynia Witomino) oraz Lipowej 15 (Gdynia Wielkie Kack). Pytania dotyczyły doświadczeń, potrzeb oraz wpływu na stan relacji społecznych i osamotnienia. Celem było zbadanie czy obecność w dzielnicy miasta inicjatywy opartej na integracji międzyludzkiej, ma wpływ na ilość i jakość zawartych relacji społecznych, a także czy zmniejsza ona uczucie osamotnienia-tak powszechnego w dzisiejszych czasach. Zawarte zostały również pytania o wiek i miejsce zamieszkania (dzielnice). Ankieta została przeprowadzona w formie papierowej, zgodnie z sugestią kierownika Laboratorium Innowacji Społecznych w Gdyni. Rozprowadzono ją za pośrednictwem animatorów i animatorek w poszczególnych Przystaniach. W sumie uzyskano osiemdziesiąt trzy odpowiedzi. Dane z ankiet zostały przeanalizowane za pomocą programu excel, uzyskując tym samym podsumowanie graficzne w postaci wykresów.

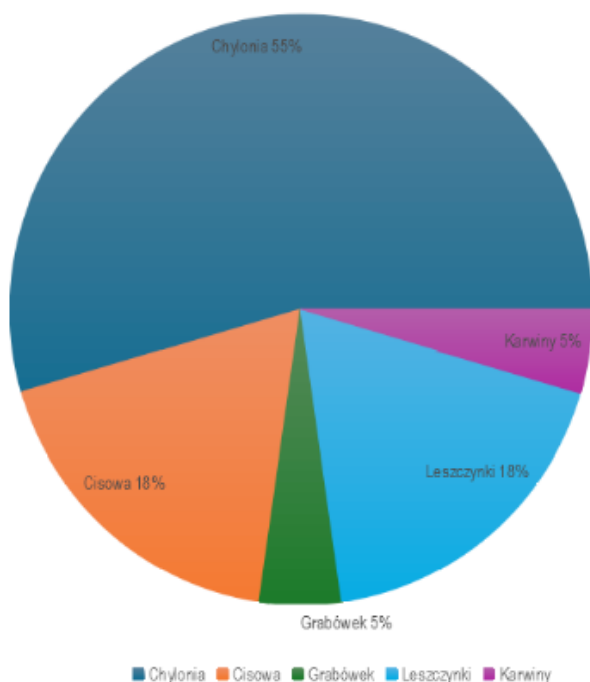
Najliczniejszą grupę wśród ankietowanych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 30-50, ponieważ aż połowę. Drugie w kolejności były osoby w wieku 65-80 lat, których odpowiedzi stanowiły jedną piątą wszystkich. Wśród osób należących do pokolenia „X” oraz „Z” wynik wyniósł 13%. Natomiast 2% to osoby w przedziale 0-14 lat. W ankiecie nie wzięła udziału żadna osoba powyżej 80 roku życia. Porównanie wieku uczestników przedstawiono na Rys. 11.

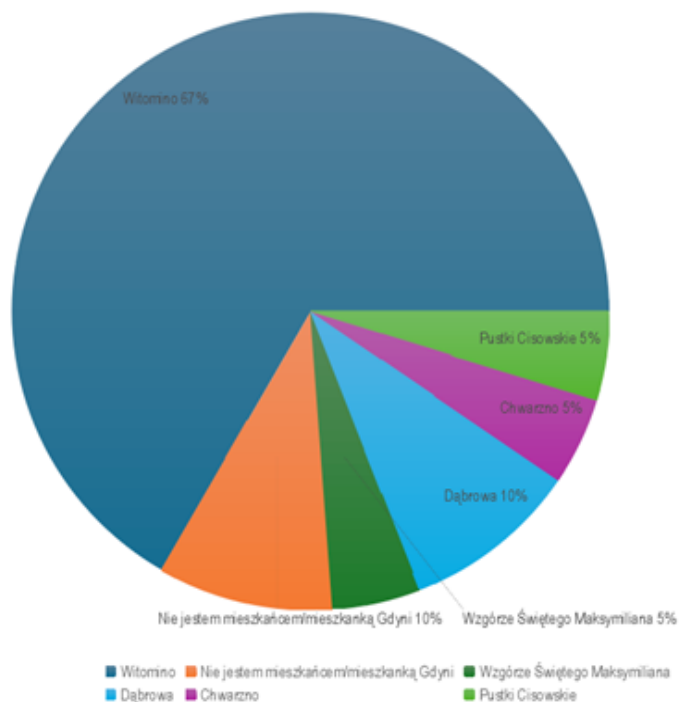
Rys. 11: Wynik pytania: „W jakim jest Pan/Pani wieku?”

Następne pytanie dotyczyło miejsca zamieszkania w celu weryfikacji czy ośrodek cieszy się zainteresowaniem jedynie mieszkańców z najbliższego otoczenia czy napływają do niego osoby z dzielnic, w których nie utworzono Przystani. Na Rys. 12a)-12d) przedstawiono uczestników w kolejności: Opata Hackiego, Widna, Lipowa, Śmidowicza. W przeważającej większości na zajęcia uczęszczają mieszkańcy dzielnicy, w której znajduje się ośrodek lub dzielnic sąsiedzkich.

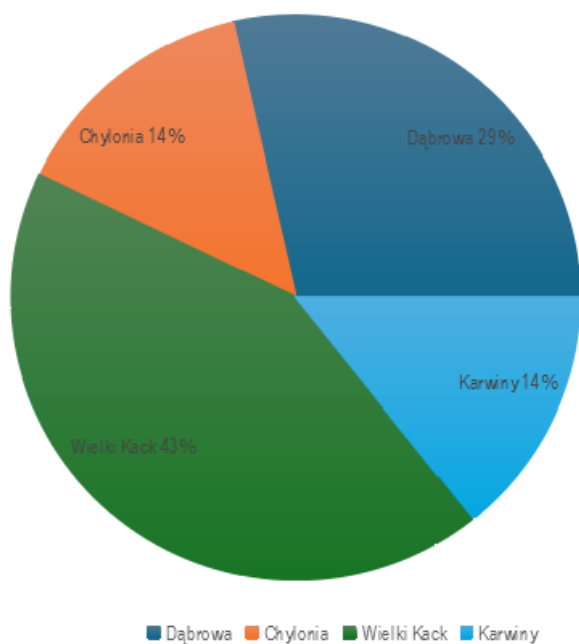
a)

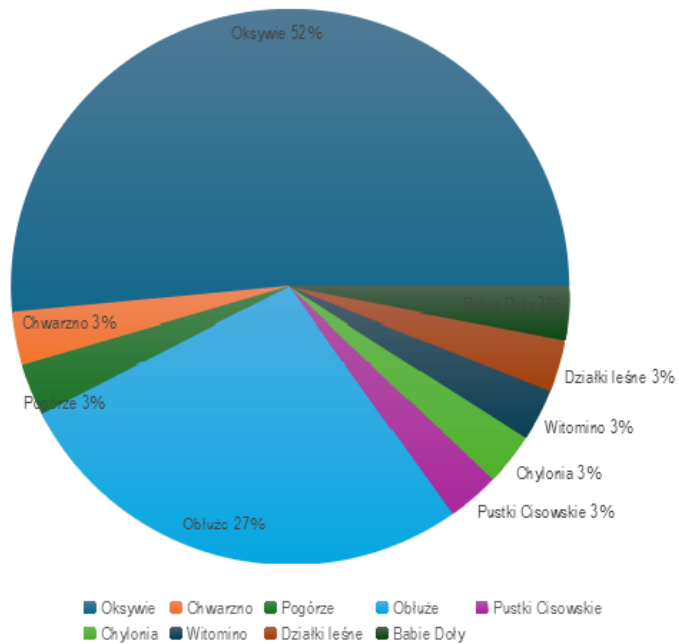
b)

c)

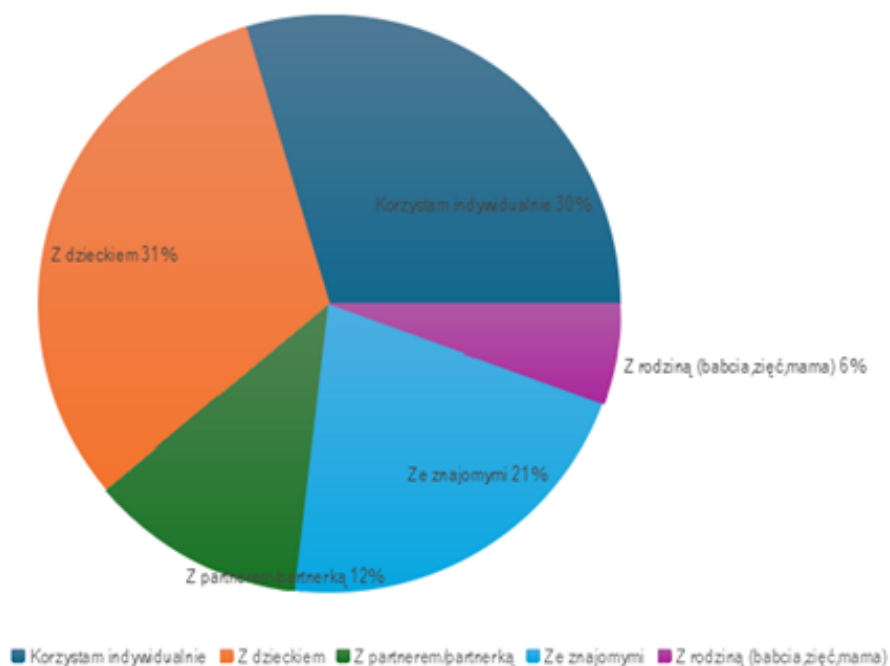

d)

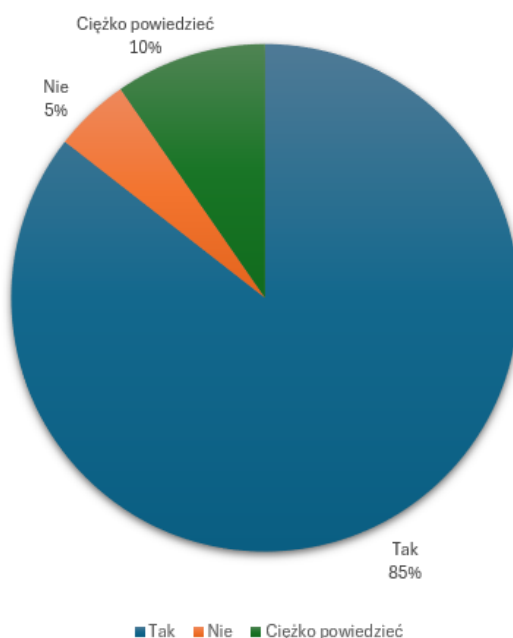
Rys. 12: Wynik pytania: "Czy jest Pan/Pani mieszkańcem/mieszkanką Gdyni? Jeśli tak, to jakiej dzielnicy?"

Kolejne pytanie było wielokrotnego wyboru i dotyczyło tego, z kim uczęszcza się na zajęcia (Rys. 13.). Około dwóch trzecich ankietowanych uczęszcza na zajęcia indywidualnie lub z dzieckiem. Pozostali chodzą na zajęcia ze znajomymi (21%), partnerem/partnerką (12%) lub członkami rodziny (6%)-wśród odpowiedzi pojawiły się babcie, mamy i zięć.

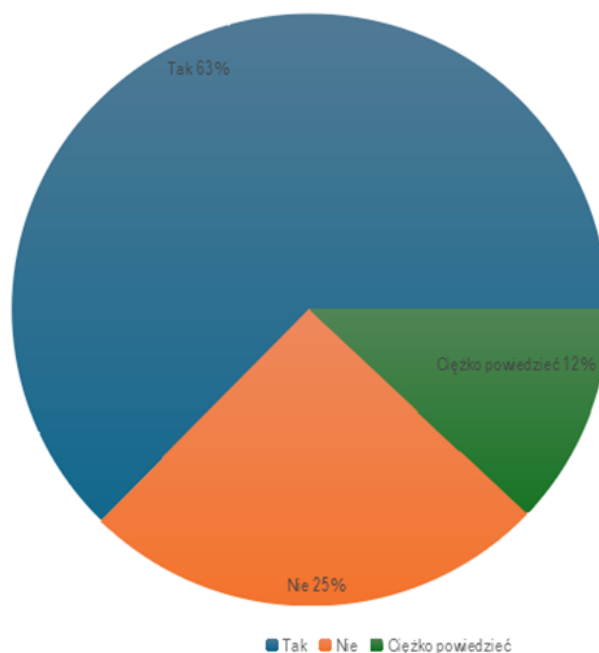

Rys. 13: Wynik pytania: "Z kim korzysta Pan/Pani z zajęć w „Przystani Gdynia”?"

Najważniejszym wynikiem przeprowadzonej ankiety jest fakt, że 85% osób uczęszczających do domów sąsiedzkich „Przystań” zawarło dzięki nim nowe znajomości, czyli siedemdziesiąt trzy osoby (Rys. 14.), a relacje są kontynuowane poza ośrodkiem w 63% (Rys. 15.).

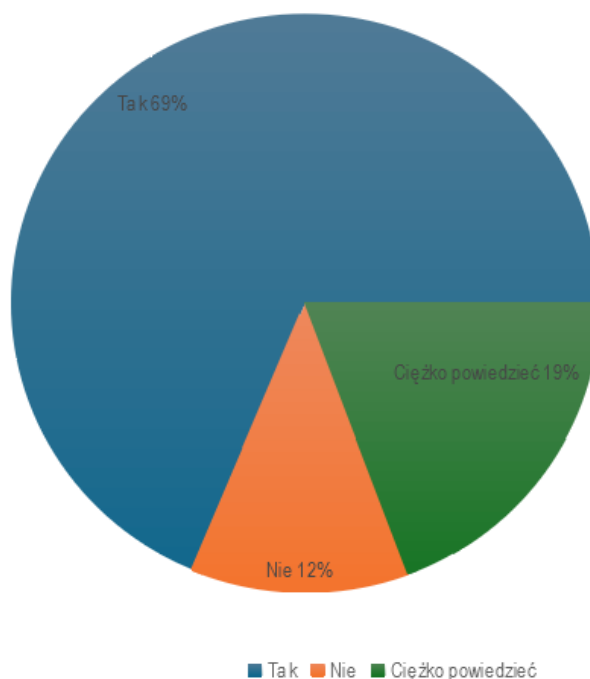

Rys. 14: Wynik pytania: "Czy dzięki inicjatywie „Przystań Gdynia” nawiązał/a Pan/Pani nowe znajomości”?"

Rys. 15: Wynik pytania: „Czy zawarte w „Przystani Gdynia” znajomości są kontynuowane poza ośrodkiem?”

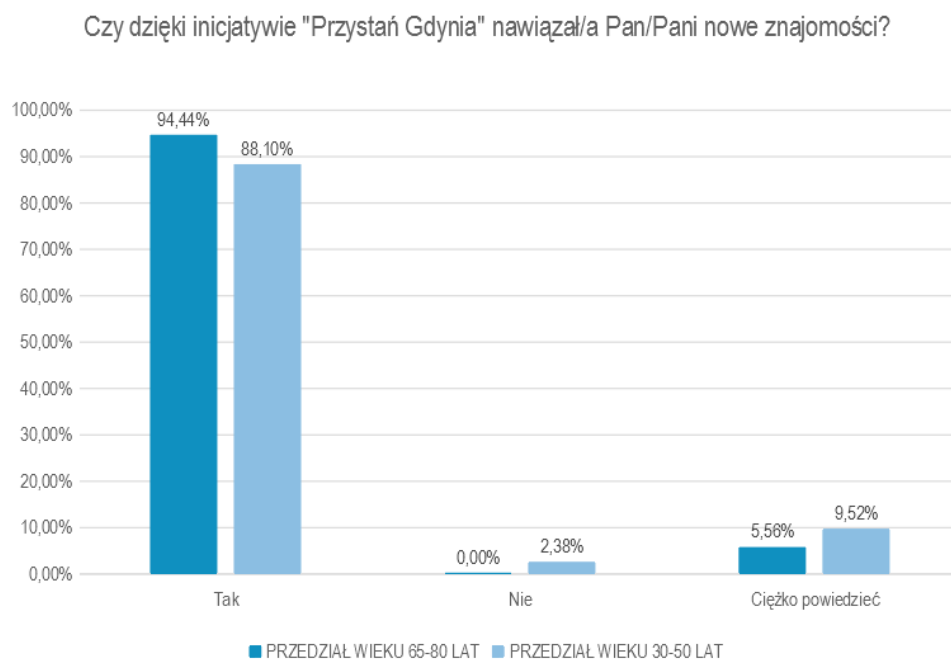
Zadane zostało również pytanie „Czy dzięki inicjatywie „Przystań Gdynia” czuje się Pan/Pani mniej samotny/a?”. Negatywnie na nie odpowiedziało 12% ankietowanych, a dla 69% uczestnictwo w zajęciach w domu sąsiedzkim jest sposobem na walkę z samotnością Rys. 16.

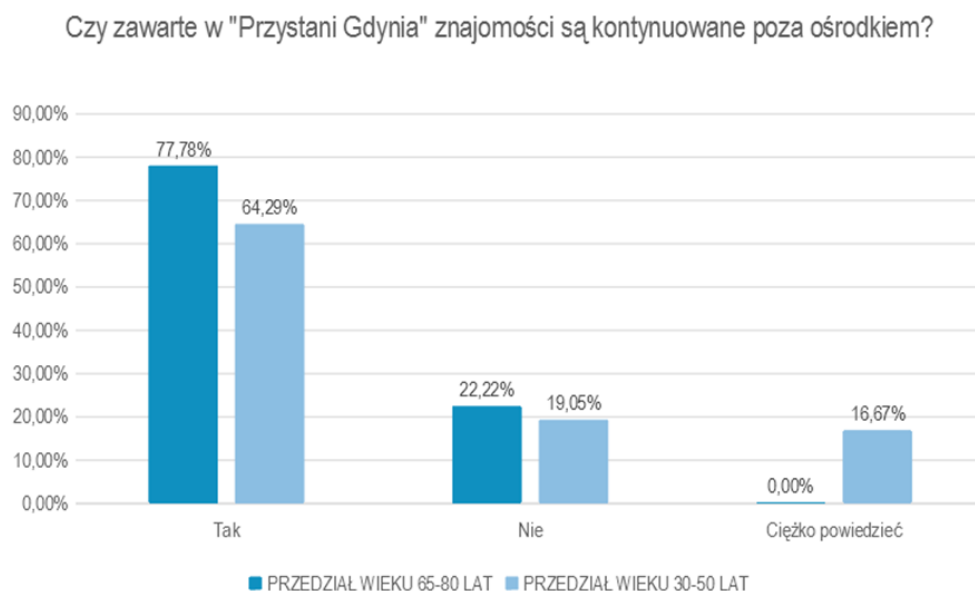
Rys. 16: Wynik pytania: „Czy dzięki inicjatywie „Przystań Gdynia” czuje się Pan/Pani mniej samotny/a?”

Zdecydowano się również na porównanie odpowiedzi dwóch najliczniejszych grup: 30-50 oraz 65-80 lat. Zrobiono to w postaci wykresów słupkowych na Rys. 17a-17c. Pokazało to, że w kontekście nawiązanie nowych relacji, kontynuacji ich oraz obniżenia poczucia osamotnienia wśród ankietowanych, większy korzystny wpływ jest zauważalny w grupie 65-80 lat niż w grupie wiekowej 30-50 lat, której częściej było ciężko określić swoje odczucia.

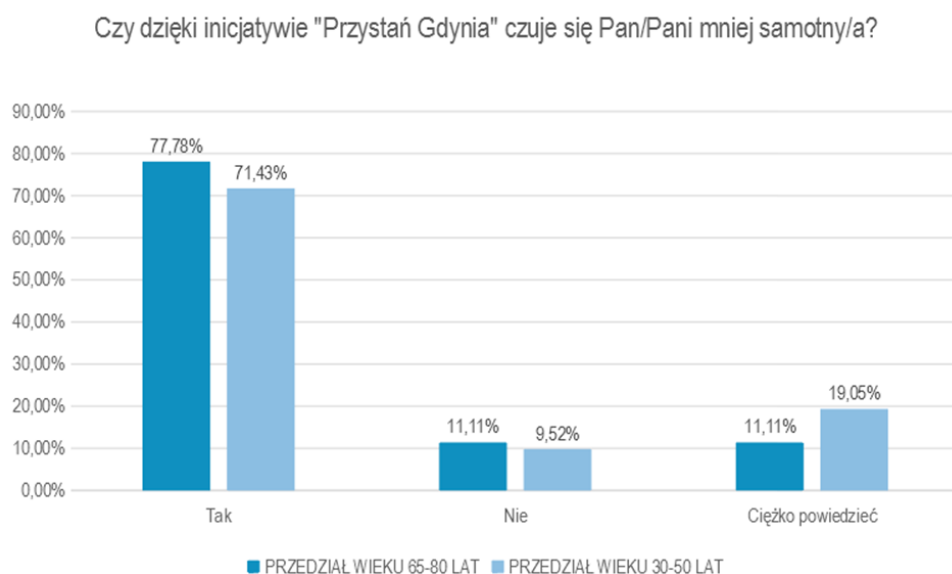
a)

b)

c)

Rys. 17: Analiza wyników przeprowadzonej ankiety, Źródło: Opracowanie własne

Co więcej, ankieta wykazała, że uczestnicy domów sąsiedzkich są zadowoleni z oferowanych programów i usług. Do najchętniej wybieranych zajęć należą: sportowo-rekreacyjne (30,5%), kulinarne (10,6%) i plastyczne (13,9%). Dużym zainteresowaniem cieszy się również udział w wykładach tematycznych (13,2%) oraz wspólne spędzanie czasu w ogrodzie (8,6%). Korzystanie ze „strefy malucha” zadeklarowało 3,3% ankietowanych. Nieco mniej osób zadeklarowało chętny udział w konsultacjach z psychologiem, zajęciach muzycznych, nauce języka, grach planszowych czy treningu umysłu. Wyniki przedstawiono w formie wykresu słupkowego na Rys. 18. Uczestnikom pozostawiono również przestrzeń do wyrażenia własnych pomysłów na mogące odbywać się zajęcia. Zaproponowali pojawienie się dodatkowo zajęć o charakterze fizjoterapii, tanecznych lub nawet z elementami dogoterapii.

Rys. 18: Analiza przeprowadzonej ankiety. Źródło: Opracowanie własne

Podsumowując, przeprowadzona ankieta pokazuje, że domy sąsiedzkie mają znaczący wpływ na relacje społeczne w lokalnych społecznościach. Odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu relacji społecznych wśród mieszkańców. Mają wpływ na integrację, współpracę i budowanie więzi społecznej. Wpływają zarówno na indywidualne jednostki, jak i zbiorowość. Stanowią one platformę, na której mieszkańcy mogą dzielić się doświadczeniami, współpracować, wspólnie rozwiązywać problemy i uczyć się od siebie, tym samym kształtując również swoją osobowość. Co więcej, stanowią istotny element polityki społecznej poprzez wzmacnianie kapitału społecznego oraz budowania tożsamości społecznej. Mogą również przyczynić się do zmniejszania poczucia osamotnienia i przeciwdziałania izolacji społecznej.

6. ROLA ARCHITEKTURY I URBANISTYKI W TWORZENIU RELACJI SPOŁECZNYCH

6.1. Otwarte przestrzenie wspólne- miejsce interakcji społecznych

Jak zauważył Alain de Botton w swojej książce „Architektura szczęścia”⁵⁴, architektura nie ma znaczenia jedynie materialnego. Jest świadkiem wielu spotkań, zawartych przyjaźni czy kłótni. W ścianach budynku „zatrzymują się” odgłosy radości, płaczu, tajemnych wyznań, zabaw czy różnych zapachów. Jest obserwatorem historii i elementem życia każdej społeczności, która potrafi obudzić w człowieku wspomnienia, wprowadzić w odpowiedni nastrój, obudzić różne emocje lub odmienić samopoczucie. Może tym samym wpływać na łatwość nawiązywania więzi.

Architektura może odgrywać kluczową rolę w kształtowaniu relacji społecznych poprzez tworzenie miejsc sprzyjających integracji, spotykaniu się i spędzaniu wspólnie czasu, a także może działać w wielu aspektach. Dorota Flor w artykule „Architektura a budowanie więzi społecznych – kształtowanie przestrzeni w oparciu o podstawy psychologii środowiskowej”⁵⁵, opisała zależność między projektowaniem a odbiorem przestrzeni w ujęciu społecznym. Autorka podkreśliła, że rolą architektury nie jest tylko zapewnienie przestrzeni, która w sposób fizyczny będzie zapewniać podstawowe potrzeby człowieka, między innymi sen lub jedzenie. Ważne jest, aby zapewniała również potrzeby społeczne i osobowe, a więc oddziaływała sferę psychiczną i duchową. Przestrzeń, w której przebywa człowiek może pobudzać w nim zachowania agresywne lub lękowe, jak również budować pozytywne emocje- relaks, bezpieczeństwo, przywiązanie, swobodę, pobudzenie. Znaczenie na wyzwalanie emocji ma światło, kolor, skala, materiał czy kształt. Według architektki elementy projektowe mogą kształtować postawy człowieka, rozwijać, kierować socjalizacją, ułatwiać zdobywanie wiedzy, a nawet pomagać dochodzić do zdrowia. Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że ludzie najchętniej przebywają w przestrzeniach otwartych, czystych, harmonijnych i zielonych.

Projekt budynków i przestrzeni publicznych może integracji sprzyjać lub je utrudniać. W przestrzeniach otwartych umieszczanie na przykład miejsc do siedzenia lub gromadzenia ludzi może zachęcić do spędzenia czasu w danej przestrzeni i angażowania się w działania mające tam miejsce. Co więcej, bardzo dużą rolę odgrywa dostępność, czyli przystosowanie infrastruktury do różnych grup wiekowych i ich potrzeb. Ważna jest zasada „projektowania bez barier” i ułatwianie poruszania się w danej przestrzeni. Istotnie jest zbudowanie przestrzeni dającej poczucie bezpieczeństwa, dostępnej. Przemyślany i włączający projekt może przyczynić się do tworzenia tętniących życiem, połączonych społeczności, podczas gdy źle zaprojektowane przestrzenie mogą utrudniać interakcje społeczne i zaangażowanie społeczności. Magdalena Łukasiuk w artykule „Interakcje z architekturą: społeczne sprawstwo zabudowy”⁵⁶ zwróciła uwagę, że projektowanie przestrzeni prospołecznej, z myślą o przyszłym użytkowniku, aby nie czuł się w nowej przestrzeni obco i wykluczająco-jest kluczowe dla stworzenia projektu, który będzie ożywił daną przestrzeń, a nie jedynie onieśmielał swoją formą. Dodatkowo poprzez meble miejskie architekt może

54 de Botton Alain, *Architektura szczęścia*, Wydawnictwo Czuły Barbarzyńca Press, Warszawa, 2010.

55 Flor Dorota, *Architektura a budowanie więzi społecznych – kształtowanie przestrzeni w oparciu o podstawy psychologii środowiskowej*, *Budownictwo i architektura*, s.5-12, 2010.

56 Łukasiuk Magdalena, *Interakcje z architekturą: społeczne sprawstwo zabudowy*, *Kultura Popularna* nr 2 (52), s. 44-54, 2017.

dawać pomysły na sposób użytkowania przestrzeni np. poprzez siłownie plenerowe lub boiska, tym samym aktywizując przestrzeń. Christopher Alexander w książce „Język wzorców”⁵⁷ zaznaczył, że z „psychologicznego punktu widzenia budynek pozbawiony wspólnego terenu jest odizolowany od społeczeństwa tak samo, jak gdyby był oddzielony od otoczenia przepaścią”. Dlatego tak istotne jest zaprojektowanie miejsca wspólnych spotkań i działań, sprzyjające nawet spontanicznym zgromadzeniom i będące otwartym terenem, zapraszającym do spędzenia w nim czasu. Przykładem może być tworzenie wspólnych terenów na osiedlu mieszkaniowym, które znacznie podwyższa jakość życia na nim. Teren nie musi być koniecznie położony pod gołym niebem, ale równie dobrze może mieć formę zadaszanej altany lub dziedzińca wewnątrz budynku.

Kształtując układ urbanistyczny, ważna staje się kwestia tworzenia węzłów aktywności. Miejsca aktywności mogą mieć np. formę niewielkich placyków, parków lub ogrodów, rozmieszczonych równomiernie na terenie, oddalone maksymalnie od siebie o sto metrów. Przez opisane wyżej węzły powinna przechodzić jak największa liczba ścieżek.

6.2. Zieleń

Bezdyskusyjnie zieleń wpływa na jakość przestrzeni. Pobudza chęć przebywania w danym miejscu, a także ma działanie terapeutyczne. Zielony kolor działa uspokajająco, a według wielu naukowców za pozytywny wpływ na nastrój odpowiedzialne są fraktale- występujące w naturze elementy o powtarzalnej i proporcjonalnej strukturze. Umieszczanie w przestrzeni tak przyjemnych dla oka fragmentów może wpływać na chęć przebywania użytkowników w danej przestrzeni, a tym samym dawać możliwości do spotkań międzyludzkich⁵⁸. Co więcej, odwołując się do książki Kathy Willis, kontakt z naturą i wykorzystanie w budynku promieni słonecznych, wpływa bezpośrednio na stan zdrowia i poprawia samopoczucie. Korzystnie wpływa nie tylko możliwość posiadania prywatnego ogródka, ale również bliskie położenie parku, ogrodu czy zazielenionego dziedzińca⁵⁹.

6.3. Bryła i układ budynków

Układ budynków może sprzyjać kształtowaniu pomiędzy nimi ciekawych przestrzeni publicznych lub półpublicznych. Dodatkowo tworzeniu relacji sprzyja raczej niższa zabudowa, bardziej odpowiadająca skali człowieka. Dobranie odpowiednich funkcji może również sprzyjać integracji. Połączenie przestrzeni mieszkalnych, komercyjnych i rekreacyjnych w ramach społeczności może stworzyć zróżnicowane i dynamiczne środowisko. Ta mieszanka zachęca ludzi do interakcji w różnych kontekstach, wzmacniając poczucie wspólnoty i spójności społecznej. Co więcej, architekturą możemy niewerbalnie przekazać informację dla kogo jest dana przestrzeń- kto miałby w niej przebywać, a kogo odstraszać, a więc jako architekci możemy przyczynić się do hierarchizacji społecznej lub zacierać w niej granice.

57 Alexander Christopher., *Język wzorców. Miasta, budynki, konstrukcja*, 2008.

58 Trojanowska Monika, *Odczuwanie przestrzeni, czyli architektura jako lekarstwo, Estetyka i Krytyka* 3, s.207-211, 2013.

59 Willis Kathy, *Dobro Natury*, 2024.

Z psychologicznego punktu widzenia, budowanie ogromnego, monolitycznego budynku nie ma pozytywnego wpływu na człowieka. Może jedynie dawać poczucie zagubienia, nadmiernej anonimowości i przytłoczenia. Zdecydowanie lepsze jest projektowanie zespołu budynków, tworzących kompleks, połączonych ze sobą ścieżkami, łącznikami czy wspólnymi ogrodami. Dogodnie zadziała wyróżnienie w jakimś budynku, albo jego części, jego centralnej części- serca całej instytucji. Może być to ogród zimowy w hotelu, sala konferencyjna w biurze, pokój dzienny w domu czy sala widowiskowa w centrum sportu. Umieszczenie w projektowanej zabudowie miejsca centralnego, sprzyja poczuciu wspólnoty.

Znaczenie ma również wysokość projektowanej zabudowy. Temat zagłębił Christopher Alexander w swojej książce „Język wzorców”. Powołując się na badania Oscara Newman’a, Jeanne Morville’a oraz D. M. Fanning’a, wysnuł wniosek, że najbardziej korzystne dla ludzkiej psychiki jest zachowanie maksymalnie trzech pięter. Pozwala to na zachowanie dobrego połączenia z tkanką miasta, łatwiejszego nawiązywania kontaktów sąsiedzkich, wpływa to na aktywniejszy styl życia i większą chęć zaangażowania społecznego.

Informacje zgromadzone w tym rozdziale posłużyły mi do wyznaczenia wytycznych projektowych i stały się punktem zaczepienia i inspiracją w procesie kształtowania przestrzeni publicznej, wraz z zabudową, która została bliżej opisana w części projektowej tej pracy.

7. STUDIUM PRZYPADKU

7.1. Generationenhaus Heslach w Stuttgarcie

W rozdziale piątym pracy opisano znaczenie integracji społecznej i aktywizacji w kontekście budowania więzi i jej wpływu na jednostkę i wspólnotę. Architektura bez wątpienia stanowi ważny element miasta, mający ogromny wpływ na społeczność i odpowiadający na bieżące wyzwania. W kontekście budowania więzi społecznej, architektura między innymi proponuje powstawanie domów sąsiedzkich oraz domów międzypokoleniowych, które sprzyjają integracji społecznej. W tym rozdziale opisano kilka placówek, które sprzyjają jednoczeniu się ludzi, a tym samym pośrednio oddziałują na dobrostan psychiczny i kształtowanie osobowości. Przeanalizowane obiekty są zlokalizowane nie tylko w Polsce, ale również w Niemczech i w Kanadzie. Studium przypadku w znacznym stopniu posłużyło do pracy nad częścią projektową tej pracy.

Pierwszym obiektem, który zasługuje na uwagę, szczególnie pod kątem relacji międzypokoleniowych, jest Generationenhaus Heslach, czyli dom fundacji Rudolfa i Hermana Schmidtów w Stuttgarcie, przedstawiony na Rys. 19. Powstał w 2001 roku, na przedmieściach, przy jednej z głównych ulic. Jego głównym celem powstania było stworzenie miejsca spotkań dla osób w każdym wieku. Obiekt mieści w sobie mieszkania dla starszych i młodszych, centrum opieki, centrum rodziny oraz centrum międzypokoleniowej współpracy.

Rys. 19: Budynek Generationenhaus Heslach, Źródło: <https://lebendigestadt.de/web/view.asp?ti=&sid=367&nid=&cof=361>

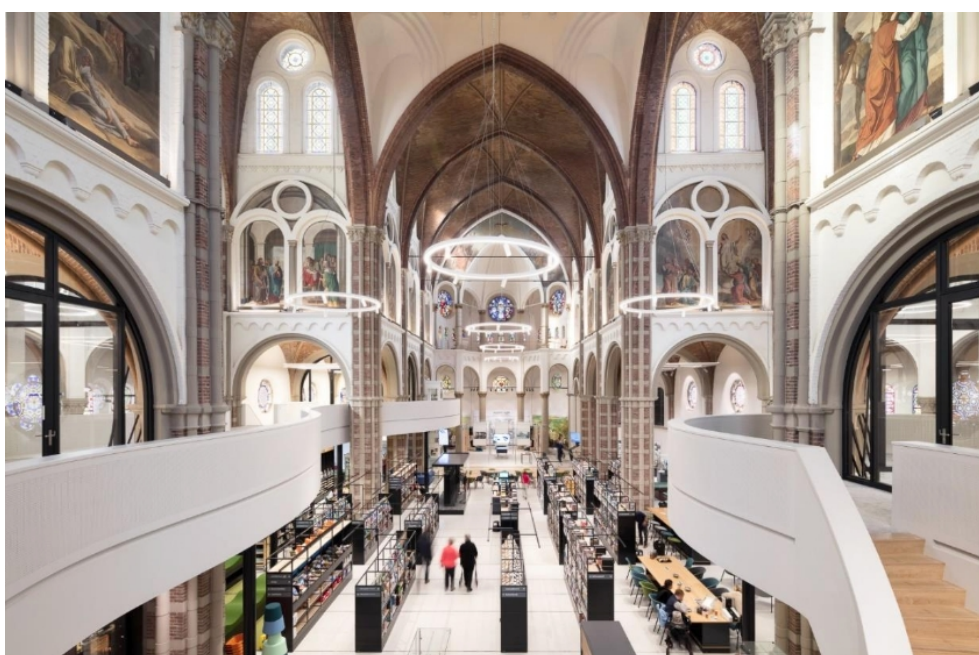
Co więcej, w jednym ze skrzydeł budynku zaprojektowano restaurację, prowadzoną przez mieszkańców instytucji, sale warsztatowe, świetlicę, dom kultury oraz przedszkole. Obiekt zapewnia również dostęp do podstawowych usług i jest pozbawiony barier architektonicznych. Dodatkowo zaprojektowano duży ogród i tarasy. Dom ma charakter otwarty i dostępny, a także promuje wymianę doświadczeń pomiędzy ludźmi, wolontariat oraz uczenie się od siebie nawzajem, niezależnie od wieku⁶⁰. Generationenhaus Heslach

⁶⁰ Labus Agnieszka Marzena, *Domy międzypokoleniowe odpowiedzią na starzenie się społeczeństwa w XXI wieku*, *Folia Oeconomica* 4(315), 2015, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/16673?locale-attribute=en>, dostęp: 23.05.2024 r.

można określić również obiekt przeciwdziałający samotności, wspierający inicjatywę lokalną, budujący zintegrowaną wspólnotę oraz sprzyjający wzajemnemu wsparciu.

7.2. Centrum de Petrus w Vught

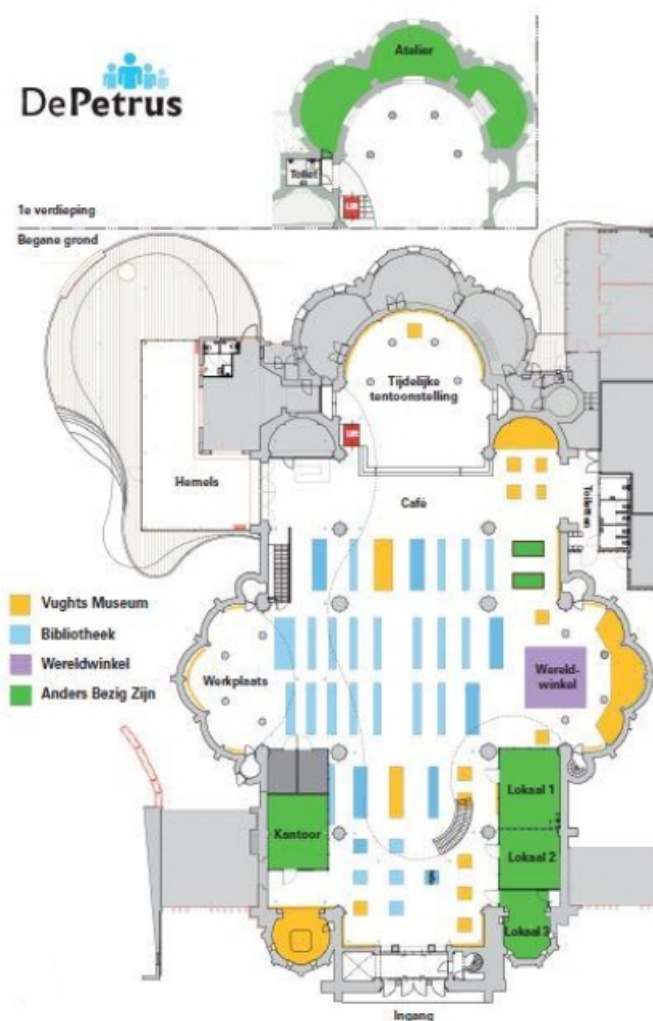
Centrum de Petrus w Vught, w Holandii, powstało w 2018 roku. Jest bardzo ciekawym przykładem, ponieważ łączy poruszenie kwestii społecznych (integrację mieszkańców) z adaptacją budynku zabytkowego. Centrum powstało w neoromańskim, trójnawowym Kościele Świętego Piotra z 1881 roku, z którego w 2005 roku wyłączono funkcje religijne ze względu na zły stan konstrukcji budynku, wymagający dużej renowacji, której podjęła się jedna z organizacji pozarządowych, w celu ratowania istotnego dla miasta zabytku przed rozbiórką. Zachowanie architektonicznego dziedzictwa i dostosowanie do współczesnych potrzeb stanowi o wyjątkowości tego obiektu, co dobrze pokazuje Rys. 20.

Rys. 20: Wnętrze centrum de Petrus, Źródło: De Petrus, DePetrus Vught in a nutshell, 2018, <https://www.depetrus.nl/wp/wp-content/uploads/2018/12/DePetrus-info-English-MvdH.pdf>, data dostępu: 16.06.2024r.

Architekt Jan David Hanrath, projektując wnętrze centrum spotkań w Vught, nie zdecydował się na czytelny podział stref funkcjonalnych ze względu na ułatwienie swobodnego przepływu różnym osobom i zwiększenie prawdopodobieństwa na spotkania spontaniczne. Jak przedstawiono na Rys.21 w budynku umieszczono nowoczesną bibliotekę i muzeum Vught. Przewidziano również miejsce do pracy, nauki, na warsztaty i wykłady tematyczne. W dawnym prezbiterium powstało miejsce na wystawy tymczasowe. Co więcej, zaprojektowano w środku niewielkie lokale umożliwiające handel na przykład żywnością, rękodziełem, pamiątkami lub książkami. Interakcjom sprzyja umieszczona pod prezbiterium kawiarnia. Program funkcjonalny przestrzeni pobudza w człowieku poczucie przynależności do wspólnoty, a także ma charakter inkluzywny i dostępny dla wszystkich. Centrum zachęca do wolontariatu i stało się

przestrzenią wzbogacającą lokalną społeczność, otwartą na różne potrzeby i budującą tożsamość społeczną⁶¹.

Rys. 21: Plan centrum de Petrus, Źródło: De Petrus, DePetrus Vught in a nutshell, 2018, <https://www.depetrus.nl/wp/wp-content/uploads/2018/12/DePetrus-info-English-MvdH.pdf>, data dostępu: 16.06.2024r.

7.3 Kong Gauders Gård w Vejle

Wiele przykładów ciekawych połączeń w budynkach, umacniających więź społeczną, można odnaleźć w Danii. Jednym z nich jest Kong Gauders Gård w Vejle. Obiekt łączy w sobie przedszkole z domem opieki dla osób starszych i jest pierwszym tego typu obiektem powstałym w Danii. Główną ideą projektu było wykreowanie przestrzeni, która umożliwiałaby wzajemną wymianę dóbr i doświadczeń, a także uczyć się od siebie nawzajem oraz spędzać wspólnie czas. Placówka nie tylko sprzyja okazyjnym

61 De Petrus, DePetrus Vught in a nutshell, 2018, <https://www.depetrus.nl/wp/wp-content/uploads/2018/12/DePetrus-info-English-MvdH.pdf>, data dostępu: 16.06.2024r.

spotkaniom, ale sprawia, że dzieci i seniorzy stanowią dla siebie naturalną i spontaniczną część życia codziennego. Dodatkowo, centralną część budynku tworzy centrum aktywności lokalnej, otwarte dla wszystkich, co ma na celu korzystny wpływ na lokalną społeczność. Szczególną wartość dodaje projektowi urbanistyka, widoczna na planie założenia na Rys. 22. -pełna zieleni, o zróżnicowanych ciągach pieszych i rowerowych oraz wielu placami zabaw. Przestrzeń ma charakter rekreacyjno-ogrodowy i bez wątpienia zachęca do spędzania tam czasu, a poprzez bogaty program, przyciąga ludzi w różnym wieku.

Rys. 22: Plan Kong Gauders Gård w Vejle, Źródło: <https://www.sweco.dk/en/showroom/kong-gauders-gard/>, data dostępu: 19.06.2024r.

7.4. Centrum Aktywności Międzypokoleniowej w Warszawie

W Polsce kładzenie nacisku na integrację międzypokoleniową i łączenie osób w różnym przedziale wiekowym w centrach społecznych jest stosunkowo nowym tematem. Jednym z pierwszych tego typu inicjatyw jest Centrum Aktywności Międzypokoleniowej na warszawskiej Ochocie, którego otwarcie zaplanowano na 2024 rok. Projekt powstał na zlecenie władz miasta i został wykonany po wygraniu przetargu przez Xystudio. Budynek jest dwukondygnacyjny i łączy w sobie żłobek, dom dziecka dla młodzieży, dom dziennego pobytu seniora oraz ośrodek dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, więc program funkcjonalny jest bardzo szeroki. Dla każdej z grup zaprojektowano indywidualne części budynku oraz utworzono części wspólne. Wśród indywidualnych można wyróżnić sale terapeutyczne dla seniorów, pokoje mieszkalne dla młodzieży czy też sale zabaw dla najmłodszych. Do części wspólnych należą: sale komputerowe, plac zewnętrzny, kawiarnia, stołówka, a także salon fryzjerski, prowadzony przez mieszkańców domu dziennego pobytu seniora. Co więcej, bardzo istotną rolę odgrywa duża ilość zieleni, co jest widoczne na Rys. 23. Zaproponowano łąkę kwietną, rozstawienie uli oraz drzewa i krzewy owocowe. Istotną rolę odgrywa wspólny ogródek, z placem zabaw i zewnętrzną siłownią, sprzyjający spotkaniom⁶².

62 <https://natemat.pl/359031,warszawa-w-tym-domu-zamieszkaja-samotne-dzieci-seniorzy-i-bedzie-zlobek>, data dostępu: 16.06.2024 r.

Całość ma tętnić życiem, być miejscem znoszenia barier i udowadniania, że integracja międzypokoleniowa przynosi wiele korzyści, o czym pisano w rozdziale piątym tej pracy.

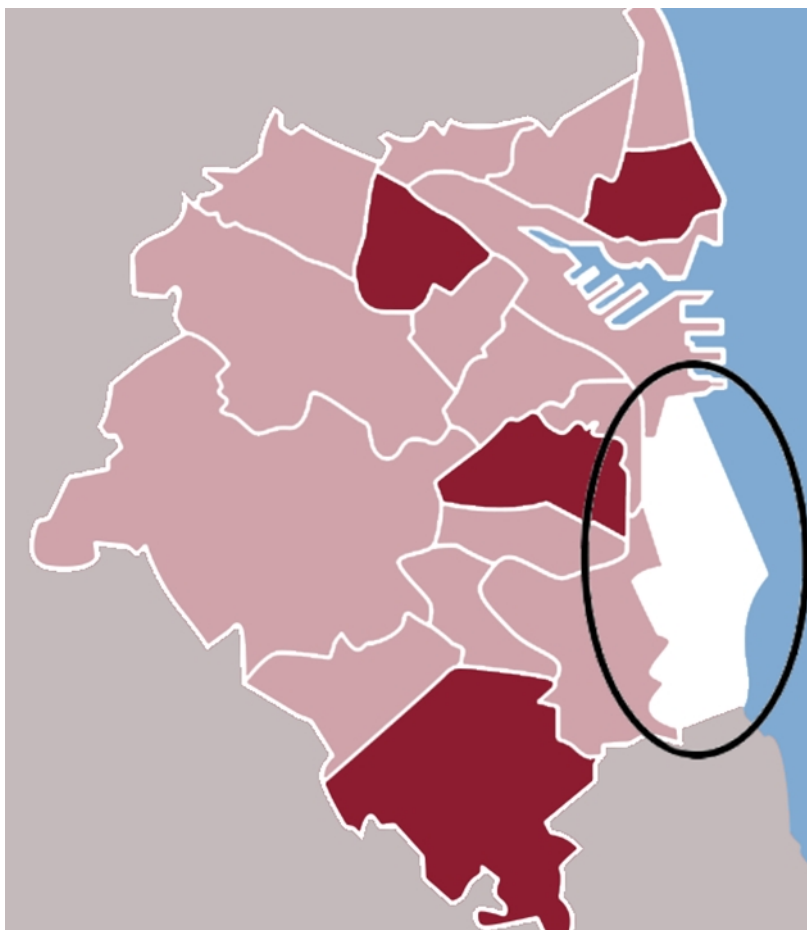

Rys. 23: Centrum Aktywności Międzypokoleniowej w Warszawie, Źródło: <https://www.xystudio.pl/uzytecznosc.html>

7.5. Przystań Gdynia

Gdynia jest miastem, dla którego władz integracja społeczna stanowi istotny aspekt, stale uwzględniany w budżecie miasta na każdy rok. Bardzo ciekawą i wzorową inicjatywą jest projekt „Przystań Gdynia”, która jest działaniem Laboratorium Innowacji Społecznych w Gdyni. Projekt polega na utworzeniu w mieście sieci centrów sąsiedzkich-miejsc, które powstały z myślą o mieszkańcach i w celu ich aktywizacji oraz integracji, tworząc tym samym „mikrocentra” na mapie poszczególnych dzielnic. Każda z nich jest nieco inna, choć przyświeca im taka sama idea. Na obecną chwilę funkcjonują w ramach projektu Gdynskich Przystani cztery domy sąsiedzkie, zlokalizowane w dzielnicach: Chylonia, Oksywie, Witomino oraz Wielki Kack. Dzielnice, w których są zlokalizowane, zostały oznaczone na Rys. 24., a także poprzez zaznaczenie dzielnic do nich sąsiadujących-określono obszar oddziaływania. W ten sposób wyznaczono obszar poza obszarem wpływu Przystani (Orłowo, Redłowo, Wzgórze Świętego Maksymiliana, Kamienna Góra), co posłużyło przy wyborze lokalizacji projektu dyplomowego. Wszystkie domy sąsiedzkie prężnie działają, aktywizując społeczność lokalną. Charakteryzuje je otwartość, dostępność i inkluzywność. Łączą w sobie funkcje rekreacyjne, samorozwojowe, kulturowe, naukowe, pomocy i wsparcia czy po prostu spędzania

czasu wolnego. Odbywają się w nich zajęcia cykliczne lub jednorazowe. Wspólne sale warsztatowe, duża kuchnia, sale sportowe, przestrzeń zielona-to tylko przykładowe pomieszczenia, które stanowią przestrzeń do wspólnego działania. W Przystaniach działają animatorzy i animatorki, ale wielu zajęciom przyświeca hasło „#SąsiedziSąsiadom”, które polega na tym, że lokalność społeczna nie tylko uczestniczy w zajęciach, ale również je prowadzi, wymieniając się pasjami i umiejętnościami. Jest to również miejsce wolontariatu. Studium poniższych ośrodków zostało przeprowadzone na podstawie bezpośrednich obserwacji działalności centrów poprzez odwiedzenie placówek, a także przeanalizowano dostępne publikacje, programy zajęć i materiały promocyjne.

Rys. 24: Lokalizacja i oddziaływanie Przystani w Gdyni. Źródło:
Opracowanie własne autorki

Pierwszym odwiedzionym przeze mnie centrum była Przystań Opata Hackiego 33, zlokalizowana w dzielnicy Chylonia (Rys. 25a). Otoczenie stanowią budynki mieszkalnictwa wielorodzinnego oraz kościół pod wezwaniem Świętego Mikołaja. Budynek jest dwukondygnacyjny. Na parterze znajduje się biblioteka. Na piętro prowadzą schody oraz winda. Na drugiej kondygnacji mieści się sala, w której odbywają się zajęcia artystyczno-kreatywne, warsztatowe czy planszowe (Rys. 25b). Dużym zainteresowaniem cieszą się wykłady tematyczne. Obecna jest również wspólna kuchnia (Rys. 25c), a także sala na zajęcia rekreacyjne. Obecny jest również punkt wymiany roślin oraz ubrań (Rys. 25d). Architekturę wzbogaca taras, z widokiem na neogotycki kościół, a także liczne przeszklenia, które pozwalają na zagłębienie do środka przez osoby zewnętrzne. W Przystani możliwe jest skorzystanie z porad psychologicznych lub prawnych. Wszystko jest

dostępne, dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością, a ludzie w każdym wieku znajdą coś dla siebie. Oferta zajęć jest bardzo bogata i różnorodna, a mieszkańcy bardzo licznie z niej korzystają.

a)

b)

c)

d)

Rys. 25: Przystań Opata Hackiego 33, Źródło: zdjęcia autorki.

Kolejnym odwiedzionym centrum była Przystań Widna 2A na Witominie, naprzeciwko centrum handlowego Witawa, w centralnej części dzielnicy. Została otwarta w 2023 roku. Na jej dodatkową wartość wpływa również fakt, że powstała w ramach rewitalizacji dzielnicy i dofinansowana ze środków unijnych. Centrum składa się z dwóch budynków-domu sąsiedzkiego i biblioteki. Bryła jest złożona z rozrzużbionych kubików, co jest widoczne na Rys. 26a. Składają się z parteru i piętra, wzbogaconego o taras. Od strony ulicy budynki są obłożone drewnem na elewacji, co nadaje im charakteru i dodaje przytulnego klimatu. Dużą rolę odgrywają również przeszklenia. Jak można zauważyć na Rys. 26b, na uwagę zasługuje również zagospodarowanie terenu wokół. Zaprojektowano schody terenowe z siedzeniami oraz roślinnością, na których może odbywać się kino plenerowe, a także amfiteatralne patio z zadaszeniami i fontannę posadzkową. We wnętrzu powstała duża wspólna kuchnia, sala konferencyjna, sale do ćwiczeń oraz kilka sal sąsiedzkich, w których regularnie odbywają się darmowe zajęcia prowadzone przez animatorki lub innych sąsiadów. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się „strefa malucha”, najchętniej uczęszczana przez mamy z dziećmi (według wyników przeprowadzonej ankiety, opisanej w następnym rozdziale). Warto zwrócić

uwagę na uniwersalność w projekcie-zwiększoną szerokość drzwi, brak progów, obecność wind i pochylni czy stosowanie kontrastów kolorystycznych. Przystań to nie tylko miejsce sprzyjające zacieśnianiu więzi społecznych i aktywizacji mieszkańców, a stworzenie przestrzeni o nowych wartościach, które zdecydowanie podnosi jakość przestrzeni w okolicy. Działaniem architektonicznym otrzymano przestrzeń, która jest stała się możliwością rozpoczęcia inicjatywy społecznej i rozwijania jej, budując więzi-sąsiedzkie, rodzinne czy koleżeńskie.

a)

b)

Rys. 26: Przystań Widna 2A, Źródło: zdjęcia autorki

Nieco inny charakter ma Przystań Lipowa 15, zlokalizowana na osiedlu Fikakowo, w dzielnicy Wielki Kack (Rys. 27a). Zostało otwarte w 2018 roku. Jest zdecydowanie mniejsza niż dwie powyższe, ale przyświeca jej ten sam cel-integracja społeczna. W budynku mieści się niewielka kuchnia, pokój administracyjny oraz sale, w których odbywają się zajęcia i warsztaty. Jedna z sal, z lustrami, została przedstawiona na Rys. 27b. Największym zainteresowaniem cieszą się zajęcia taneczne, sportowe, związane z rękodziełem oraz skierowane do najmłodszych dzieci. Szczególny nacisk kładzie się na prowadzenie zajęć przez innych sąsiadów, na przykład zajęć jogi.

a)

b)

Rys. 27: Przystań Lipowa 15, Źródło: zdjęcia autorki

Czwarty dom sąsiedzki, działający w ramach inicjatywy Przystań Gdynia, stanowi Przystań Śmidowicza 49, na Oksywiu (Rys. 28a, 28b.). Funkcjonuje od 2018 roku i mieści się w czterokondygnacyjnym budynku dawnej szkoły, razem z klubem seniora, ośrodkiem pomocy społecznej, placówce wsparcia rodziny i dziecka, a także punktem informacyjnym Gdynskiego Centrum Kontakt. Powstała w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, którego jednym z założeń jest budowanie i umacnianie więzi społecznych. Budynek składa się z części głównej oraz sali gimnastycznej, połączonej łącznikiem. Wewnątrz utworzono liczne, przestronne sale, wspólną kuchnię z wyspą, sale zabaw dla najmłodszych oraz pracownię-krawiecką, plastyczną i związaną z renowacją mebli. Mieści się tutaj nawet piec do wypalania ceramiki, więc program funkcjonalny jest naprawdę bogaty i różnorodny. Jedna z sal, na parterze, została pokazana na Rys. 28c i 30d.

a)

b)

c)

d)

Rys. 28: Przystań Śmidowicza 49, Źródło: zdjęcia własne autorki

Warto zwrócić uwagę na kwestie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Budynek jest wyposażony w windę, pochylnie, pętle indukcyjne oraz tabliczki tyflograficzne. Nawierzchnie pokryto

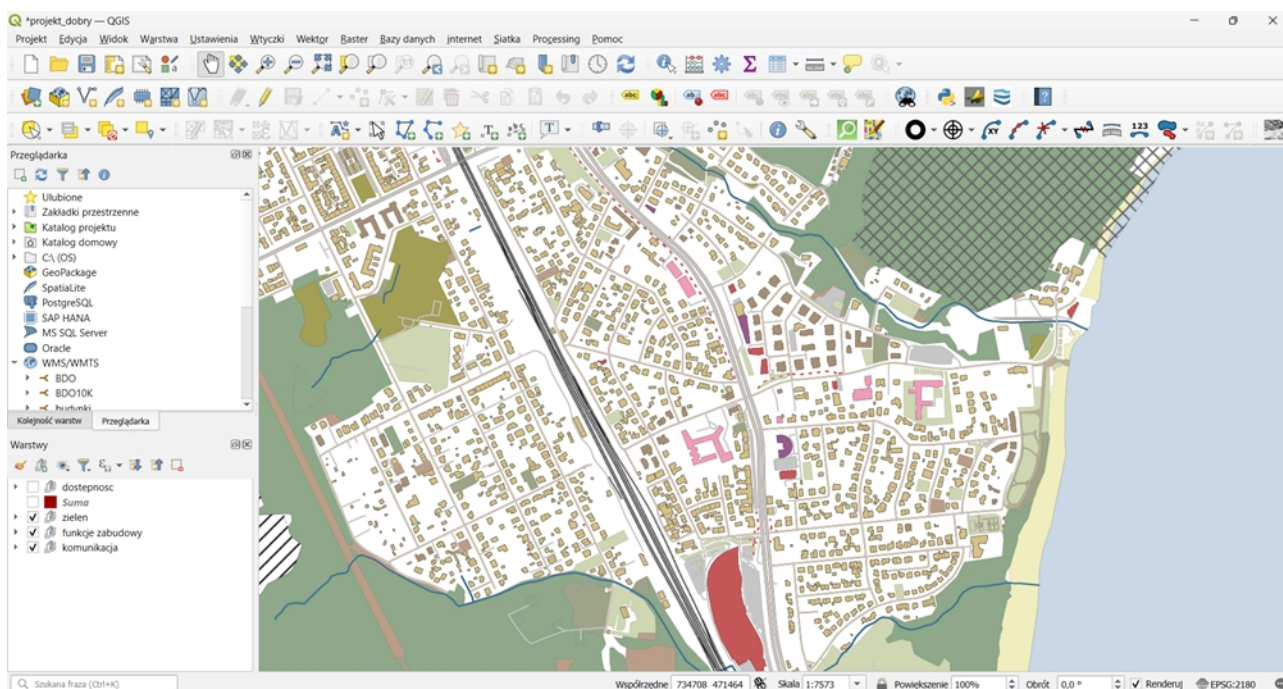
specjalnymi nawierzchniami, ułatwiającymi orientację osobom z niepełnosprawnością wzrokową. Również kuchnia, w której odbywają się warsztaty, została dostosowana do osób poruszających się na wózkach. Co więcej, warto zwrócić uwagę na otoczenie pełne zieleni, z którego chętnie korzystają mieszkańcy. Dodatkowo jest wzbogacony o zewnętrzną siłownię, boisko, plac zabaw czy niewielką ściankę wspinaczkową. Zaprojektowano również ogród społeczny, gdzie mieszkańcy mają możliwość wspólnego uprawiania warzyw, owoców, ziół oraz kwiatów. Zapewniono także zadaszone miejsce na wspólne, sąsiedzkie grille. Uwagę przykuwa rozstawiony w sezonie letnim ekran kina plenerowego.

II CZĘŚĆ ANALITYCZNA

1. METODY OPRACOWANIA ANALIZ

Opisane w tym rozdziale analizy zostały przeprowadzone za pomocą programu opensource-Qgis, czyli oprogramowania Systemu Informacji Geograficznej (GIS). Program umożliwia pracę na danych przestrzennych w sposób, znacząco wpływając na czas pracy, jej parametryzację oraz automatyzację, a także rozwijanie umiejętności operowania istniejącymi danymi geograficznymi, a nie mechanicznym tworzeniu ich od podstaw. Program służy do wizualizacji, analizy, edycji oraz integracji danych przestrzennych.

Przeprowadzając poniższe analizy, wykorzystałam wtyczkę QuickOSM. Umożliwia ona pobieranie wyselekcjonowanych danych z otwartoźródłowego projektu OpenStreetMap. Praca polega na tworzeniu zapytań, wpisując klucz oraz wartość, przykładowo-klucz: budynek, wartość: szpital. Program zaznacza wówczas wszystkie szpitale we wskazanej przez nas okolicy. Po wyfiltrowaniu danych, program zaciąga je do pliku qgis jako warstwę wektorową. Następnie możliwe jest edytowanie danych pod kątem graficznym, zmieniając na przykład szraf, kolor lub sposób wyświetlania poszczególnych linii. Zaciągane dane można grupować i łączyć, a także dodawać własne elementy. Tym sposobem możliwe jest tworzenie dowolnej ilości map, o różnej złożoności. Widok interfejsu opisywanego programu został pokazany na Rys. 29. Jak widać, zakres dostępnych opcji jest szeroki, a poprzez działanie na warstwach, praca jest uporządkowana.

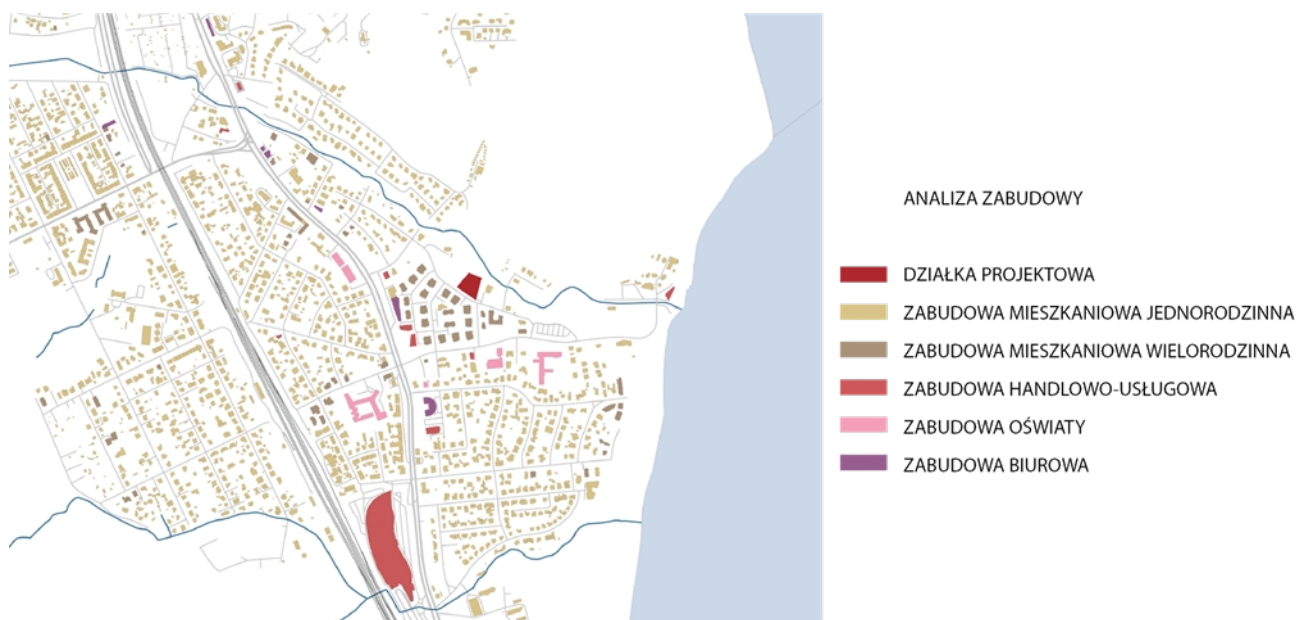

Rys. 29: Widok z programu Qgis, Źródło: własne autorki

2. OPRACOWANIE POSZCZEGÓLNYCH ANALIZ

2.1. Analiza zabudowy

Opracowywany teren został przedstawiony na Rys. 30. Pokazuje on niewielkie zróżnicowanie funkcjonalne. Otoczenie stanowi głównie zabudowa mieszkalna jednorodzinna oraz wielorodzinna. W analizowanej dzielnicy, częsty wśród zabudowy jednorodzinnej jest wynajem pokoi w celach turystycznych. Zaplecze usługowe nie należy do najbardziej zróżnicowanych. W okolicy znajdują się pojedyncze punkty gastronomiczne, gabinety kosmetyczne/fryzjerskie oraz sklepy spożywcze. Ich nagromadzenie jest zlokalizowane przy Alei Zwycięstwa oraz w okolicy Mola, jednakże tam częściej pod postacią pojedynczych stoisk. Największym obiektem handlowo-usługowym jest galeria handlowa „Klif”, zlokalizowana w odległości około 800 metrów od działki projektowej. W jej niedalekim sąsiedztwie znajdują się budynki oświaty: Szkoła Podstawowa nr 8 oraz Państwowe Liceum Szkół Plastycznych. W okolicy obecne są również budynki biurowe.

Rys. 30: Analiza zabudowy, Źródło: opracowanie własne autorki

Teren podlegający analizie nie ma ukształtowanego ściśle określonego układu urbanistycznego. Zabudowa jest rozdrobniona i ukształtowana wzdłuż nieregularnie przebiegających ulic, których przebieg jest dostosowany do topografii terenu. Budynki są przeważnie dwu- lub trzykondygnacyjne. Wśród rodzajów dachów pojawiają się zarówno płaskie jak i skośne. W otoczeniu nie wyróżnia się żadna dominanta wysokościowa. Wnętrza urbanistyczne są proporcjonalne, więc nie przytłaczają użytkownika przestrzeni. Na uwagę zasługuje sąsiedztwo działki projektowej. Po przeciwnej stronie ulicy mieści się osiedle dewelopera Invest Komfort- „Nowe Orłowo”, pokazane na Rys. 31. Składa się z kilku budynków o tym samym charakterze-trójkondygnacyjne, z płaskim dachem i pokryte białym tynkiem, z drewnianymi wstawkami. Natomiast Rys. 32. pokazuje, że wschodnia granica działki sąsiaduje z Willą „Słońce”, zbudowaną w 1910 roku. Jest ona zabytkiem architektury hotelowej ówczesnych czasów, chociaż obecnie niszczeje. Tłem dla działki są wysokie drzewa, zasłaniające potok Kacza.

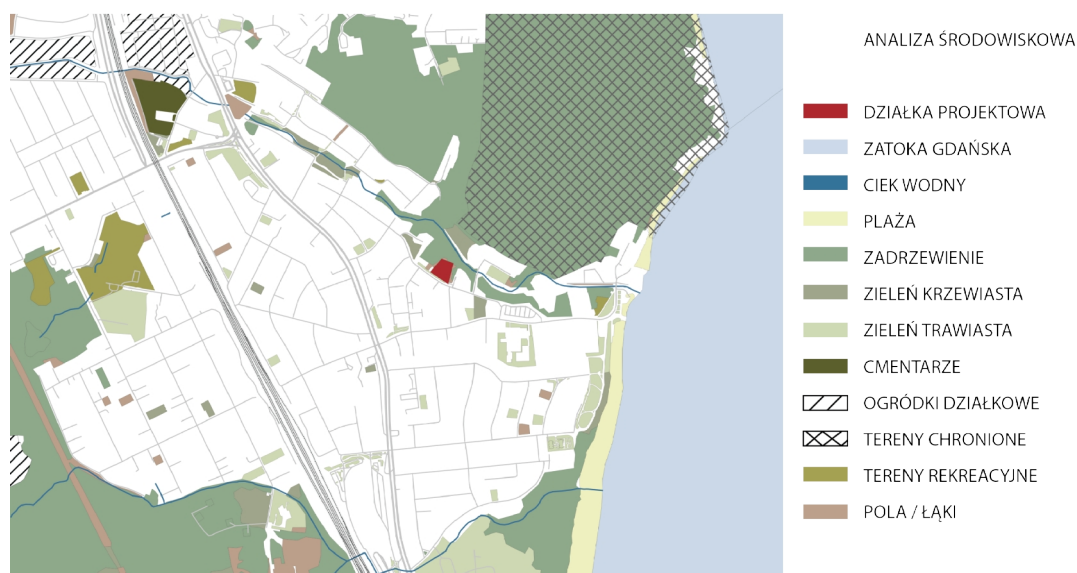
Rys. 31: Osiedle Nowe Orłowo, Źródło: własne autorki

Rys. 32: Widok na Willę "Słońce", Źródło: własne autorki

2.2. Analiza środowiskowa

Przeprowadzenie analizy środowiskowej umożliwiło dokładniejsze zapoznanie się z terenem otaczającym obszar projektowy, ponieważ urokliwe warunki przyrodnicze Orłowa nie bez podstawy nadają mu charakter kuracyjny. Analiza została ona przedstawiona na Rys. 33 Jak wynika ze zilustrowanych danych, najbardziej zadrzewiona część znajduje się na północ od działki projektowej. Mieści się tam Kępa Redłowska, będąca rezerwatem przyrody. Południową część Orłowa stanowi Park Kolibki. Dodatkowo, w promieniu półtora kilometra znajdują się ogródki działkowe. W większości opracowywany teren pokrywa zabudowa mieszkaniowa, więc przeważnie zieleń jest nieobecna lub pojawia się w postaci przydomowych trawników. Zieleń trawiasta na większym obszarze znajduje się na bulwarze. Na opracowanym terenie mieszczą się również zazielenione tereny rekreacyjne, między innymi strzelnica golfowa.

Rys. 33: Analiza środowiskowa, Źródło: opracowanie własne autorki

Co więcej, działka projektowa znajduje się jedynie około 700 metrów od Zatoki Gdańskiej, której linii brzegową stanowi strzeżona plaża, chętnie uczęszczana przez turystów i otoczona zielenią. W jej sąsiedztwie jest zlokalizowany urwisty klif, z którego rozpościera się malowniczy widok. Dodatkowo na północ od działki projektowej przebiega Kacza-najdłuższy ciek wodny na mapie Gdyni, dodający okolicy uroku, wzdłuż którego widoczne jest większe zadrzewienie i obecność roślinności krzewiastej.

Malowniczość położenia, bliskość linii brzegowej oraz terenów zielonych znacząco wpływa na jakość i estetykę przestrzeni, co daje bardzo duży potencjał do rozwoju dzielnicy.

2.3. Analiza infrastruktury drogowej

Analiza infrastruktury drogowej została przedstawiona na Rys. 34. Pokazuje, że główną trasę drogową stanowi Aleja Zwycięstwa, prowadząca z Sopotu do Wzgórza Świętego Maksymiliana. Jest to część drogi wojewódzkiej o czterech pasach ruchu. Pozostałe drogi na analizowanym terenie mają charakter lokalny lub wewnętrzny. Należy do nich również ulica Spacerowa, przy której znajduje się działka projektowa. Na terenie znajdują się pojedyncze parkingi naziemne. Największy z nich, usytuowany przy ulicy Orłowskiej, jest szczególnie skierowany dla ruchu turystycznego. Istotnym elementem infrastruktury Orłowa jest drewniane moło wraz z bulwarem. Stanowi ono symbol Gdyni i jest chętnie odwiedzany punkt na mapie miasta o każdej porze roku. Na uwagę zasługuje również infrastruktura rowerowa. Przez Aleję Zwycięstwa, ulicę Orłowską, a następnie wzdłuż Zatoki w kierunku Gdańska, przebiega trasa rowerowa EuroVelo 10/13-jedna z najdłuższych tras rowerowych w Polsce. Trasa przebiega zaledwie sto metrów od działki projektowej, więc program funkcjonalny opracowywanego budynku mógłby uwzględniać potrzeby przejeżdżających rowerzystów. Co więcej, przez analizowany obszar przebiegają tory kolejowe.

Rys. 34: Analiza infrastruktury drogowej, Źródło: opracowanie własne autorki

2.4. Analiza dostępności komunikacyjnej

Komunikacja miejska na analizowanym terenie jest rozwinięta, jednakże jest ukształtowana liniowo, co jasno pokazuje Rys. 35. Przystanki autobusowe są zlokalizowane wzdłuż Alei Zwycięstwa, ponad 500 metrów od działki projektowej. Możliwy jest z nich dojazd do Sopotu oraz do centrum Gdyni. W promieniu 1500 metrów znajduje się przystanek szybkiej kolei miejskiej, łączący tę lokalizację z Gdańskiem i Wejherowem. Dodatkowo komunikacja na terenie przebiega za pomocą rowerów oraz hulajnóg elektrycznych.

Rys. 35: Analiza dostępności komunikacyjnej, Źródło: opracowanie własne autorki

3. WYTYCZNE PROJEKTOWE

Wytyczne projektowe zostały sporządzone na podstawie Uchwały nr XXXI/1018/21 Rady Miasta w Gdyni z dnia 23 czerwca 2021 roku, w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części dzielnicy Orłowo w Gdyni, rejon ulic Spacerowej i Orłowskiej. Opracowywany teren został oznaczony numerem ewidencyjnym 1509 i znajduje się na karcie terenu opisanej liczbą 02.

Wybrany teren projektowy znajduje się na terenie, na którym obowiązuje zabudowa wielorodzinna w budynkach zawierających do ośmiu mieszkań, a także zabudowa usługowa konsumpcyjna i ogólnospołeczna. Wykluczone zostało lokalizowanie usług o charakterze uciążliwym i wpływających negatywnie na jakość korzystania z sąsiadujących funkcji mieszkaniowych. Co więcej, zabudowa ma tworzyć warunki do umocnienia publicznej aktywności, kształtować przestrzeń o walorach kulturowych oraz umacniać walory przyrodnicze okolicy. Istotną rolę mają odgrywać przestrzenie publiczne jako miejsca interakcji społecznych oraz aktywizacji. Na terenie wyznaczono strefę o szerokości ośmiu metrów, wyłączonej z zabudowy. Całość musi w szczególnym stopniu uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami, spełniając standardy dostępności określone dla miasta Gdyni.

W odniesieniu do miejsc parkingowych, w przypadku obiektów usługowych należy zapewnić od dwóch do czterech miejsc parkingowych na sto metrów kwadratowych powierzchni użytkowej dla samochodów osobowych oraz minimum jedno stanowisko postojowe na dwieście metrów kwadratowych powierzchni użytkowej dla rowerów. Parkingi można lokalizować zarówno na terenie, jak i w podziemnej części budynku. Wyklucza się jedynie umieszczanie na działce boksów parkingowych.

Dodatkowo, teren projektowy należy do strefy ochrony ekspozycji zespołów zabytkowych oraz strefy ochrony konserwatorskiej historycznego rozplanowania i zabudowy zespołu willowo-leśnikowego Orłowa. Oznacza to, że nowa zabudowa musi uwzględniać sąsiadujące obiekty historyczne, nawiązywać do nich i ich nie przytłaczać swoją kubaturą oraz wysokością. Położonym najbliżej jest wspomniany wcześniej dawny pensjonat „Słońce”. Należy także uwzględnić kompozycję głównych ulic, czyli w przypadku działki projektowej-ulicy Spacerowej.

Parametry zabudowy również zostały określone. Intensywność zabudowy wynosi maksymalnie 0,7 dla kondygnacji naziemnych i 1,3 przy uwzględnieniu kondygnacji podziemnej, przy nieuwzględnianiu strefy wykluczonej z lokalizacji zabudowy. Dopuszcza się projektowanie dachów płaskich do 10 stopni oraz stromych o nachyleniu 35°- 45°. Powierzchnia zabudowy wynosi maksymalnie 0,3, a terenów biologicznie czynnych-50 procent. Możliwie największą wysokość określono na 8,5 metra i 27,8 m nad poziomem morza. Dopuszczalne są dwie kondygnacje z ewentualnym podwyższeniem do trzech, przy czym konieczne jest jej wycofanie względem ulicy Spacerowej, zachowanie do 70% powierzchni rzutu drugiej kondygnacji, a także nie przekroczenie 10 metrów wysokości i 29,3 metrów nad poziomem morza. Na terenie wyznaczono nieprzekraczalne linie zabudowy, w odległości 8 metrów od północnej i zachodniej granicy działki, 5 metrów od działki sąsiadującej od wschodu oraz 6 metrów od ulicy Spacerowej. Co więcej, na elewacjach należy stosować materiały wysokiej jakości o jasnej kolorystyce-na przykład drewno, cegłę lub biały/beżowy/szary tynk.

W związku ze zmianami klimatycznymi i rosnącą potrzebą ochrony środowiska, projektowaniu nowej zabudowy musi towarzyszyć architektura proekologiczna, która jest związana z ideami zrównoważonego rozwoju i regenerative design. Może się to odbywać za pomocą rozwiązań materiałowych, efektywności energetycznej lub odpowiedniej aranżacji przestrzeni zielonych.

III CZĘŚĆ PROJEKTOWA

1. PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU

1.1. Opis idei urbanistycznej

Uwzględniając powyższe analizy, wnioski i wytyczne, głównym celem przeświecającym procesowi projektowemu stało się stworzenie przestrzeni, która wpisze się w otoczenie, podkreśli walory lokalizacyjne i przyrodnicze, a także stanie się miejscem otwartym, dostępnym oraz zachęcającym do użytkowania. Projekt ma stać się aktywizacyjnym punktem Orłowa, różnicując funkcjonalną tkankę dzielnicy. Co więcej, ma za zadanie wykreowanie więzi społecznych, tworząc centrotwórcze dla dzielnicy miejsce spotkań.

1.2. Opis projektu zagospodarowania terenu

Efektom niniejszej pracy stało się założenie architektoniczno-urbanistyczne, zlokalizowane na działce nr 2208/4, przy ulicy Spacerowej w Gdyni Orłowie. Zgodnie z wytycznymi Uchwały nr XXXI/1018/21 Rady Miasta Gdyni z dnia 23 czerwca 2021r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części dzielnicy Orłowo w Gdyni, rejon ulic Spacerowej i Orłowskiej, zaproponowano opisany poniżej budynek o funkcji usługowej ogólnospołecznej oraz kulturowej, wraz z otoczeniem. Zgodnie ze wspomnianym wcześniej dokumentem, zaprojektowano przestrzeń o charakterze aktywizacyjnym lokalną społeczność, a północna część działki pozostała wolna od zabudowy, tworząc ciekawą przestrzeń zieloną, opisaną w dalszej części tego rozdziału. Zaprojektowano trzy budynki i ustawiono względem siebie w taki sposób, aby stworzyły atrialną przestrzeń publiczną wewnątrz. Pod budynkami zaproponowano podziemną halę garażową, do której zapewniono zjazd, umieszczony w zachodniej części działki. Na terenie zapewniono kilka miejsc postojowych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością, a także zatoczkę „kiss and ride”. Miejsce na odpady zlokalizowano w budynku. Poprowadzone również zostały do działki wymagane przyłącza.

W związku z opisaną w części teoretycznej istotną rolą zieleni w kształtowaniu przestrzeni, projekt zieleni stanowił istotny aspekt dla całego projektu zagospodarowania. Zaproponowane rozwiązania sprzyjają integracji społecznej, podnoszą poziom estetyki oraz uatrakcyjniamy przestrzeń. Projekt składa się z planowanych nasadzeń oraz elementów małej architektury. Jednym z jego elementów jest ogród społeczny jako miejsce spotkań, spełniający funkcje integracyjne, rekreacyjne, edukacyjne, zdrowotne, ale również ekologiczne, poprzez wspieranie bioróżnorodności, retencjonowanie wody i poprawę jakości powietrza i zmniejszanie efektu miejskiej wyspy ciepła. Opierają się one w dużej mierze na rabatach kwiatowych, przyjaznych dla owadów zapylających. Zaproponowano wśród nich takie gatunki jak: *Lavandula angustifolia*, *Nepeta 'six hill geant'*, *Salvia nemorosa*, *Miscanthus sinensis*, *Echinacea purpurea* czy *Rudbeckia fulgida*. Rabaty nadają założeniu dużo koloru, co dobrze pasuje do programu funkcjonalnego budynku. Wśród drzew wysokich zaproponowano między innymi *Acer compestre*, Magnolię lilifrolę oraz *Pyrus calleryana*. Zamykają one kompozycyjną przestrzeń działki projektowej, a także zostały umieszczone w wycięcia w budynku, które mają na celu rozróżnienie bryły. Natomiast wśród krzewów można znaleźć na przykład *Hydrangea paniculata*, *Rosa Elfris*, *Acer planatum* oraz *Budleya davidii*.

W temacie infrastruktury rekreacyjnej i małej architektury, w północnej części działki zaprojektowano ścieżkę sensoryczną, która przede wszystkim stymuluje zmysły, a więc uczy poprzez zabawę, poprawia koordynację ruchową oraz rozwija wrażliwość sensoryczną. Jest to szczególnie cenne u dzieci. Dopełnia więc program funkcjonalny budynku przedszkola. Poza terenami zielonymi przestrzeń uzupełniają ścieżki o powierzchni *hanse grande* i drewniane tarasy, sprzyjające organizacji różnych wydarzeń. Zaprojektowano również zadane huśtawki oraz ławki, z wysokością dostosowaną również pod osoby na wózku inwalidzkim. Nie zapomniano o stojakach na rowery, które umieszczono blisko głównego wejścia.

Całość tworzy wraz z budynkiem i otoczeniem kompozycyjną całość. Przestrzeń jest estetyczna, harmonijna i odpowiadająca na potrzeby użytkowników. Ma stanowić miejsce relaksu i spotkań, tworzące zieloną enklawę w sercu dzielnicy. Retencjonowanie wody deszczowej, duża ilość zieleni i dbanie o bioróżnorodność, podkreśla zrównoważony charakter projektowanej inwestycji.

1.3. Zgodność z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego

Tab. 1: Bilans terenu- zgodność z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego

WARUNEK	WARTOŚĆ PARAMETRU	WARTOŚĆ PROJEKTOWANA	SPEŁNIONO/ NIESPEŁNIONO
Nieprzekraczalna linia zabudowy	-	zachowano	<u>spełniono</u>
Rodzaj dachu	Płaski lub stromy o nachyleniu połaci 35-45 stopni	płaski	<u>spełniono</u>
Materiał elewacyjny	Tradycyjne, tynk jako materiał dominujący, drewno, cegła, kolory: jasne, odcienie bieli i szarości	Tynk w odcieniach bieli, drewno	<u>spełniono</u>
Powierzchnia zabudowy	Max. 0,3 powierzchni działki	0,27	<u>spełniono</u>
Powierzchnia biologicznie czynna	Min. 50%	55%	<u>spełniono</u>
Intensywność zabudowy	Max. 0,7	0,53	<u>spełniono</u>
Wysokość zabudowy	Max. 8,5 m	7,6 m	<u>spełniono</u>
Ilość miejsc postojowych	Min. 30	31	<u>spełniono</u>
Ilość miejsc postojowych dla pojazdów zaopatrzonego w kartę parkingową osoby niepełnosprawnej	Min. 2	2	<u>spełniono</u>

2. PROJEKT ARCHITEKTONICZNY

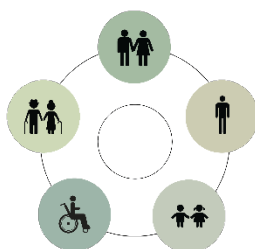
2.1. Idea projektowa

Projekt budynku, zawierający przedszkole, dom sąsiedzki i muzeum społeczne, powstał w oparciu o idee stworzenia wielofunkcyjnej przestrzeni, wspierającej tworzenie oraz utrzymanie więzi społecznych. Inwestycja miała stać się istotnym punktem na mapie Gdyni w kontekście aktywizacji mieszkańców, relacji międzyludzkich czy dbaniu o tożsamość lokalną. Przestrzeń ma sprzyjać rozwojowi społecznemu, edukacyjnemu, rekreacyjnemu i środowiskowemu. Projektowi przyświecała zasada dostępności i otwartości – dla wszystkich, niezależnie od grupy wiekowej, życiowej sytuacji czy posiadanej niepełnosprawności. Funkcje w budynku mają się przenikać, a tym samym umożliwiać naturalne współistnienie różnych grup społecznych. Zaprojektowano trzy budynki, połączone wspólną komunikacją. Pierwszy z nich stanowi przedszkole, drugi dom sąsiedzki, a trzeci muzeum społeczne. Są to funkcje uzupełniające się nawzajem, a przez to sprawiające, że projektowany kompleks stanowi dobrze współpracujący ze sobą organizm. W zabudowie ma powstać wyraźnie widoczna wspólna przestrzeń publiczna w postaci atrialnego dziedzińca, otwartego na spontaniczne spotkania lub organizowane wydarzenia. Pomysł integralności jest widoczny również w kształtowaniu elewacji. Duża ilość przeszkleń, szczególnie od strony dziedzińca, ma umożliwić wgląd do poszczególnych pomieszczeń. Naturalne materiały, drewno oraz zielony, płaski dach mają podkreślić lokalny charakter inwestycji. Architektura ma możliwość stania się elementem podkreślającym tożsamość miejsca i cenne dziedzictwo dzielnicy Orłowo. Łączy nowoczesną, prostą architekturę z elementami historii, tworząc spójną kompozycję, wpisaną w otoczenie i podkreślającą jej społeczną misję. Istotna jest również jej integracja z zielenią, która została opisana w powyższym rozdziale dotyczącym projektu zagospodarowania terenu. Poniżej przedstawiono kilka ikonografik, które przedstawiają elementy idei, towarzyszącej projektowi. Na Rys. 36a. pokazano wspomniane wcześniej hasła towarzyszące projektowi, takie jak bezpieczeństwo, integracja, aktywizacja, współpraca i wymiana doświadczeń. Na Rys. 36b. przedstawiono współpracujących ze sobą różnorodnych użytkowników, natomiast na Rys. 36c. – połączenie trzech wybranych funkcji – przedszkola, domu sąsiedzkiego i muzeum społecznego.

a)

b)

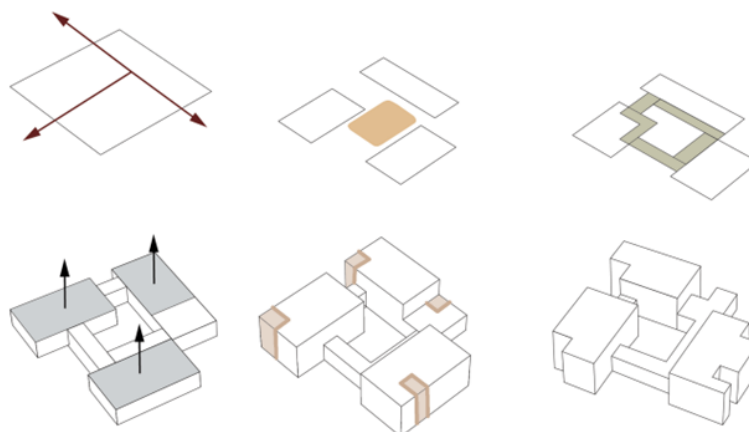
c)

Rys. 36: Idea projektowa, Źródło: opracowanie własne autorki

2.2. Rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne

W oparciu o powyższą ideę, powstała koncepcja architektoniczna projektowanego budynku, która została przedstawiona na Rys. 37. Wyznaczono kwadrat, który podzielono na trzy odrębne części, poprzez wyznaczenie wejść do założenia. To działanie wytworzyło trzy bryły o planie prostokąta, połączone ze sobą komunikacją, przyległą do powstałych prostopadłościanów. Tym samym założenie przyjęło formę atrialną, o wewnętrznym wspólnym dziedzińcu, wspomnianym w poprzednim podrozdziale. Zróznicowano również wysokość projektowanej zabudowy. W celu rozróżnienia bryły powstały wcięcia na trzech narożnikach oraz w dwóch ścianach ciągłych. Wcięcia uzupełniono zielenią wysoką.

Rys. 37: Koncepcja projektowa, Źródło: opracowanie własne autorki

Strefowania funkcji dokonano w sposób czytelny i oparto na komforcie użytkowania, elastyczności, dostępności, otwartości i płynności komunikacyjnej. Założenie projektowe składa się z trzech dwukondygnacyjnych budynków, przylegającej jednokondygnacyjnej części komunikacyjnej oraz podziemnej hali garażowej. Umieszczono również część tarasową. W każdym budynku znalazła się klatka schodowa wraz z windą. Wejście do budynku zlokalizowano centralnie. Strefa wejściowa stanowi element strefy komunikacyjnej, która przebiega dookoła założenia, po stronie wewnętrznego dziedzińca. Część komunikacyjną urozmaicono o organiczne w kształcie kwietniki, połączone z ławkami. Podczas projektowania, dla autorki istotna było uzyskanie transparentności przestrzeni, w taki sposób, aby odzwierciedlić domową atmosferę, a tym samym zbudować poczucie przynależności do społeczności oraz uczestnictwa w życiu społecznym. Wpływa to na wzmacnianie więzi międzyludzkiej.

W garażu podziemnym zaprojektowano dwadzieścia dziewięć miejsc postojowych. Umieszczono także niezbędne do funkcjonowania budynku pomieszczenia techniczne, takie jak pomieszczenie wężła cieplnego, rozdzielnie, wentylatornię czy przyłączy wody. Zlokalizowano także dwie rowerownie.

W budynku A zaprojektowano budynek domu sąsiedzkiego. W nawiązaniu do integracyjnego celu założenia pojawiło się tam wiele przestrzeni wspólnych. Znalazły się tam między innymi sale zajęć o różnej wielkości, dostosowane do rozmaitych typów aktywności. Według przeanalizowanych w poprzedniej części pracy wyników ankiet, przeprowadzonych wśród użytkowników Przystani w Gdyni, do jednych z najchętniej uczęszczanych należały zajęcia sportowo-rekreacyjne, plastyczne oraz z grami planszowymi. Jedna z sal została dostosowana do potrzeb sali przeznaczonej na wykłady tematyczne i prezentacje. Sercem budynku

W budynku B zaprojektowano muzeum społeczne prowadzone przez mieszkańców. Ta część projektu ma zwracać uwagę na potrzebę umacniania lokalnej tożsamości. Obiekt tworzy miejsce kultury i historii, o kameralnym oraz domowym charakterze. Strefę wejściową na parterze stanowi hol, wraz z recepcją, punktem informacyjnym oraz przyległą szatnią. Z holu możliwe jest przejście do wydzielonej sali, o charakterze edukacyjno-warsztatowym. Mogą się tam odbywać wykłady tematyczne, prelekcje oraz różnego typu szkolenia. Jest to przestrzeń na dzielenie się wiedzą oraz angażowania z lokalną kulturą. Dzięki opisanym powyżej systemom ścian przesuwnych, możliwe jest połączenie tej części z przyległą kawiarnią, również prowadzoną przez mieszkańców i wyposażoną w odpowiednie zaplecze. Natomiast na piętrze znajduje się część wystawiennicza. Składają się na nią zarówno czasowe jak i stałe wystawy, będące pamiątkami historii mieszkańców Orłowa. Co istotne, muzeum nie ma podniosłego charakteru instytucjonalnego. Ma nieformalną narrację i jest miejscem dialogu. Jego atmosfera jest podobna do przekazywania wspomnień i historii w domowym otoczeniu, w sposób bezpośredni i przystępny. Tym samym wpływa na kształtowanie relacji społecznych, w tym międzypokoleniowych, korzystając z połączenia funkcji muzeum społecznego z domem sąsiedzkim i przedszkolem.

c)

W budynku C zlokalizowano przedszkole. Podziału przestrzeni dokonano z uwzględnieniem bezpieczeństwa i komfortu, a także wspierając rozwój dzieci. Na parterze wyznaczono strefę wejściową, na którą składa się hol i szatnia. Ta część jest przede wszystkim przestronna, a więc umożliwiająca wygodne przygotowanie się do wyjścia i wejścia do tej części budynku. Na tej kondygnacji znalazła się również sala przeznaczona do konsumpcji i zajęć dydaktycznych. W budynku nie zaprojektowano osobnej kuchni, ponieważ posiłki są przywożone w postaci cateringu. Na piętrze umieszczono salę przeznaczoną na odpoczynek, zabawę oraz dydaktykę, w postaci małego laboratorium. Aby zapewnić odpowiedni rozwój ekspresji, aktywności i wyobraźni, poprzez zabawę, w przestrzeni umieszczono kącik teatralny, małą ściankę wspinaczkową oraz zjeżdżalnię, prowadzącą do sali konsumpcyjnej. Zapewniono również niezbędną strefę

administracyjną, socjalną, magazynową oraz sanitarną. Zgodnie z ideą przyświecającą całemu założeniu, obiekt funkcjonuje jak uzupełniający się organizm, a więc możliwe jest korzystanie przez dzieci z sal warsztatowych zlokalizowanych w pozostałych budynkach. Z każdego budynku jest możliwość wyjścia na okalający założenie taras na pierwszej kondygnacji. Zaprojektowano na nim również kino letnie. Na Rys. 38. przedstawiono schematyczny podział przestrzeni na parterze oraz na piętrze, opisany powyżej.

2.3. Wykaz pomieszczeń

Garaż podziemny:

Tab. 2: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji -1

NUMER POMIESZCZENIA	NAZWA POMIESZCZENIA	POWIERZCHNIA
-1.1	Klatka schodowa	33 m2
-1.2	Przedsionek	8 m2
-1.3	Wentylatornia	120 m2
-1.4	Przedsionek	10 m2
-1.5	Klatka schodowa	22 m2
-1.6	Magazyn	18 m2
-1.7	Hala garażu	1120 m2
-1.8	Wentylatornia	23 m2
-1.9	Rowerownia	24 m2
-1.10	Klatka schodowa	22 m2
-1.11	Przedsionek	4 m2
-1.12	Węzeł C.O.	11 m2
-1.13	Przyłącze wody	3 m2
-1.14	Rozdzielnia elektryczna	10 m2
-1.15	Rozdzielnia teletechniczna	5 m2
-1.16	Rowerownia	72 m2
-1.17	Magazyn	55 m2

Parter:

Tab. 3: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji 0

NUMER POMIESZCZENIA	NAZWA POMIESZCZENIA	POWIERZCHNIA
0.1	Komunikacja / Hol	299 m2
0.2	Szatnia	44 m2
0.3	Pom. administracyjne	20 m2
0.4	Pom. socjalne	15 m2
0.5	Magazyn	15 m2
0.6	Magazyn	14 m2
0.7	WC	19 m2
0.8	Pom. na odpady	14 m2
0.9	Sala konsumpcyjna / pracy	62 m2
0.10	Klatka schodowa	31 m2
0.11	Kawiarnia	43 m2
0.12	Zmywalnia	3 m2
0.13	Chłodnia	5 m2
0.14	Magazyn	6 m2
0.15	Pom. socjalne	5 m2
0.16	Sala na prelekcje / spotkania	35 m2
0.17	Klatka schodowa	34 m2
0.18	Hol	55 m2
0.19	Szatnia	15 m2
0.20	WC męskie	18 m2
0.21	WC damskie	16 m2
0.22	WC dla osób z niepełnosprawnością	6 m2
0.23	Magazyn	12 m2
0.24	Sala na warsztaty gastronomiczne	54 m2
0.25	Hol / sala integracji	55 m2
0.26	Czytelnia / punkt wymiany książek	23 m2
0.27	Pom. administracyjne	14 m2
0.28	Klatka schodowa	27 m2
0.29	Szatnia	9 m2

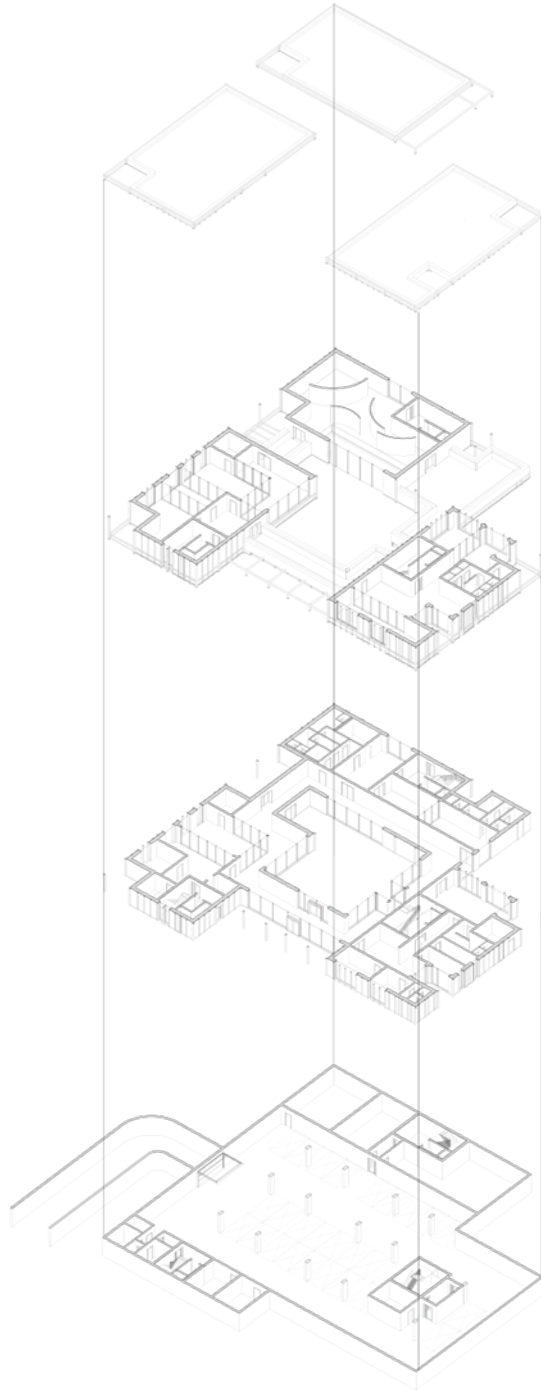
I Piętro:

Tab. 4: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji 1

NUMER POMIESZCZENIA	NAZWA POMIESZCZENIA	POWIERZCHNIA
1.1	Sala odpoczynku	44 m2
1.2	Sala zabaw	110 m2
1.3	Klatka schodowa	31 m2
1.4	Kącik teatralny	19 m2
1.5	WC	24 m2
1.6	Magazyn	6 m2
1.7	Małe laboratorium	31 m2
1.8	Kino letnie	100 m2
1.9	Klatka schodowa	34 m2
1.10	Wystawa muzealna	141 m2
1.11	Część multimedialna	37 m2
1.12	Komunikacja	54 m2
1.13	Magazyn	12 m2
1.14	Sala zajęć	55 m2
1.15	Sala zajęć	27 m2
1.16	Komunikacja	37 m2
1.17	Sala zajęć	51 m2
1.18	Klatka schodowa	27 m2

2.4. Schemat aksonometryczny

W celu lepszego zobrazowania układu pomieszczeń oraz formy budynku na Rys. 39. przedstawiony został rozkładany schemat aksonometryczny kondygnacji naziemnych oraz podziemnej.

Rys. 39: Schemat aksonometryczny, Źródło: opracowanie własne autorki

2.5. Rozwiązania konstrukcyjne i technologiczne

Budynek zaprojektowano w konstrukcji żelbetowej, o układzie płytowo-słupowym. Płyty stropowe zostały oparte głównie dwukierunkowo, miejscowo jednokierunkowo. Obiekt został posadowiony na fundamencie w technologii „białej wanny”. Dodatkowo, bryłę budynku urozmaicono o wcięcia, które uzupełniono elementami słupowo-ryglowymi, o konstrukcji z drewna klejonego. Nie pełnią one funkcji nośnej, a jedynie podnoszą walory estetyczne obiektu.

Budynek wyposażono w niezbędne do jego funkcjonowania instalacje wewnętrzne. Infrastruktura obsługiwana jest przez sieć elektroenergetyczną. Rozdzielnia główna została umieszczona w garażu podziemnym. Główny wyłącznik prądu zlokalizowano przy głównym wejściu do budynku. Dodatkowo umieszczono wymagane oświetlenie awaryjne

Instalacja ogrzewania jest prowadzona z sieci ciepłowniczej ciepłem technologicznym. Pomieszczenie węzła cieplnego umieszczono w garażu podziemnym.

Ścieki z budynku są odprowadzane do sieci kanalizacji sanitarnej, umieszczonej w ulicy Spacerowej. Zadbano o to, aby w pomieszczeniach sanitarnych zaprojektowano wpusty podłogowe. Co więcej, w garażu zlokalizowano odwodnienie liniowe. Z kolei woda deszczowa jest częściowo odprowadzana do kanału deszczowego. Dodatkowo, na terenie zaprojektowano zbiornik retencyjny, mający na celu magazynowanie wód opadowych, a poprzez umieszczenie specjalnych filtrów-oczyszczanie wody przed jej odprowadzeniem.

Budynek został zaopatrzony w wodę poprzez miejską sieć wodociągową. Pomieszczenie instalacji wodociągowej wraz z zestawem wodomierzowym zostało zaplanowane w garażu podziemnym. Z powyższej sieci skorzystano dla projektu instalacji hydrantowej. Hydranty umieszczono na każdej kondygnacji, w pobliżu klatek schodowych. Dla kondygnacji podziemnej zaproponowano hydranty DN 33, a dla naziemnych- DN 25.

Stropodach odwodniono przy pomocy za pomocą odpowiednich przełamów o spadku 2% i poprowadzono do korytek, które z kolei kierują do rur spustowych, ukrytych w izolacji ściany zewnętrznej.

W budynku zaprojektowano instalację wentylacji mechanicznej nawiewno-wywiewnej, a więc ruch powietrza jest kontrolowany i niezależny od warunków atmosferycznych. Na dachu zlokalizowano czerpnię i wyrzutnię z zachowaniem odległości określonych w §152. Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

W budynku został zaprojektowany system sygnalizacji pożaru, samoczynne urządzenia oddymiające uruchamiane za pomocą systemu wykrywania dymu oraz dźwiękowy system ostrzegawczy. Wszystkie klatki schodowe wyposażono w klapy oddymiające z wyłazem. Instalacja tryskaczowa nie została umieszczona w budynku.

2.6. Rozwiązania proekologiczne

W związku z alarmującą potrzebą dania o środowisko naturalne, istotną kwestią było zaprojektowanie obiektu w duchu zielonej architektury, aby zminimalizować zużycie zasobów naturalnych, podnieść komfort życia mieszkańców i ograniczyć emisję dwutlenku węgla do atmosfery. Jednym

z zastosowanych rozwiązań jest technologia zielonego dachu. Zmniejsza ono zjawisko wyspy cieplnej w mieście, zwiększa retencję wody deszczowej oraz poprawiają jakość powietrza, a dodatkowo uatrakcyjnią wygląd. Poprzez dużą ilość przeszkleń na elewacjach maksymalizowane jest wykorzystanie naturalnego światła dziennego, a tym samym minimalizowane jest zapotrzebowanie na sztuczne oświetlenie. W każdym pomieszczeniu zastosowano oświetlenie LED, które poprzez specjalne czujniki wykrywa obecność ludzi w pomieszczeniu i dostosowuje jasność do warunków zewnętrznych. Co więcej, woda deszczowa jest magazynowana i oczyszczana w zbiorniku retencyjnym, a następnie wykorzystywana do podlewania roślin. Projekt zagospodarowania terenu zawiera bogatą szatę roślinną, co ma istotny wpływ na bioróżnorodność. Wnętrze również wypełniono lokalną zielenią, wpływającą na jakość przestrzeni. Budynek wyposażono w system oszczędnych urządzeń sanitarnych. Na elewacjach pojawia się duża ilość drewna jako elementu o niskim śladzie węglowym i możliwym do późniejszego wykorzystania. Wyposażenie budynku w czujniki *Internet of Things* umożliwia zbieranie danych dotyczących między innymi jakości powietrza, temperatury i wilgotności i optymalne dostosowywanie warunków wewnętrznych. Zadbano również o odpowiednią warunki termiczne i akustyczne tak, aby minimalizować straty ciepła w budynku na przykład poprzez zastosowanie odpowiedniej izolacji.

2.7. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

Zgodnie z opisanymi wyżej wytycznymi projektowymi i ideą, obowiązkowym było zaprojektowanie budynku w duchu projektowania uniwersalnego, dostępnego dla wszystkich i uwzględniającego potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Po pierwsze, we wszystkich częściach obiektu (A,B,C) zaprojektowano pion komunikacyjny - klatkę schodową wyposażoną w krzeselka bezpieczeństwa oraz dźwig osobowy o parametrach dostosowanych do obsługi osób ze specjalnymi potrzebami. We wszystkich kluczowych miejscach takich jak wyjścia na korytarze czy wejścia do pomieszczeń, zapewniono przestrzeń manewrową o powierzchni kwadratu o boku 150 centymetrów. Dodatkowo w pionie toalet ogólnodostępnych zapewniono jedną dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Do głównego wejścia do budynku prowadzi System Fakturowych Oznaczeń Nawierzchniowych. Poprzez kombinację faktur ułatwia poruszanie się w przestrzeni osobie z dysfunkcją wzroku. Umieszczono także pochwyt wzdłuż ciągów komunikacyjnych, tabliczki tyflograficzne oraz oznaczenia na odpowiedniej wysokości jako elementy systemu odnajdywania drogi. Szerokość dróg komunikacyjnych umożliwia swobodny ruch dwukierunkowy. Dodatkowo w budynku zapewniono również pętle indukcyjne, ułatwiające funkcjonowanie w budynku osobom z niepełnosprawnością słuchu. Uwzględniono także miejsca odpoczynku w głównej przestrzeni komunikacyjnej okalającej atrium, zaprojektowano kwietniki z wkomponowanymi w nie ławkami. Miejsca takie jak spoczniki, krawędzie stopni schodów czy klamki zostały oznaczone kontrastowo.

2.8. Zagadnienia przeciwpożarowe w budynku

Powołując się na § 209 „Podział budynków ze względu na bezpieczeństwo pożarowe” obwieszczenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 kwietnia 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, części naziemne zostały zakwalifikowane do kategorii zagrożenia ludzi ZL II oraz

ZL III. Z kolei garaż podziemny zaliczono do kategorii PM, ale w związku z zapisem w § 212 wspomnianego wyżej rozporządzenia, jest traktowany jako kategoria ZL. Garaż podziemny stanowi jedną strefę pożarową kategorii ZL II. Budynek A oraz B należą do strefy pożarowej ZL III, a budynek C, ze względu na pełniącą funkcję przedszkola, jest strefą ZL II. Główna część komunikacyjna na parterze okalająca atrium, stanowi odrębną strefę pożarową. Klatki schodowe stanowią oddzielenie pożarowe i są oddymiane grawitacyjnie.

Budynek projektowany jest budynkiem niskim, a więc wyróżniono w nim dwie klasy odporności pożarowej- B oraz C. Ma to znaczenie dla doboru klasy odporności ogniowej elementów konstrukcji wewnętrznej i zewnętrznej.

W budynku zachowano wymagane odległości przejść i dojść ewakuacyjnych. Klatki schodowe oraz szerokości dróg ewakuacyjnych również spełniają wymagania pożarowe. Przejście ewakuacyjne nie przekracza 40 metrów. Natomiast dojście w przypadku jednego nie przekracza 10 metrów, w przypadku kategorii ZL II oraz 30 metrów dla kategorii ZL III. Dla dwóch dojść wartości nie przekraczają kolejno 40 metrów i 60 metrów.

W projektowanym obiekcie nie znajdują się pomieszczenia zagrożone wybuchem, a obiekt wyposażono we wspomniane wcześniej hydranty oraz gaśnice.

1. BIBLIOGRAFIA

1. Alexander Christopher., Język wzorców. Miasta, budynki, konstrukcja, 2008.
2. Arystoteles, Dzieła wszystkie, Warszawa:Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996.
3. Cabral João, Mendes Maria Manuela Mendes, Sá Teresa, *Architecture and the Social Sciences Inter- and Multidisciplinary Approaches between Society and Space*, Lisbon, 2017.
4. Cooley Charles Horton, *Introductory Sociology*, Charles Scribner's Sons, 1933.
5. Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badania relacji sąsiedzkich, 2017, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_146_17.PDF, dostęp: 23.04.2024 r.
6. de Botton Alain, Architektura szczęścia, Wydawnictwo Czuły Barbarzyńca Press, Warszawa 2010.
7. De Petrus, DePetrus Vught in a nutshell, 2018, <https://www.depetrus.nl/wp/wp-content/uploads/2018/12/DePetrus-info-English-MvdH.pdf>, data dostępu: 16.06.2024r.
8. Domachowski Waldemar, Czynniki ułatwiające a utrudniające proces integracji społecznej, W: Wyzwania integracji społecznej w Polsce, Wydawnictwo Naukowe Akademii a Ignatianum w Krakowie, 2018.
9. Durkheim Émile, *Suicide A study in sociology*, London, 2002.
10. Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/wi%C4%99%C5%BA%20spo%C5%82eczna.html>, dostęp: 03.04.2024.
11. Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/integracja-spoieczna;3915018.html>, dostęp: 14.05.2024r.
12. Flor Dorota, Architektura a budowanie więzi społecznych – kształtowanie przestrzeni w oparciu o podstawy psychologii środowiskowej, *Budownictwo i architektura*, s.5-12, 2010.
13. Freud Anna, *Normality and Pathology in Childhood: Assessments of Development*, International Universities Press ,1974.
14. Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, Model domu sąsiedzkiego, Gdańsk, 2011, https://gfigis.pl/wp-content/uploads/2013/07/gfigis_model-ostateczny-14.11.2011.pdf, dostęp: 17.05.2024 r.
15. Główny Urząd Statystyczny, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Rodziny w Polsce w świetle wyników. NSP, s.46, 2021, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/rodziny-w-polsce-w-swietle-wynikow-nsp-2021,7,2.html>, dostęp: 23.04.2024 r.
16. Infuture Institute, Raport trendowy: Osamotnienie. Od dystansu społecznego do więzi. 2023., <https://infuture.institute/raporty/osamotnienie/>, dostęp: 10.05.2024r.
17. Instytut Pokolenia, *Poczucie samotności wśród dorosłych Polaków, 2022*, https://instytutpokolenia.pl/wp-content/uploads/2023/06/SAMOTNOSC_14.11.pdf, dostęp: 23.04.2024 r.
18. Jeannotte Sharon, *Promoting Social Integration – A Brief Examination of Concepts and Issues*, Helsinki, 2008.
19. Joint Research Centre, *Loneliness in the EU Insights from surveys and online media data, 2021.*, <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125873>, dostęp: 10.05.2024r.
20. Karwińska Anna, Uwarunkowania dobrego funkcjonowania społeczeństwa. Znaczenie gospodarki społecznej, *Ekonomia Społeczna*, numer 1, 2010

21. Kellerman Gabriella, Seligman Martin, *Umysł jutra. 5 psychologicznych supermocy kluczowych w pracy dziś i w niepewnej przyszłości*, 2023.
22. Labus Agnieszka Marzena, Domy międzypokoleniowe odpowiedzią na starzenie się społeczeństwa w XXI wieku, *Folia Oeconomica* 4(315), 2015, <https://dspace.uni.lodz.pl/handle/11089/16673?locale-attribute=en>, dostęp: 23.05.2024 r.
23. Leszczyńska- Rejchert Anna, Edukacja międzypokoleniowa oraz integracja międzypokoleniowa jako wyzwania współczesnej gerontologii, *Gerontologia Polska* s. 76-83, 2014.
24. Łukasiuk Magdalena, Interakcje z architekturą: społeczne sprawstwo zabudowy, *Kultura Popularna* nr 2 (52), s. 44-54, 2017.
25. Marguin Séverine, *Architecture and Sociology: A Sociogenesis of Interdisciplinary Referencing*, W: Forum: Qualitative Social Research, 2021.
26. Marody Mirosława, Giza Anna, W uwięzi więzi (społecznych), W: Societas Communitas : półrocznik Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, s. 21-48, 2006
27. Mead Margaret, *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*, 1978.
28. Mindgenic AI, Raport z badania #NigdyWięcejSamotności- Badanie osamotnienia pokolenia „Z” w Polsce- Edycja II, https://mindgenic.ai/wp-content/uploads/2023/11/Raport_NigdyWiecejSamotnosci_II_edycja_121_123-1.pdf, dostęp: 10.05.2024r.
29. Motyka Marek, Problem dehermetyzacji więzi międzyludzkich, W: Szast M. (red.), *Relacje społeczne młodzieży*, Instytut Badań Edukacyjnych, s. 11-25, 2023.
30. Mucha Monika, Instytucjonalizacja relacji międzypokoleniowych- korzyści łączenia placówek opiekuńczych dla seniorów i dzieci, *Zeszyty pracy socjalnej* 3, s.169-183, 2019.
31. Muskała Maciej, Więż osadzonych ze środowiskiem. Próba operacjonalizacja pojęcia, *Przegląd więziennictwa Polskiego*, nr 58, s. 61 – 87, 2008.
32. My Home Life England, *The Linking Network, International linking project final report. Care home friends and neighbours*, 2023, https://thelinkingnetwork.org.uk/wp-content/uploads/2023/04/FinalReport_InterGenLinking-1.pdf, dostęp: 15.05.2024 r.
33. Pacholski Maksymilian, *Słownik pojęć socjologicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, s.204, 1997.
34. Podemska-Kałuża Anna, Integracja międzypokoleniowa w nowoczesnych podręcznikach do nauczania języka polskiego, W: *Młodość i starość. Integracja pokoleń*. Wydawnictwo ZAPOL, 2010.
35. Regulaska Agnieszka, *Przeobrażenia w modelu i funkcjach rodziny na przestrzeni XIX -XX wieku, Studia nad Rodziną* 15/1-2 (28-29), s. 235-246, 2011.
36. Schwinn Thomas, *Social Integration – Levels and Dimensions*, W: *Fachzeitschrift „Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, Kolonia*, 2023.
37. Sorys Stanisław, Ewolucja więzi społecznych, W: *Teoretyczno-empiryczne interpretacje tożsamości społecznej z uwzględnieniem perspektywy familiologii*, s.11-31, 2021.
38. Szczepański Jan, *Elementarne pojęcia socjologii*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970.
39. Szendlak Tomasz, *Socjologia rodziny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, s.95., 2010.

40. Trojanowska Monika, Odczuwanie przestrzeni, czyli architektura jako lekarstwo, *Estetyka i Krytyka* 3, s.207-211, 2013.
41. Willis Kathy, *Dobro Natury*, 2024
42. Wu, Jianbin, Siu, Kin Wai Michael, Zhang, Linghao, *Intergenerational Integration in Community Building to Improve the Mental Health of Residents—A Case Study of Public Space*, 2023, Cite Score: 1
43. Zalewska Sabina, *Symptoms of depression in children part of the “snowflake” generation and their input for the functioning of the whole family. Narrative research of modern families*, *Forum Pedagogiczne* 11(2), s.309-324, 2021.
44. Żurek Aldona, *Więzi społeczne a zjawisko samotności i osamotnienia*, Instytut Socjologii Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014, https://dspace.uni.lodz.pl/bitstream/handle/11089/34820/23-36_Zurek.pdf?sequence=1&isAllowed=y, dostęp:10.05.2024r.

2. ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. <https://www.yit.pl/magazyn-yit/new-finska-spoleczosc-jako-wzor-dobrosasiedztwa>
2. <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c>, data dostępu: 23.04.2024r.
3. <https://infuture.institute/mapa-trendow/#null>
4. https://zwierciadlo.pl/psychologia/537600,1,co-niszczy-relacje-nie-indywidualizm-i-pogon-za-sukcesem-tylko-presja-czasu.read?page_y=10340.7998046875
5. <https://lebendige-stadt.de/web/view.asp?ti=&sid=367&nid=&cof=361>
6. <https://natemat.pl/359031,warszawa-w-tym-domu-zamieszkaja-samotne-dzieci-seniorzy-i-bedzie-zlobek>, data dostępu: 16.06.2024 r.
7. <https://www.xystudio.pl/uzytecznosc.htm>
8. https://konsultujemy.gdynia.pl/pages/przystanie?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2VJdsth11TsrUUXruz1___HI7IOcROHxhVPeZdXHK4LnJ9Vp4Dm3RzVM4_aem_ZmFrZWR1bW15MTZieXRlcw
9. <https://www.sweco.dk/en/showroom/kong-gauers-gard/>, data dostępu: 19.06.2024r.
10. https://bip.um.gdynia.pl/bppmg_mpzp_1509, dostęp: 01.09.2024r.

3. WYKAZ RYSUNKÓW

Rys. 1: Model rodziny na przestrzeni lat.....	11
Rys. 2: Więż społeczna a posiadanie dzieci.	12
Rys. 3: Zależność między miejscem zamieszkania a poczuciem osamotnienia.....	13
Rys. 4: Porównanie zmiany w poczuciu osamotnienia przed i po pandemii Covid-19, w zależności od grupy wiekowej.....	18
Rys. 5: Porównanie zmiany w poczuciu osamotnienia przed i po pandemii Covid-19, w zależności od płci	19
Rys. 6: Porównanie zmiany w łatwości nawiązywania kontaktów międzyludzkich przed i po pandemii Covid-19.	19
Rys. 7: Jak często Pani/Pan czuje się samotny?	20
Rys. 8: Osamotnienie jednym z Mega Trendów.....	21
Rys. 9: Stan zdrowia a poziom osamotnienia w zależności od wieku.....	22
Rys. 10: Schematyczne przedstawienie znaczenia domu sąsiedzkiego.....	30
Rys. 11: Wynik pytania: „W jakim jest Pan/Pani wieku?”.....	31
Rys. 12: Wynik pytania: „Czy jest Pan/Pani mieszkańcem/mieszkanką Gdyni? Jeśli tak, to jakiej dzielnicy?”	32
Rys. 13: Wynik pytania: „Z kim korzysta Pan/Pani z zajęć w „Przystani Gdynia”?”.....	33
Rys. 14: Wynik pytania: „Czy dzięki inicjatywie „Przystań Gdynia” nawiązał/a Pan/Pani nowe znajomości?”	33
Rys. 15: Wynik pytania: „Czy zawarte w „Przystani Gdynia” znajomości są kontynuowane poza ośrodkiem?”	34
Rys. 16: Wynik pytania: „Czy dzięki inicjatywie „Przystań Gdynia” czuje się Pan/Pani mniej samotny/a?”.....	34
Rys. 17: Analiza wyników przeprowadzonej ankiety.....	36
Rys. 18: Analiza przeprowadzonej ankiety.....	36
Rys. 19: Budynek Generationenhaus Heselach.....	41
Rys. 20: Wnętrze centrum de Petrus.....	42
Rys. 21: Plan centrum de Petrus.....	43
Rys. 22: Plan Kong Gauders Gård w Vejle.....	44
Rys. 23: Centrum Aktywności Międzypokoleniowej w Warszawie.....	45
Rys. 24: Lokalizacja i oddziaływanie Przystani w Gdyni.....	46
Rys. 25: Przystań Opata Hackiego 33.....	47
Rys. 26: Przystań Widna 2A.....	48
Rys. 27: Przystań Lipowa 15.....	48
Rys. 28: Przystań Śmidowicza 49.....	49
Rys. 29: Widok z programu Qgis.....	51
Rys. 30: Analiza zabudowy.....	52
Rys. 31: Osiedle Nowe Orłowo.....	53
Rys. 32: Widok na Willę "Słońce".....	53
Rys. 33: Analiza środowiskowa.....	54
Rys. 34: Analiza infrastruktury drogowej.....	55
Rys. 35: Analiza dostępności komunikacyjnej.....	55

Rys. 36: Idea projektowa.....	60
Rys. 37: Koncepcja projektowa.....	61
Rys. 38: Strefowanie funkcji.....	62
Rys. 39: Schemat aksonometryczny.....	66

4. WYKAZ TABEL

Tab. 1: Bilans terenu- zgodność z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego.....	59
Tab. 2: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji -1.....	63
Tab. 3: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji 0.....	64
Tab. 4: Zestawienie pomieszczeń kondygnacji 1.....	65

5. WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW GRAFICZNYCH

1. Plansza 1 – wizualizacja
2. Plansza 2 – plan zagospodarowania terenu, schemat rozkładany budynku, schemat idei projektowej, schematy rozwiązań
3. Plansza 3 – rzut parteru, wizualizacja, schematy rozwiązań
4. Plansza 4 – rzut piętra, wizualizacja, elewacje, schematy rozwiązań
5. Plansza 5 – wykresy, analizy
6. Plansza 6 – lokalizacja domów sąsiedzkich „Przystań” w Gdyni, schematy ideowe, schemat strefowania funkcji, aksonometria
7. Plansza 7 – rzut dachu, rzut garażu podziemnego, przekrój A-A, wizualizacja
8. Plansza 8 - wizualizacja